

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародної економіки

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні економічні відносини
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	С1 Економіка та міжнародні економічні відносини (спеціалізація Економіка)

Форма навчання: заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Структурна динаміка світової торгівлі товарами у глобальних умовах»

здобувача Пеньківської Аліни Юріївни

(підпис)

Науковий керівник: к.е.н. професор кафедри міжнародної економіки
Черницька Т.В

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Столярчук Я.М.

(підпис)

Київ 2026

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота містить 97 сторінки, 12 таблиць, 17 рисунків, список використаних джерел з 63 найменувань, 6 додатків.

Структурна динаміка світової торгівлі товарами у глобальних умовах

Об'єктом дослідження виступають світова торгівля товарами як система міжнародних економічних відносин у процесі глобалізації.

Предметом вивчення є структурні зміни та динаміка товарної, географічної й інституційної структури світової торгівлі товарами під впливом глобальних економічних трансформацій.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи полягає на основі комплексного дослідження сучасного глобального ринку товарів виявити структурні тенденції та драйвери розвитку світової торгівлі товарами, а також визначити стратегічні пріоритети нарощення конкурентних переваг товарного експорту України в умовах глобальних викликів.

Завданнями роботи є:

- розкрити сутність, роль та форми світової торгівлі у системі глобальної економіки;
- проаналізувати сучасні теоретичні концепції розвитку світової торгівлі товарами;
- дослідити стратегії міжнародної конкурентоспроможності на світовому товарному ринку;
- виявити ключові глобальні тенденції та виклики у структурі світової товарної торгівлі;
- провести аналіз структурної трансформації світової торгівлі товарами у регіональному розрізі;
- визначити ключові драйвери розвитку сучасної глобальної торгівлі товарами;
- оцінити сучасні тенденції зовнішньої торгівлі товарами України в умовах глобальних викликів;

- обґрунтувати стратегічні пріоритети участі України у глобальних торговельних потоках з урахуванням структурної динаміки світової торгівлі.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження полягає в обґрунтуванні стратегічних пріоритетів і інституційних заходів інтеграції України у глобальні торговельні потоки, спрямованих на диверсифікацію експорту, адаптацію до «зелених» стандартів ЄС і розвиток логістичної інфраструктури. Отримані результати можуть бути використані органами державної влади, бізнес-асоціаціями та експортно-орієнтованими підприємствами.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2025 р.

Рік захисту роботи 2026 р.

Ключові слова: світова торгівля товарами, ринкові трансформації, структурна динаміка, регіоналізація, драйвери, цифрова торгівля, глобальні виклики

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ.....	6
1.1. Світова торгівля у системі глобальної економіки.....	6
1.2. Сучасні теоретичні концепції розвитку світової торгівлі товарами.....	16
1.3. Стратегії міжнародної конкурентоспроможності на світовому товарному ринку.....	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТРУКТУРНОЇ ДИНАМІКИ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ У ГЛОБАЛЬНИХ УМОВАХ.....	27
2.1. Глобальні тенденції і виклики у структурі світової товарної торгівлі.....	27
2.2. Аналіз структурної трансформації світової торгівлі товарами: регіональний розріз.....	40
2.3. Ключові драйвери розвитку сучасної глобальної торгівлі товарами.....	50
РОЗДІЛ 3. УКРАЇНА У СВІТОВІЙ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ	64
3.1. Оцінка сучасних трендів зовнішньої торгівлі товарами України в умовах глобальних викликів.....	64
3.2. Стратегічні пріоритети участі України у глобальних торговельних потоках у контексті структурної динаміки світової торгівлі.....	75
ВИСНОВКИ.....	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	92
ДОДАТКИ.....	98

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна світова економіка функціонує в умовах високої інтегрованості та взаємозалежності, де світова торгівля товарами є ключовим чинником економічного розвитку. У 2020-2025 роках глобальна торговельна система зазнала суттєвих трансформацій під впливом пандемії COVID-19, геополітичної нестабільності, порушення ланцюгів постачання, енергетичної кризи та посилення «зеленої» і цифрової трансформації. Це зумовило глибокі структурні зрушення у світовій торгівлі, зокрема регіоналізацію, фрагментацію виробництва та зростання протекціоністських тенденцій. Для України, як відкритої економіки, інтегрованої у глобальні товарні ринки, адаптація до цих змін є критично важливою в контексті економічної безпеки та повоєнного відновлення. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває дослідження структурної динаміки світової торгівлі товарами та визначення стратегічних пріоритетів участі України у глобальних торговельних потоках.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та практичні аспекти світової торгівлі товарами, її структурної динаміки та конкурентоспроможності досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як П. Кругман, М. Портер, Р. Болдвін, Е. Хекшер, Б. Олін, Д. Рікардо, А. Сміт та інші. Значний внесок у розуміння сучасних процесів вносять аналітичні звіти міжнародних організацій: Світової організації торгівлі (WTO), Конференції ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD), Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), Світового банку, Європейського Союзу.

Мета дослідження - на основі комплексного дослідження сучасного глобального ринку товарів виявити структурні тенденції та драйвери розвитку світової торгівлі товарами, а також визначити стратегічні пріоритети нарощення конкурентних переваг товарного експорту України в умовах глобальних викликів.

Для досягнення поставленої мети сформовано такі **завдання дослідження:**

- розкрити сутність, роль та форми світової торгівлі у системі глобальної економіки;

- проаналізувати сучасні теоретичні концепції розвитку світової торгівлі товарами;
- дослідити стратегії міжнародної конкурентоспроможності на світовому товарному ринку;
- виявити ключові глобальні тенденції та виклики у структурі світової товарної торгівлі;
- провести аналіз структурної трансформації світової торгівлі товарами у регіональному розрізі;
- визначити ключові драйвери розвитку сучасної глобальної торгівлі товарами;
- оцінити сучасні тенденції зовнішньої торгівлі товарами України в умовах глобальних викликів;
- обґрунтувати стратегічні пріоритети участі України у глобальних торговельних потоках з урахуванням структурної динаміки світової торгівлі;

Об’єкт дослідження - світова торгівля товарами як система міжнародних економічних відносин у процесі глобалізації.

Предмет дослідження - структурні зміни та динаміка товарної, географічної й інституційної структури світової торгівлі товарами під впливом глобальних економічних трансформацій.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети у роботі використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів. Історико-логічний метод застосовано для аналізу еволюції теоретичних концепцій світової торгівлі (п.1.1, 1.2). Методи аналізу, синтезу та порівняння використано для систематизації підходів до визначення світової торгівлі, класифікації її форм, показників, стратегій конкурентоспроможності та порівняння міжнародного досвіду (п.1.1, 1.3, 2.2, 3.2). У процесі аналізу структурної динаміки застосовано статистичні методи: графічний, табличний, метод порівняння (п.2.1, 2.2, 2.3, 3.1). Для прогнозування тенденцій зовнішньої торгівлі України використано метод трендового аналізу та сценарного моделювання (п.3.1). Системний підхід дав можливість комплексно дослідити

взаємозв'язок глобальних тенденцій, регіональних особливостей та національних інтересів України.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів.

Теоретична значущість полягає в узагальненні сучасних підходів до аналізу світової торгівлі товарами з урахуванням нових явищ, зокрема digital trade, friendshoring та впливу штучного інтелекту. Методична значущість полягає у застосуванні комплексного інструментарію аналізу структурної динаміки світової торгівлі товарами та формуванні прогностичних сценаріїв для України. Практична значущість полягає в обґрунтуванні стратегічних пріоритетів і інституційних заходів інтеграції України у глобальні торговельні потоки, спрямованих на диверсифікацію експорту, адаптацію до «зелених» стандартів ЄС і розвиток логістичної інфраструктури. Отримані результати можуть бути використані органами державної влади, бізнес-асоціаціями та експортно-орієнтованими підприємствами.

Інформаційна база дослідження. Робота базується на фундаментальних працях вітчизняних і зарубіжних учених у галузі міжнародної торгівлі. Емпіричну основу склали офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, Світової організації торгівлі (WTO), Конференції ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD), Світового банку, Євростату, Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), Міжнародного валютного фонду (IMF). Використано аналітичні звіти міжнародних інституцій, нормативно-правові акти України та ЄС, матеріали міжнародних економічних видань.

Структура роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 97 сторінок комп'ютерного тексту. Робота містить 12 таблиць, 17 рисунків, 6 додатків на 14 аркушах. Список використаних джерел налічує 63 найменувань.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ

1.1. Світова торгівля у системі глобальної економіки

Світова торгівля є однією з базових категорій глобальної економіки та виступає ключовим механізмом міжнародного економічного обміну. У найзагальнішому розумінні вона охоплює процеси купівлі-продажу товарів і послуг між країнами, що здійснюються на основі міжнародного поділу праці. Через світову торгівлю формується система взаємозалежностей національних економік, поглиблюється їх спеціалізація та відбувається перерозподіл ресурсів у глобальному масштабі. Водночас сучасна світова торгівля виходить за межі простого товарообміну, включаючи рух технологій, інтелектуального капіталу та участь країн у глобальних ланцюгах створення вартості.

Різні наукові школи по-різному трактують сутність світової торгівлі, акцентуючи увагу на її функціональному, структурному або системному значенні. Узагальнення основних підходів до визначення поняття «світова торгівля» подано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Підходи науковців до визначення сутності поняття «світова торгівля»

Автор	Сутність підходу до визначення світової торгівлі
Адам Сміт	Світова торгівля розглядається як природний наслідок міжнародного поділу праці та спеціалізації країн, що дозволяє підвищувати загальну ефективність виробництва завдяки принципу абсолютних переваг.
Давід Рікардо	Світова торгівля є механізмом реалізації порівняльних переваг, за якого навіть менш ефективні країни отримують вигоди від обміну шляхом спеціалізації.
Карл Маркс	Світова торгівля виступає формою розширення капіталістичного способу виробництва та засобом перерозподілу додаткової вартості у світовому масштабі.
Дж. М. Кейнс	Світова торгівля є важливим фактором макроекономічної рівноваги, що впливає на зайнятість, сукупний попит та економічну стабільність країн.
Іммануїл Валлерстайн	Світова торгівля розглядається як складова світ-системи, де обмін відображає ієрархію «ядро - напівпериферія - периферія» та нерівномірність глобального розвитку.

Продовження таблиці 1.1

Пол Кругман	Світова торгівля пояснюється не лише відмінностями в ресурсах, а й ефектами масштабу, монополістичною конкуренцією та зростаючою роллю внутрішньогалузевої торгівлі.
Майкл Портер	Світова торгівля є інструментом реалізації конкурентних переваг національних економік, що формуються під впливом інновацій, інституцій та бізнес-середовища.
Річард Болдвін	Світова торгівля у XXI ст. ґрунтується на фрагментації виробництва та глобальних ланцюгах створення вартості, де торгуються не лише товари, а й окремі стадії виробничого процесу.

Джерело: побудовано автором на основі [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8]

Аналіз наведених у таблиці 1.1 підходів свідчить про еволюцію наукових уявлень щодо світової торгівлі - від класичних концепцій факторної спеціалізації до сучасних системних і структурних інтерпретацій. Класичні теорії А. Сміта та Д. Рікардо заклали фундамент розуміння вигод міжнародного обміну, підкреслюючи роль спеціалізації та порівняльних переваг як джерела зростання добробуту. Зокрема, відповідно до підходу П. Самуельсона, зовнішня торгівля формує таку криву споживчих можливостей, яка дозволяє економіці споживати більший обсяг усіх благ, ніж це можливо за умов виключно внутрішнього виробництва. У свою чергу, Д. Рікардо наголошував, що розширення світової торгівлі «потужно сприяє зростанню маси товарів, а отже - і загальної суми добробуту», що підтверджує універсальний характер вигод від обміну для всіх країн-учасниць.

Водночас марксистський та світ-системний підходи (К. Маркс, І. Валлерстайн) акцентують увагу на асиметричності глобальної торгівлі, розглядаючи її як механізм перерозподілу додаткової вартості та закріплення ієрархії між ядром і периферією світової економіки. Сучасні концепції (П. Кругман, М. Портер, Р. Болдвін) суттєво розширюють трактування світової торгівлі, зосереджуючись на ефектах масштабу, внутрішньогалузевій торгівлі, інноваціях і глобальних ланцюгах створення вартості. Таким чином, світова торгівля у сучасному науковому дискурсі розглядається не лише як обмін товарами, а як складний системний процес, що формує структуру глобальної економіки та визначає конкурентні позиції країн у ній.

Роль світової торгівлі у системі глобальної економіки є визначальною, оскільки саме через торговельні зв'язки формується взаємозалежність

національних економік та забезпечується ефективний розподіл ресурсів у світовому масштабі. Світова торгівля сприяє поглибленню міжнародного поділу праці та спеціалізації країн відповідно до їх порівняльних переваг, що підвищує продуктивність виробництва та рівень добробуту населення. Водночас розширення торговельних потоків посилює конкуренцію на світових ринках, стимулює інноваційну діяльність, технологічне оновлення та зниження витрат виробництва, що позитивно впливає на динаміку економічного зростання.

У сучасній економічній теорії світова торгівля розглядається як «гра з позитивною сумою» (positive-sum game), тобто процес, у межах якого всі країни-учасниці можуть отримувати вигоди за умови ефективної інтеграції у глобальні ринки. Для країн, що розвиваються, участь у світовій торгівлі має особливо важливе значення, оскільки вона відкриває доступ до сучасних технологій, виробничих знань, капіталу, машин та обладнання, необхідних для структурної модернізації економіки. Світова торгівля також розширює національні ринки за межі державних кордонів, забезпечуючи вигідніші умови реалізації продукції через експорт і підвищуючи рівень задоволення споживчого попиту завдяки імпорту товарів та ресурсів, які є обмеженими або надто дорогими у внутрішньому виробництві [9, 17-18].

Відповідно до даних World Trade Organization (WTO), торгівля виступає не лише чинником економічного зростання, але й важливим інструментом зміцнення економічної безпеки, скорочення бідності та забезпечення сталого розвитку. Через відкриті торговельні потоки країни отримують доступ до нових ринків збуту, конкурентних ресурсів і технологічних інновацій, що сприяє підвищенню продуктивності праці та конкурентоспроможності національних економік. Водночас активна участь у світовій торгівлі зумовлює трансформацію внутрішньої структури виробництва, формування глобальних ланцюгів доданої вартості та поглиблення міжнародної спеціалізації. Супутнім ефектом розвитку світової торгівлі є також активізація міжнародної міграції робочої сили, що забезпечує перерозподіл людського капіталу, поширення знань і навичок та прискорення глобалізаційних процесів у цілому [10].

У сучасній міжнародній економічній системі форми світової торгівлі вирізняються значною різноманітністю, що зумовлено складністю процесів глобалізації, багаторівневими економічними зв'язками та високим ступенем взаємозалежності між країнами. У науковій літературі підкреслюється, що різні форми світової торгівлі виникають як результат відмінностей у характері об'єкта обміну, способах взаємодії між учасниками та природі міждержавного регулювання зовнішньоторговельних потоків.



Рисунок 1.1 - Форми світової торгівлі

Джерело: побудовано автором на основі [11, 89]

Перша група форм світової торгівлі, що представлена на рисунку 1.1, виокремлюється за ознакою торгівлі товарами. Вона охоплює міжнародний обмін сировинними ресурсами, сільськогосподарською продукцією, промисловими товарами, машинами й обладнанням, а також високотехнологічною продукцією. Саме торгівля товарами історично становила основу розвитку світового ринку та й нині залишається ключовим елементом формування глобальних виробничо-збутових ланцюгів.

У межах товарного обміну важливе місце посідають товари широкого (народного) вжитку, які призначені для задоволення індивідуальних потреб населення. Їх світова торгівля характеризується широкою номенклатурою, високою чутливістю до споживчих уподобань, рівня доходів і культурних особливостей країн-імпортерів. Визначальними чинниками успішного просування цих товарів на світовому ринку є якість, новизна продукції, конкурентна ціна та активна маркетингова і рекламна підтримка. Особливу роль у структурі світової торгівлі товарами відіграє торгівля машинно-технічною та промисловою продукцією, яка відзначається високими темпами зростання та значною концентрацією експорту в індустріально розвинених країнах. Для цього сегмента характерні скорочення життєвого циклу продукції, постійне оновлення асортименту, підвищені вимоги до стандартів якості та екологічної безпеки, а також тісний зв'язок з післяпродажним обслуговуванням і технічною підтримкою. Саме розвиток торгівлі машинобудівною продукцією значною мірою визначає технологічний рівень та конкурентоспроможність національних економік.

Друга група форм світової торгівлі, відображена на рисунку 1.1, формується за ознакою торгівлі послугами. Вона включає міжнародний обмін транспортними, фінансовими, логістичними, туристичними, страховими послугами, а також продукцією інтелектуальної праці. У сучасних умовах саме торгівля послугами демонструє найвищі темпи зростання, що зумовлено цифровізацією економіки, розвитком глобальних комунікацій та зростанням ролі знань і інформації. Особливе місце у структурі світового ринку послуг займає торгівля продукцією інтелектуальної праці, яка охоплює міжнародні операції з патентами, ліцензіями, ноу-хау та інжиніринговими послугами. Під інжинірингом у міжнародній практиці розуміють надання комплексу послуг інтелектуального характеру, спрямованих на оптимізацію капіталовкладень та отримання найкращих результатів при реалізації проєктів. Такі послуги мають комерційний характер і можуть втілюватися як у матеріальній формі (креслення, розрахунки), так і у вигляді безпосереднього консультаційного чи управлінського ефекту. Об'єктом торгівлі продукцією інтелектуальної праці виступають науково-технічні знання та результати

інтелектуальної діяльності, що мають високу комерційну цінність і забезпечують технологічні переваги суб'єктам світового ринку. Саме цей сегмент світової торгівлі визначає інноваційну спрямованість економічного розвитку та формує основу глобальної конкурентоспроможності.

Відповідно до методології Світового банку, певна товарна група вважається домінуючою в експорті країни, якщо її частка перевищує 50 %, що істотно впливає на формування стратегічних пріоритетів економічної політики держави [11, 89].

Друга група форм міжнародної торгівлі у схемі рисунку 1.1 визначається ознакою специфіки взаємодії суб'єктів торговельних відносин. Традиційна торгівля, що є найпоширенішою формою, ґрунтується на простих товарно-грошових операціях і регулюється Віденською конвенцією 1980 р. про договори міжнародної купівлі-продажу товарів. Коопераційна торгівля пов'язана з активною діяльністю транснаціональних корпорацій і передбачає спільне виробництво, узгодження трансфертних цін, розподіл продукції та вихід на ринки третіх країн.

Особливе місце в сучасній системі міжнародних економічних відносин посідає зустрічна торгівля (counter trade). Це сукупність міжнародних операцій, у межах яких експорт товарів чи послуг супроводжується зворотним постачанням продукції на частину або повну вартість експорту. Специфіка цієї форми полягає в тому, що сторони домовляються про компенсацію поставок однієї сторони конкретними діями (товарами, послугами, технологіями) іншої сторони, що зафіксовано в договірних документах. Зустрічна торгівля відіграє стратегічну роль для країн з обмеженими валютними резервами, оскільки вона дозволяє економити валюту, диверсифікувати експорт та виходити на важкодоступні ринки. Важливою особливістю сучасних зустрічних операцій є їхня гнучкість та інтеграція в цифрові системи управління, що дає змогу наперед вираховувати ефективність складних компенсаційних схем.

Різноманітність видів зустрічної торгівлі за методологією експертів ООН та сучасною міжнародною практикою наведена в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 - Види зустрічної торгівлі та їх характеристика

Вид операції	Сутність та значення
Бартерні угоди	Одноразовий обмін визначеної кількості товарів без використання грошових розрахунків. Визначення вартості базується на світових цінах.
Компенсаційні угоди на безвалютній основі	Передбачають взаємні поставки кількох видів товарів, перелік яких є невід'ємною частиною угоди. На відміну від бартеру, тут завжди чітко узгоджуються ціни на кожен товар.
Короткострокова комерційна компенсація	Поставка товарів, що оплачується частково іншими товарами, а частково грошима. Може включати тристоронні угоди з участю посередників.
Зустрічні закупівлі (паралельні угоди)	Експортер поставляє обладнання, а натомість зобов'язується закупити у імпортера товари, які не обов'язково пов'язані з його основним виробництвом, для подальшого перепродажу.
Угоди про розподіл продукції (buy-back)	Довгострокові операції, де оплата за поставлене обладнання чи будівництво об'єкта здійснюється продукцією, виробленою на цьому обладнанні (зазвичай у частці 20-40%).
Орендна торгівля (лізинг)	Специфічна форма, де право власності залишається за орендодавцем, а орендар сплачує за використання техніки, що з часом може призвести до її викупу.
Клірингові операції	Система безготівкових розрахунків за товари та послуги, що базується на заліку взаємних вимог і зобов'язань між країнами протягом визначеного періоду.

Джерело: побудовано автором на основі [11, 90-91; 12]

Третя група форм, також представлена на рисунку 1.1, характеризує характер їх регулювання. Звичайна торгівля базується на стандартних митних ставках і не передбачає спеціальних пільг. Преференційна торгівля стосується надання окремим країнам пільгових умов, часто в межах інтеграційних об'єднань. Особливого значення набуває режим найбільшого сприяння, що є фундаментальним принципом функціонування СОТ і гарантує рівні торговельні переваги для всіх членів організації. Дискримінаційна торгівля, навпаки, передбачає запровадження ембарго, санкцій, торговельних війн та інших обмежень, що застосовуються у виняткових випадках у відповідь на порушення міжнародного права або загрози безпеці [11, 91-92].

Для всебічної оцінки сучасних процесів світової торгівлі застосовується цілісна система показників, які охоплюють як кількісні, так і якісні характеристики глобальних торговельних потоків. Їх використання дозволяє оцінити масштаби, структуру, динаміку та результативність міжнародних обмінів, а також визначити ступінь інтегрованості країни у світове господарство й рівень її

конкурентоспроможності [11, 83-88]. У таблиці 1.3 узагальнено ключові групи показників світової торгівлі, які застосовуються у міжнародній статистиці.

Таблиця 1.3 - Система основних показників світової торгівлі

Група показників	Зміст та аналітичне призначення	Ключові індикатори
Кількісні показники	Відображають фактичні вартісні обсяги зовнішньоторговельних потоків, слугують базою для подальших якісних оцінок та міжнародних порівнянь	Експорт, імпорт, зовнішньоторговельний обіг (ЗТО), реекспорт, реімпорт, показники генеральної та спеціальної торгівлі
Показники динаміки	Характеризують зміни обсягів міжнародної торгівлі у часі та дозволяють оцінити інтенсивність і стабільність розвитку торговельних процесів	Темпи зростання експорту, імпорту, ЗТО; темпи приросту експорту, імпорту, ЗТО
Структурні показники	Відображають якісний склад зовнішньої торгівлі та напрями спеціалізації країни, дозволяють оцінити рівень диверсифікації та залежності від окремих ринків	Товарна, географічна, видова, інституціональна структура торгівлі
Показники результативності	Показують економічний ефект та збалансованість зовнішньоторговельної діяльності, відображають позиції країни у світовій економіці	Сальдо торговельного балансу; сальдо послуг і поточних операцій; індекс «умови торгівлі»; експорт, імпорт і ЗТО на одну особу; експортна, імпортна та зовнішньоторговельна квоти

Джерело: побудовано автором на основі [11, 83-88]

Як свідчать узагальнені у таблиці 1.3 дані, система показників світової торгівлі має багатовимірний характер і дозволяє комплексно оцінювати як кількісні масштаби міжнародного товарообміну, так і якісні структурні та результативні аспекти експортно-імпортної діяльності країн.

1. Кількісні показники як основа вимірювання глобальних торговельних потоків

Перший блок таблиці відображає фундаментальні кількісні індикатори, без яких неможливий аналіз світової торгівлі. До них належать обсяги експорту та імпорту, які у міжнародній статистиці обчислюються з використанням різних умов поставки. Так, експорт товарів традиційно оцінюється за базою FOB (free on board), що відображає вартість продукції на момент її завантаження на транспортний засіб у порту відправлення. Імпорт, своєю чергою, обліковується за базою CIF (cost, insurance, freight), яка включає додаткові витрати на транспортування та

страхування до порту призначення. Саме відмінності в умовах поставки зумовлюють систематичне перевищення вартості світового імпорту над експортом у середньому на 7-10 %, що відповідає рівню логістичних витрат у міжнародній торгівлі [11, 86]. До кількісних показників також належать реекспорт і реімпорт, які є характерними для країн-посередників та держав із високим рівнем інтеграції у глобальні логістичні мережі. Реекспорт враховується лише за умови відсутності суттєвої переробки товару; у разі створення значної доданої вартості операція класифікується як звичайний експорт [11, 83]. Узагальнюючим кількісним індикатором виступає зовнішньоторговельний обіг, що визначається як сума експорту та імпорту країни. Даний показник характеризує загальний масштаб її участі у міжнародному товарообміні та використовується для порівняльного аналізу торговельної активності національних економік [11, 86].

Важливим з методологічної точки зору є також розмежування генеральної та спеціальної торгівлі, оскільки застосування різних систем обліку може спричиняти відмінності у статистичних даних, що потребує врахування під час міжкраїнних зіставлень.

2. Показники динаміки як інструмент аналізу змін у світовій торгівлі

Окрему групу в системі показників світової торгівлі становлять показники динаміки, які дозволяють оцінити не лише абсолютні обсяги міжнародного товарообміну, а й характер та інтенсивність їх змін у часі. До них належать темпи зростання та приросту експорту, імпорту і зовнішньоторговельного обігу, що відображають швидкість розширення або скорочення торговельної активності.

Застосування динамічних показників дає змогу виявляти довгострокові тренди розвитку світової торгівлі, фази економічного піднесення та спаду, а також оцінювати чутливість зовнішньоторговельних потоків до глобальних шоків, зокрема фінансових криз, пандемій, геополітичної нестабільності чи різких змін кон'юнктури світових товарних ринків [11, 85]. Особливе аналітичне значення мають порівняння темпів зростання експорту й імпорту між собою, оскільки вони дозволяють визначити тенденції формування торговельного балансу та ступінь залежності економіки від зовнішніх джерел постачання. Динаміка

зовнішньоторговельного обігу, у свою чергу, використовується як узагальнений індикатор активності країни у світовій торгівлі та її адаптації до змін глобального економічного середовища.

3. Структурні показники як характеристика якісного складу торгівлі

Третій блок таблиці відображає структурні показники, які дозволяють оцінити не лише обсяги, а й напрямки та зміст зовнішньоторговельних потоків. Зокрема, товарна структура експорту й імпорту дає змогу визначити галузі міжнародної спеціалізації країни, рівень технологічності її продукції та залежність від імпортних ресурсів. Географічна структура відображає концентрацію торгівлі за країнами-партнерами та дозволяє оцінити ступінь диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків і відповідні торговельні ризики. Видова та інституціональна структури, у свою чергу, характеризують форми організації торгівлі та рівень розвитку коопераційних зв'язків у межах глобальних виробничих ланцюгів [11, 87].

4. Показники результативності та відкритості економіки

Показники результативності відображають економічні наслідки зовнішньоторговельної діяльності та її вплив на макроекономічну стабільність. До них належать усі види сальдо платіжного балансу, індекс «умови торгівлі», а також показники експорту, імпорту і зовнішньоторговельного обігу на одну особу.

Особливе значення мають експортна, імпортна та зовнішньоторговельна квоти, які характеризують ступінь відкритості економіки. Вважається, що за експортної квоти понад 10 % економіка є відкритою, тоді як високі значення імпортної квоти (понад 25 %) свідчать про суттєву залежність країни від зовнішніх ринків. Зовнішньоторговельна квота є комплексним індикатором: за її значення менше 27 % країну відносять до закритих економік, тоді як рівень понад 45 % відповідає високому ступеню відкритості [11, 87-88].

Отже, формули до системи основних показників світової торгівлі, наведені у додатку А, забезпечують методологічну основу для кількісної оцінки динаміки, масштабів та результативності експортно-імпортних процесів, а також дозволяють

визначити ступінь відкритості та інтегрованості національних економік у глобальну торговельну систему.

Отже, світова торгівля в сучасній глобальній економіці виступає не лише формою міжнародного товарообміну, а складним багаторівневим системним процесом, що поєднує виробництво, розподіл і споживання у межах глобальних ланцюгів створення вартості. Узагальнення наукових підходів до трактування її сутності свідчить про зростання ролі структурних, інституційних і системних чинників у формуванні міжнародних торговельних потоків. Різноманітність форм і механізмів світової торгівлі, а також комплексна система кількісних і якісних показників її оцінювання, забезпечують можливість ґрунтовного аналізу масштабів, динаміки та результативності міжнародного товарообміну й формують методологічне підґрунтя для подальшого дослідження структурних трансформацій світової торгівлі товарами.

1.2. Сучасні теоретичні концепції розвитку світової торгівлі товарами

У сучасних умовах поглиблення глобалізаційних зв'язків, цифровізації торговельних процесів та трансформації виробничо-логістичних ланцюгів розвиток світової торгівлі товарами набуває багатовекторного характеру. У науковій літературі наголошується, що зміни у структурі глобальної торгівлі зумовлюються, з одного боку, еволюцією класичних чинників міжнародного поділу праці, а з іншого - поширенням цифрових інструментів, інноваційно-технологічних рішень та інтеграцією глобальних ланцюгів створення вартості.

Відповідно, сучасний теоретичний дискурс поєднує напрацювання класичних і неокласичних теорій із новітніми моделями, що враховують технологічні зміни, інновації, ефекти масштабу, агломераційні чинники, зростання ролі знань та мережевих структур.

Для систематизації підходів використаємо додаток Б, де наведено ключові теоретичні концепції, їхніх авторів, методологічні акценти та аналітичні можливості у дослідженні трансформацій світової торгівлі товарами.

Аналіз теоретичних концепцій, узагальнених у додатку Б, свідчить, що розвиток наукових уявлень про світову торгівлю безпосередньо відображає еволюцію глобальних економічних умов, структури виробництва та характеру міжнародної взаємодії. Зміна домінуючих теоретичних підходів відбувалася не лінійно, а хвилеподібно - у відповідь на трансформацію факторів конкурентоспроможності, ускладнення торговельних потоків і поглиблення економічної взаємозалежності країн.

На ранніх етапах розвитку світової економіки теоретичний аналіз міжнародної торгівлі зосереджувався передусім на ресурсній основі обміну та факторній зумовленості спеціалізації. У цих умовах торгівля розглядалася як відображення відносної забезпеченості країн факторами виробництва, а наукові моделі мали переважно статичний характер і ґрунтувалися на припущеннях про досконалу конкуренцію та однорідність технологій. Такий підхід був адекватним для аналізу міжгалузевої торгівлі індустріальної епохи, однак поступово втратив пояснювальну силу в умовах зростання мобільності капіталу та технологічної дифузії.

Подальше ускладнення глобальних економічних процесів актуалізувало питання внутрішніх структурних змін і розподільчих наслідків торгівлі. У науковому дискурсі з'являється фокус на тому, як міжнародний обмін впливає на доходи факторів виробництва, галузеву структуру економіки та соціально-економічну нерівність. Це відображає перехід від суто торговельного аналізу до ширшого макро- та мезоекономічного виміру, де торгівля розглядається як чинник трансформації національних економік, а не лише як джерело вигод від спеціалізації.

З другої половини XX ст. наукові концепції дедалі більше враховують динамічний характер світової торгівлі, пов'язаний із технологічними зрушеннями, скороченням життєвого циклу продукції та просторовим переміщенням виробництва. У цих умовах торгівля перестає бути обміном готовими товарами між країнами та набуває рис процесу, інтегрованого у глобальні виробничі ланцюги. Відповідно, теоретичний аналіз зміщується у бік пояснення внутрішньогалузевої

торгівлі, ефектів масштабу, агломерації та ролі великих корпорацій у формуванні міжнародних потоків.

Сучасний етап розвитку світової торгівлі характеризується посиленням ролі знань, технологій та нематеріальних активів, що зумовлює подальшу еволюцію теоретичних підходів. Торгівля дедалі частіше розглядається як канал поширення технологій, інституційних практик і виробничих стандартів, а конкурентні позиції країн визначаються не стільки обсягами ресурсів, скільки здатністю генерувати та комерціалізувати інновації. Водночас у науковій літературі посилюється критика універсальності окремих моделей, зокрема в контексті цифрових ринків, де класичні механізми ціноутворення та просторової локалізації виявляються обмеженими [13, 605-612; 14, 11].

Таким чином, еволюція теорій світової торгівлі відображає перехід від спрощених факторних моделей до багатовимірного аналізу, що поєднує ресурсні, структурні, технологічні та інституційні аспекти міжнародного обміну. Саме ця теоретична багатоваріантність обґрунтовує доцільність використання у подальшому аналізі комплексної системи показників, яка дозволяє оцінити не лише обсяги й динаміку торгівлі товарами, а й глибину інтеграції країн у світову торговельну систему та характер їх структурної спеціалізації.

У сучасних умовах розвиток світової торгівлі товарів суттєво визначається не лише класичними економічними факторами і міжнародними теоріями, а й глибокою цифровою трансформацією, що охоплює весь спектр торговельних процесів - від виробництва до доставки кінцевому споживачеві. Міжнародні організації, зокрема Світова організація торгівлі (WTO), Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD), Міжнародний валютний фонд (IMF) та UNCTAD, вже офіційно включили поняття «цифрової торгівлі» (digital trade) до міжнародної статистики, визначаючи її як усі міжнародні торговельні операції, що замовляються або здійснюються цифровими каналами через комп'ютерні мережі, включно з електронною комерцією та цифровою доставкою послуг [15].

Цифрові інструменти істотно зменшують трансакційні витрати та бар'єри, пов'язані з традиційною торгівлею. OECD та WTO у спільних звітах підкреслюють,

що покращена цифрова обізнаність і з'єднання (digital connectivity) прямо корелюють із зростанням як внутрішньої, так і міжнародної торгівлі, оскільки дозволяють скоротити час на обробку замовлень і взаємодію з партнерами по ланцюгу створення вартості [16].

Одним із ключових напрямів змін є повна цифровізація торговельних документів та процедур, автоматизація митних процедур, електронне оформлення сертифікатів та онлайн-подання митних документів, що може підвищити експорт товарів до 18 % [17, с. 4]. Окрема роль у цифровій трансформації світової торгівлі належить штучному інтелекту (AI), який оптимізує логістику, підвищує продуктивність та стимулює зростання торгівлі high-tech товарами [18, с. 44].

Інтернет-маркетплейси та глобальні торговельні платформи дозволяють навіть МСП виходити на зовнішні ринки без значних фізичних інвестицій, що розширює географію експорту та змінює характер торговельних відносин [19, с. 134]. Цифрові технології підвищують прозорість процедур, прискорюють обмін інформацією між митними органами, логістичними операторами та бізнес-суб'єктами, що зміцнює стійкість supply chain до кризових та геополітичних потрясінь [20].

Разом із цифровою трансформацією виникають нові регуляторні та інституційні виклики: узгодження правил транскордонного руху даних, захист прав інтелектуальної власності, кібербезпека та захист персональних даних, що формують сучасні нетарифні бар'єри.

Отже, сучасна світова торгівля товарів усе більше інтегрує елементи цифрової економіки, де дані, алгоритми, цифрові сервіси та AI стають ключовими факторами конкурентоспроможності. Ці зміни доповнюють класичні теорії міжнародної торгівлі та формують сучасні концепції, більш гнучкі, технологічно орієнтовані і адаптовані до глобальних цифрових трансформацій.

Таблиця 1.4 - Сучасні концепції розвитку світової торгівлі

Концепція	Ключові положення	Аналітична цінність
Цифрова торгівля (Digital Trade)	Торгівля через цифрові канали, включно з електронною комерцією та цифровими послугами	Оцінка впливу цифрових каналів на ринки, скорочення транзакційних витрат та швидкість обробки замовлень
Електронна комерція (E-Commerce)	Платформи та маркетплейси забезпечують доступ МСП до міжнародних ринків	Пояснює зміну структури експорту та трансформацію торговельних відносин
Штучний інтелект у торгівлі (AI in Trade)	AI оптимізує логістику, скорочує витрати, стимулює high-tech торгівлю	Прогнозування росту світової торгівлі та аналіз технологічних драйверів експорту
Мережевізація (Digital Connectivity)	Цифрові зв'язки між підприємствами, митними органами та логістикою	Аналіз інтеграції глобальних ланцюгів вартості, підвищення прозорості і стійкості supply chain
Безпаперові торговельні процедури (Trade Digitalisation)	Автоматизація митних процедур, електронні сертифікати та документи	Зниження бюрократії, скорочення бар'єрів, прискорення логістики
Регуляторні та інституційні концепції	Узгодження правил транскордонного руху даних, кібербезпека, захист IP	Оцінка впливу нових нетарифних бар'єрів на глобальні торговельні потоки

Джерело: побудовано автором на основі [15; 16; 17; 18]

Як видно з Таблиці 1.4, сучасні концепції розвитку світової торгівлі зосереджуються на цифровізації, електронній комерції, мережевізації та штучному інтелекті, що дозволяє підвищити ефективність і прозорість міжнародних операцій, розширити ринки для МСП та сприяти зростанню high-tech експорту. Водночас нові регуляторні та інституційні підходи допомагають врахувати сучасні нетарифні бар'єри, що формуються в умовах цифрової економіки, і забезпечити стійкість глобальних ланцюгів поставок.

При цьому слід відзначити, що торгівля товарами залишається ключовим сегментом міжнародного обміну: на неї припадає близько 75-80 % світового товарообігу, тоді як частка послуг становить 20-25 %. Це підкреслює важливість орієнтації дослідження саме на товари, оскільки будь-які зміни у цифровізації, автоматизації чи мережевізації першочергово відображаються на потоках товарів. Зокрема, впровадження електронних платформ, безпаперових процедур і AI-технологій безпосередньо впливає на логістику, знижує транзакційні витрати і скорочує час доставки продукції на міжнародні ринки. Крім того, сучасні концепції дозволяють оцінити, як цифрові та технологічні драйвери сприяють глобальній

інтеграції виробничих ланцюгів та формуванню нових конкурентних переваг країн у торгівлі товарами. Таким чином, розвиток цифрових інструментів і технологічних інновацій стає визначальним чинником не лише для ефективності торговельних операцій, а й для стратегії позиціонування країни у глобальному товарному обміні.

Отже, сучасні теоретичні концепції розвитку світової торгівлі товарів демонструють перехід від класичних ресурсно-факторних моделей до багатовимірного аналізу, який поєднує економічні, технологічні та інституційні чинники. Цифровізація, електронна комерція, мережевізація та застосування штучного інтелекту створюють нові механізми конкурентоспроможності та змінюють структуру глобальних потоків товарів, надаючи навіть малим та середнім підприємствам можливість інтегруватися у світові ринки. Водночас розвиток сучасних регуляторних та інституційних підходів дозволяє враховувати нетарифні бар'єри та забезпечувати стійкість глобальних ланцюгів постачання, що робить сучасні концепції світової торгівлі гнучкими, технологічно орієнтованими та адаптованими до умов цифрової економіки.

1.3. Стратегії міжнародної конкурентоспроможності на світовому товарному ринку

Міжнародна конкурентоспроможність у сучасних умовах глобалізації світової торгівлі формується під впливом структурних зрушень у світовому попиті, технологічного прогресу, посилення ролі транснаціональних корпорацій та розвитку глобальних ланцюгів створення вартості. За таких умов здатність суб'єктів господарювання обґрунтовано обирати та реалізовувати ефективні конкурентні стратегії стає визначальним чинником їх довгострокової присутності на світовому товарному ринку.

У науковій літературі стратегії міжнародної конкурентоспроможності розглядаються як системний інструмент формування та утримання конкурентних переваг у міжнародному середовищі. Особливе значення має поєднання цінових і нецінових факторів конкуренції, що дозволяє підприємствам адаптуватися до

високої динамічності глобальних ринків. При цьому сучасні дослідження наголошують, що конкурентоспроможність не є статичною характеристикою, а формується у процесі стратегічної взаємодії між фірмами, галузями та національними економіками.

Методологічною основою аналізу стратегій міжнародної конкурентоспроможності традиційно вважається концепція конкурентних стратегій М. Портера, яка передбачає вибір стратегічної поведінки залежно від типу конкурентної переваги (низькі витрати або диференціація) та ширини охоплення ринку. Незважаючи на критику, дана концепція зберігає актуальність для аналізу світової торгівлі товарами, оскільки дозволяє систематизувати різноманітні моделі конкурентної поведінки та оцінити їхні переваги й обмеження з позицій довгострокової ефективності [21, 11-17; 22, 157].

Разом із тим, у сучасних умовах глобалізації класичні підходи доповнюються концепціями глобальної, мультиринкової та транснаціональної стратегій, що відображають зростаючу роль міжнародної виробничої кооперації та необхідність балансування між стандартизацією і локальною адаптацією. Узагальнення основних стратегій міжнародної конкурентоспроможності на світовому товарному ринку наведено в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 - Основні стратегії міжнародної конкурентоспроможності на світовому товарному ринку

Стратегія	Сутнісна характеристика	Основні інструменти реалізації	Переваги	Ризики та обмеження	Сфера доцільного застосування
Стратегія лідерства за витратами	Орієнтація на мінімізацію витрат і масове виробництво стандартизованої продукції для міжнародних ринків	Економія на масштабах, оптимізація ланцюгів постачання, контроль витрат	Низькі ціни, зростання частки ринку	Цінові війни, втрата гнучкості	Масові товарні ринки, країни з ціновою конкуренцією

Продовження таблиці 1.5

Стратегія диференціації	Формування унікальних характеристик товару, що цінуються споживачами на світовому ринку	Інновації, бренд, якість, сервіс	Лояльність споживачів, преміальні ціни	Імітація, зростання витрат	Ринки з високими вимогами до якості
Стратегія фокусування (спеціалізації)	Орієнтація на вузький сегмент міжнародного ринку	Нішева продукція, адаптація до специфічного попиту	Висока рентабельність у ніші	Обмежені масштаби зростання	Спеціалізовані товарні сегменти
Глобальна стратегія	Централізація виробництва та стандартизація продукції для світового ринку	Концентрація НДДКР, уніфікований маркетинг	Зниження середніх витрат	Ігнорування локального попиту	Світові масові ринки
Мультиринкова стратегія	Максимальна адаптація до умов національних ринків	Локалізація виробництва і маркетингу	Краще задоволення місцевого попиту	Високі витрати	Ринки з різноманітними споживчими уподобаннями
Транснаціональна стратегія	Поєднання глобальної ефективності та локальної адаптації	Глобальне навчання, гнучкі структури	Баланс витрат і диференціації	Складність управління	Великі ТНК у світовій торгівлі

Джерело: побудовано автором на основі [21, 11-17; 22, 157]

Подані в таблиці 1.5 стратегії міжнародної конкурентоспроможності відображають базові моделі стратегічної поведінки суб'єктів світового товарного ринку та ґрунтуються на класичній концепції узагальнених конкурентних стратегій М. Портера. Згідно з даним підходом, конкурентна стратегія формується на перетині двох ключових вимірів: типу конкурентної переваги (мінімізація витрат або диференціація) та стратегічного охоплення ринку (широкий або вузький сегмент). Така типологія дозволяє систематизувати різноманітні підходи до забезпечення конкурентних позицій у міжнародній торгівлі товарами та уникнути стратегічної невизначеності.

М. Портер наголошує, що конкурентна стратегія не є сукупністю окремих управлінських рішень, а є собою цілісну модель довгострокового позиціонування компанії у конкурентному середовищі. Емпіричні дослідження, покладені в основу

цієї теорії, показали, що найбільш уразливими є суб'єкти господарювання, які не мають чітко сформованої стратегічної орієнтації та намагаються поєднати взаємовиключні підходи до конкуренції. Саме цей стан М. Портер визначає як феномен «застрягання посередині» (*stuck in the middle*), що призводить до втрати конкурентної чіткості та зниження прибутковості [21, 12].

Стратегія лідерства за витратами передбачає досягнення конкурентної переваги шляхом мінімізації середніх витрат виробництва та збуту за умов широкого ринкового охоплення. Її реалізація ґрунтується на ефекті масштабу, стандартизації продукції, кривій досвіду та жорсткому контролю витрат у межах усього ланцюга створення вартості. У світовій торгівлі ця стратегія є типовою для масових товарних ринків і часто використовується компаніями з доступом до дешевих ресурсів і розвиненої логістичної інфраструктури. Водночас Портер підкреслює, що надмірна орієнтація на цінову конкуренцію підвищує ризик цінових війн, знижує інноваційну активність і робить конкурентні переваги нестійкими в умовах технологічних змін [21, 13].

На противагу цьому, стратегія диференціації спрямована на створення унікальної споживчої цінності товару за рахунок якості, інновацій, бренду, дизайну або сервісного супроводу. У світовій торгівлі ця стратегія є особливо ефективною на ринках високотехнологічної, брендової та наукоємної продукції, де цінова чутливість споживачів є відносно низькою. За Портером, диференціація дозволяє зменшити інтенсивність цінової конкуренції та сформувати додаткові бар'єри входу для потенційних конкурентів. Водночас її реалізація пов'язана зі зростанням витрат, що в умовах глобалізації потребує постійних інвестицій в інновації та захист нематеріальних активів, зокрема прав інтелектуальної власності [21, 14-15].

Стратегія фокусування (спеціалізації) базується на обслуговуванні вузького сегмента міжнародного ринку з чітко визначеними потребами. Вона може реалізовуватися як у формі фокусування на витратах, так і у формі фокусованої диференціації. Така стратегія є особливо привабливою для малих і середніх підприємств, які не мають ресурсів для масштабної конкуренції, але здатні глибоко адаптувати свою пропозицію до специфічного попиту. Водночас обмеженість

сегмента та ризик входу великих гравців у нішу створюють додаткові стратегічні загрози.

У сучасних умовах розвитку глобальних ланцюгів створення вартості класичні стратегії Портера доповнюються глобальною, мультиринковою та транснаціональною моделями. Глобальна стратегія передбачає стандартизацію продукції та централізацію ключових функцій з метою зниження середніх витрат, проте може ігнорувати локальні особливості попиту. Мультиринкова стратегія, навпаки, орієнтована на максимальну адаптацію до національних ринків, що підвищує споживчу цінність, але супроводжується значними витратами. Найбільш збалансованою вважається транснаціональна стратегія, яка поєднує глобальну ефективність і локальну гнучкість, забезпечуючи синергію між стандартизацією та адаптацією [22, 157].

Разом із тим, у працях М. Портера підкреслюється, що конкурентні переваги не є раз і назавжди заданими, а потребують постійного відтворення через інновації, організаційне навчання та стратегічне оновлення. У міжнародному вимірі це означає, що навіть ефективна стратегія лідерства за витратами або диференціації з часом втрачає результативність без урахування змін у глобальному конкурентному середовищі [21]. Саме тому в сучасній економічній літературі дедалі більше уваги приділяється концепції динамічної конкурентоспроможності, яка ґрунтується на здатності суб'єктів господарювання трансформувати свої ресурси та компетенції відповідно до змін світового ринку.

Важливим доповненням до класичних підходів стала концепція глобальних ланцюгів створення вартості (global value chains), яка широко використовується в аналітичних дослідженнях UNCTAD та Світового банку. Згідно з цим підходом, міжнародна конкурентоспроможність визначається не лише характеристиками кінцевого товару, а й позицією компанії або країни у структурі міжнародного виробництва - від постачання сировини до розробки технологій, дизайну та маркетингу. У цьому контексті стратегічним завданням стає не стільки конкуренція за рахунок ціни, скільки підвищення функціональної ролі у глобальному ланцюгу та перехід до сегментів із вищою доданою вартістю [32].

OECD у своїх дослідженнях наголошує, що в умовах глобалізації традиційні витратні переваги дедалі частіше нівелюються завдяки поширенню технологій та зниженню торговельних бар'єрів. У результаті стратегія диференціації набуває нових форм, пов'язаних із розвитком нематеріальних активів - інтелектуальної власності, брендів, стандартів якості та екологічної відповідальності. Для суб'єктів світового товарного ринку це означає необхідність інтеграції інноваційної та маркетингової складових у систему стратегічного управління конкурентоспроможністю [33].

Окреме місце в сучасній теорії міжнародної конкурентоспроможності посідає транснаціональна стратегія. Як зазначає UNCTAD, саме транснаціональні корпорації, що застосовують таку модель, визначають сучасну архітектуру світової торгівлі товарами та контролюють значну частину міжнародних потоків продукції і технологій. Водночас її реалізація потребує високого рівня управлінської координації та інституційної гнучкості, що обмежує можливості застосування для менш масштабних суб'єктів міжнародної торгівлі [35].

Таким чином, стратегії міжнародної конкурентоспроможності на світовому товарному ринку доцільно розглядати як багатовимірний теоретичний конструкт, що поєднує класичні конкурентні моделі, сучасні концепції глобальних ланцюгів створення вартості та інституційні підходи. Їх ефективність визначається здатністю суб'єктів господарювання поєднувати витратну ефективність, інноваційну активність і стратегічну гнучкість у відповідь на трансформації світової торгівлі товарами.

Узагальнюючи, слід зазначити, що жодна зі стратегій міжнародної конкурентоспроможності не є універсальною. Їх ефективність визначається поєднанням ресурсного потенціалу суб'єктів господарювання, галузевої специфіки та умов функціонування світового товарного ринку. Саме тому обґрунтований вибір конкурентної стратегії є ключовою методологічною передумовою аналізу структурної динаміки та трансформації сучасної світової торгівлі товарами.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТРУКТУРНОЇ ДИНАМІКИ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ У ГЛОБАЛЬНИХ УМОВАХ

2.1. Глобальні тенденції і виклики у структурі світової товарної торгівлі

Світова торгівля товарами у 2020-2024 рр. розвивалася в умовах суттєвих глобальних шоків, що зумовили різкі коливання обсягів експорту та імпорту. Ключовими факторами впливу стали пандемія COVID-19, порушення глобальних ланцюгів постачання, енергетична та продовольча кризи, а також загострення геополітичної напруженості. У результаті світова торгівля набула циклічного характеру з фазами різкого спаду, швидкого відновлення та подальшої корекції.

Згідно з даними Світового банку, у 2020 році світовий товарообіг зазнав найглибшого скорочення з часів глобальної фінансової кризи 2008-2009 рр., що було зумовлено обмеженням економічної активності, скороченням попиту та транспортними обмеженнями. Водночас уже у 2021 році відбулося стрімке відновлення світової торгівлі, підтримане масштабними фіскальними стимулами та зростанням цін на сировинні товари. У 2022 році зберігалася позитивна динаміка, однак у 2023 році світова торгівля знову увійшла у фазу спаду внаслідок уповільнення глобального економічного зростання, жорсткішої монетарної політики та зростання торговельних бар'єрів. У 2024 році спостерігалось помірне відновлення обсягів торгівлі, що свідчить про поступову адаптацію світової економіки до нових глобальних умов.

У 2025 році світова торгівля товарами зберегла позитивну динаміку зростання, хоча її темпи сповільнилися порівняно з періодом постпандемічного відновлення, що відображає перехід до більш помірної фази розвитку в умовах структурних трансформацій глобальної економіки. Ключову роль у підтриманні торговельної активності відігравали країни, що розвиваються, а також посилення торгівлі за напрямом «Південь-Південь».

Таблиця 2.1 - Динаміка світової торгівлі товарами у 2020-2024 рр.

Рік	Обсяг світового експорту, трлн дол. США	Темпи приросту експорту, %	Обсяг світового імпорту, трлн дол. США	Темпи приросту імпорту, %
2020	17,21	-7,27	16,84	-8,08
2021	21,9	27,25	21,36	26,84
2022	24,36	11,23	24,11	12,87
2023	23,12	-5,09	22,84	-5,27
2024	23,64	2,25	23,34	2,19

Джерело: побудовано автором на основі [23; 24]

Згідно з даними таблиці 2.1, у 2020 році світовий експорт товарів скоротився на 7,27%, а імпорт - на 8,08%, що відображає системний шок, спричинений пандемією COVID-19. У 2021 році зафіксовано різке відновлення світової торгівлі: обсяги експорту зросли на 27,25%, а імпорту - на 26,84%. Така динаміка була зумовлена ефектом низької бази порівняння, відновленням споживчого попиту та зростанням світових цін на енергоносії та сировину.

У 2022 році позитивна динаміка зберігалася, однак темпи приросту сповільнилися. У 2023 році світова торгівля товарами знову продемонструвала спад, що свідчить про вичерпання відновлювального потенціалу та посилення структурних дисбалансів у світовій економіці. У 2024 році було зафіксовано помірне зростання обсягів світового експорту та імпорту, яке відображає не стільки стабілізацію, скільки початок структурної перебудови світової торгівлі в умовах зміни глобального середовища. Така динаміка формувалася під впливом поступового відновлення глобального попиту, корекції цін на сировинні товари, адаптації бізнесу до фрагментації ланцюгів постачання, а також зростання ролі регіональних і міжрегіональних торговельних потоків. Водночас збереження геополітичної напруженості, посилення протекціоністських заходів та зростання торговельних витрат обмежували потенціал більш динамічного відновлення світової товарної торгівлі.

У 2025 році світова торгівля товарами продемонструвала збереження позитивної динаміки, хоча темпи приросту сповільнилися порівняно з попередніми роками відновлення. За оцінками UNCTAD, у третьому кварталі 2025 року обсяги

торгівлі товарами зросли майже на 2% у кварталному вимірі, що свідчить про стійкий, але помірний характер розширення глобальних товарних потоків. Очікується, що за підсумками року вартісний обсяг світової торгівлі товарами збільшиться приблизно на 6,3% порівняно з 2024 роком, що еквівалентно приросту близько 1,5 трлн дол. США.

Ключовими чинниками підтримки зростання стали активізація торгівлі між країнами, що розвиваються, посилення напрямку «Південь-Південь», а також високі темпи торговельної активності в економіках Африки та Східної Азії. Водночас структура зростання у 2025 році відображає адаптацію світової торгівлі до фрагментації ланцюгів постачання, зростання торговельних витрат і збереження геополітичної напруженості. Поряд із цим уже у 2025 році сформувалися передумови для посилення тиску на світову торгівлю товарами у 2026 році, пов'язані з уповільненням глобального економічного зростання, зростанням протекціонізму та невизначеністю торговельної політики. Загалом 2025 рік може бути охарактеризований як період відносно сильної динаміки світової торгівлі товарами, що водночас супроводжується зростанням структурних ризиків для її подальшого розвитку [25].

У сучасних умовах світова торгівля товарами характеризується високим рівнем географічної концентрації експорту, за якої обмежене коло країн формує основну частину світових товарних потоків. Провідні експортери поєднують потужний промисловий потенціал, розвинені глобальні ланцюги створення вартості та активну інтеграцію у міжнародні ринки. Водночас структура експорту за країнами зазнала певних змін під впливом пандемії COVID-19, енергетичної кризи та геополітичної нестабільності. Аналіз часток окремих країн у світовому експорті дозволяє виявити ключові центри формування глобальної торговельної динаміки. Особливе значення має оцінка стабільності позицій провідних експортерів у 2020-2024 рр.

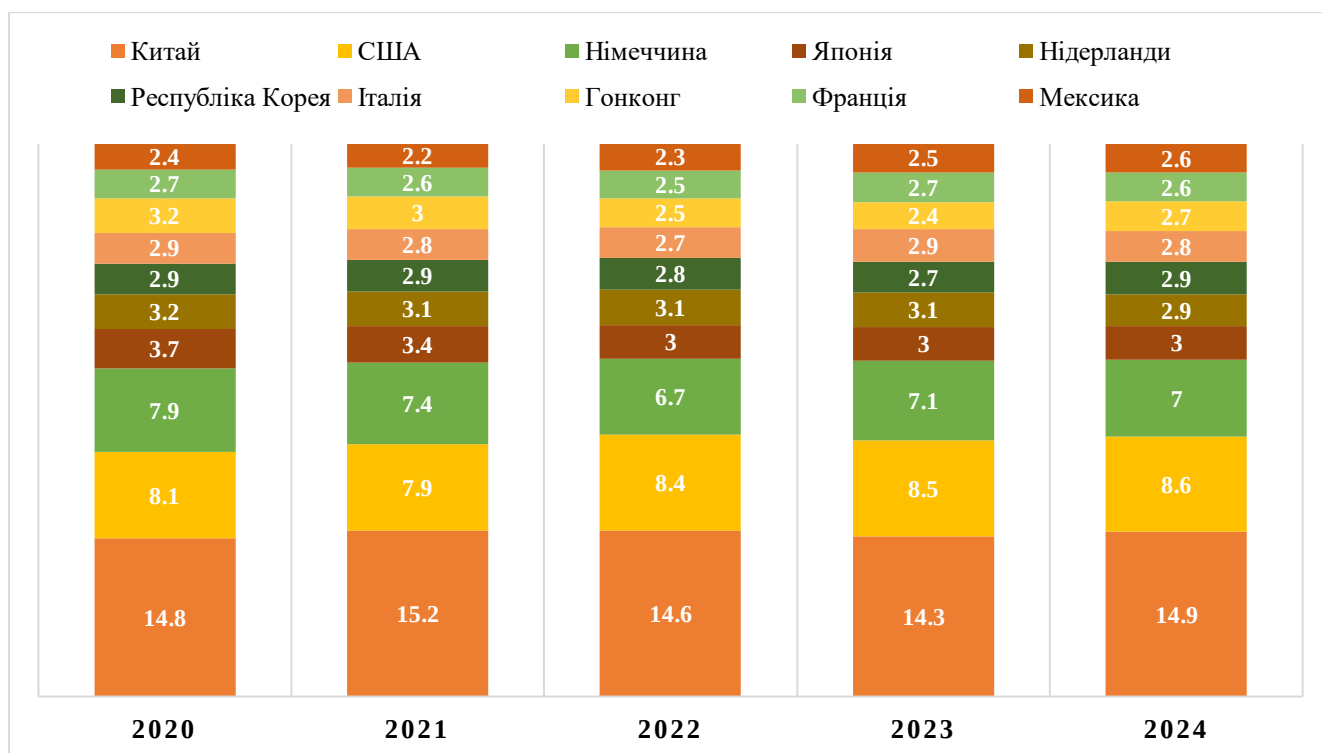


Рисунок 2.1 - Топ-10 країн-експортерів у світовій торгівлі товарами у 2020-2024 рр., %

Джерело: складено автором на основі [26]

Як свідчать дані на рисунку 2.1, упродовж 2020-2024 рр. світовий експорт товарів характеризувався високим рівнем географічної концентрації. На десять провідних країн-експортерів стабільно припадало понад половину загального обсягу світового експорту, що підтверджує домінування обмеженого кола економік у формуванні глобальних торговельних потоків.

Беззаперечним лідером світового експорту протягом усього досліджуваного періоду залишався Китай, частка якого коливалася в межах 14,3-15,2% і у 2024 році становила 14,9%. Така динаміка відображає ключову роль країни у глобальних виробничих ланцюгах, насамперед у галузях електроніки, машинобудування та масового виробництва споживчих товарів.

Друге місце посідали Сполучені Штати Америки, експортна частка яких після зниження у 2021 році (7,9%) демонструвала стійку тенденцію до зростання і досягла 8,6% у 2024 році. Це зумовлено відновленням промислового виробництва, розвитком високотехнологічних секторів економіки та активною диверсифікацією зовнішньоторговельних напрямів. Німеччина, як провідний експортер

Європейського Союзу, зазнала найбільшого негативного впливу енергетичної кризи у 2022 році, що призвело до скорочення її частки у світовому експорті до 6,7%. У наступні роки спостерігалось часткове відновлення позицій, однак у 2024 році показник залишався нижчим за докризовий рівень і становив 7,0%.

Країни Азії - Японія та Республіка Корея - зберігали відносно стабільні позиції у структурі світового експорту, що свідчить про їхню стійку спеціалізацію у високотехнологічному машинобудуванні, автомобільній промисловості та електроніці. Частки цих країн протягом аналізованого періоду зазнавали незначних коливань і не мали виражених трендів до зростання чи скорочення. Водночас помітним є поступове зростання ролі Мексики, частка якої збільшилася з 2,4% у 2020 році до 2,6% у 2024 році. Це відображає сучасні тенденції nearshoring, а також переорієнтацію виробничих потужностей ближче до ринків збуту США, що посилює позиції Мексики у північноамериканських ланцюгах доданої вартості.

Загалом результати аналізу підтверджують перерозподіл глобальних торговельних потоків на користь країн із високою виробничою гнучкістю, технологічною спеціалізацією та глибокою інтегрованістю у сучасні формати глобалізації.

Як свідчать дані рисунка 2.2, у 2024 році у структурі експорту провідних країн світу домінували промислові товари, вартісні обсяги яких були найбільшими серед усіх товарних груп. Зокрема, у Китаї експорт промислових товарів становив 3 258,7 млрд дол. США, що більш ніж у 60 разів перевищувало обсяги експорту палива (53,6 млрд дол. США) та майже у 38 разів - експорт продовольчих товарів (86,8 млрд дол. США). Аналогічна структура характерна для Німеччини, де промислові товари формували 1 399,7 млрд дол. США експорту, тоді як паливо становило лише 34,8 млрд дол. США, а продукти харчування - 103,2 млрд дол. США.

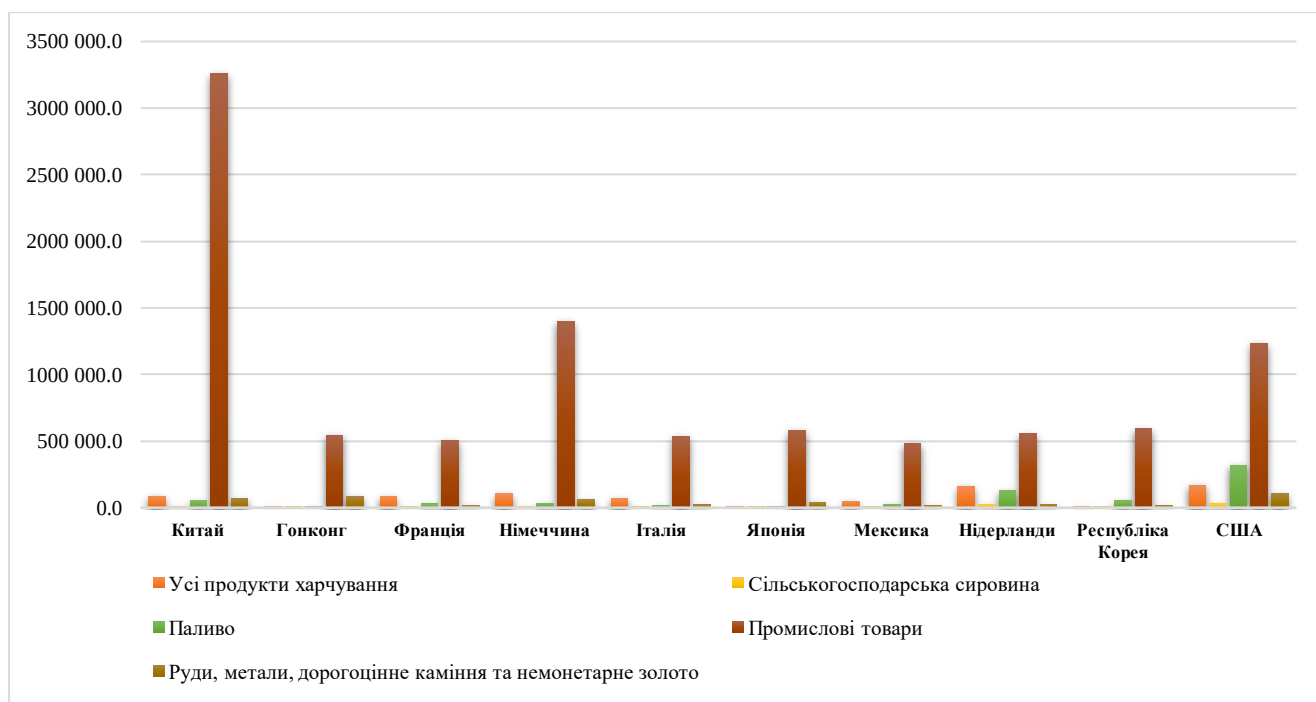


Рисунок 2.2 - Структура основних експортних товарів провідних країн світу у вартісному вираженні у 2024 році

Джерело: складено автором на основі [27]

Для США поряд із домінуванням промислових товарів (1 236,3 млрд дол. США) спостерігається значна роль паливної групи, експорт якої у 2024 році досяг 320,1 млрд дол. США, що суттєво перевищує аналогічні показники більшості інших провідних експортерів. Нідерланди вирізнялися високими обсягами експорту як промислових товарів (555,433 млрд дол. США), так і палива (126,7 млрд дол. США), що підтверджує їхню функцію важливого енергетичного та логістичного хабу Європи. Водночас країни з розвиненою харчовою спеціалізацією, зокрема Франція (86,0 млрд дол. США) та Італія (72,2 млрд дол. США), демонстрували більш диверсифіковану експортну структуру.

Порівняльний аналіз показує, що вартісний обсяг експорту промислових товарів Китаю у 2024 році майже у 2,3 рази перевищував аналогічний показник США та більш ніж у 2 рази - Німеччини, що свідчить про його домінуючу роль у глобальних ланцюгах створення доданої вартості.

Постачання товарів на світовий ринок має чітко виражену регіональну структуру. У 2024 році економіки Північної та Центральної Америки, Європи, а також Південної, Східної та Південно-Східної Азії спеціалізувалися переважно на

експорті промислових товарів, що забезпечували основну частину їхніх валютних надходжень. Натомість країни, орієнтовані на експорт палива, концентрувалися вздовж північного узбережжя Південної Америки, у Середній та Північній Африці, а також у Західній і Центральній Азії, що зумовлює їхню високу залежність від коливань світових цін на енергоносії. Загалом виявлені відмінності у товарній та регіональній структурі експорту підтверджують поглиблення структурної асиметрії світової торгівлі та формування нерівномірних умов участі країн у глобальній економіці.

Аналіз структурних змін світової товарної торгівлі у 2020-2024 роках виявив не лише циклічні коливання обсягів експорту та імпорту, але й суттєві трансформації у зовнішньоекономічній взаємодії країн. Перехід до 2025 року знаменується формуванням нового етапу розвитку світової торгівлі, для якого характерне поєднання помірного зростання обсягів товарообміну та поглиблення структурних змін у просторовій і товарній організації глобальних потоків. Відповідно до актуалізованих міжнародних оцінок, у 2025 році очікується зростання світової торгівлі товарами, однак його темпи залишаються нижчими за рівні докризового періоду, що свідчить про перехід до більш стриманої траєкторії розвитку в умовах зростання глобальної невизначеності. Саме тому важливо розглянути глобальні тенденції, що вже формують сучасну структуру світової товарної торгівлі, виокремивши ключові напрями цих змін (рис. 2.3).

Починаючи з 2025 року, світова товарна торгівля продовжує демонструвати комплексні структурні зрушення, що поєднують як кількісні, так і якісні трансформації міжнародних торговельних потоків. Характерною рисою цього періоду є помірне, але відносно стійке зростання обсягів торгівлі товарами, яке, однак, залишається нижчим за темпи довоєнних років. Зокрема, у третьому кварталі 2025 року обсяги світової торгівлі товарами зросли майже на 2 % у квартальному вимірі, що свідчить про поступове розширення глобальних товарних потоків без ознак різкого прискорення. За підсумками року очікується збільшення вартісного обсягу світової торгівлі товарами приблизно на 6,3 % порівняно з 2024

роком, що значною мірою зумовлено ціновими факторами та активізацією окремих сегментів попиту.

Водночас, за оцінками Світової організації торгівлі, реальні обсяги світової торгівлі товарами у 2025 році були переглянуті в бік зростання до приблизно +2,4 % (порівняно з попередньою оцінкою +0,9 % у серпні і прогнозованим раніше скороченням -0,2 %) що пов'язано з активним імпортом у США та підвищеним попитом на високотехнологічну продукцію.



Рисунок 2.3 - Основні глобальні тенденції у структурі світової товарної торгівлі (2025)

Джерело: складено автором на основі WTO Global Trade Outlook and Statistics (2025)

Ця оцінка відображає несподівану стійкість світового торговельного обміну, зумовлену кількома важливими чинниками:

- «Frontloading» імпорту - опережувальні закупівлі у США перед очікуваними тарифними змінами, що стимулювали тимчасове збільшення обсягів товарних потоків у першій половині 2025 року.
- Зростання торгівлі високотехнологічними товарами, включно з обладнанням для штучного інтелекту (AI), напівпровідниками, телекомунікаційною

технікою та комп'ютерними компонентами, які активно сприяли загальному приросту експорту. За оцінками експертів СОТ, товари, пов'язані з AI, склали суттєву частину зростання світової торгівлі у 2025 році.

Разом з тим, у прогнозах СОТ для 2026 року очікується значне уповільнення темпів зростання - лише близько +0,5 %, що уможлиблюється через реалізацію впливу тарифних бар'єрів та скорочення ефекту frontloading. Це свідчить про те, що структурні ризики торгівлі залишаються важливими, і невизначеність торговельної політики значною мірою стримує подальше розширення світових товарних потоків.

Ще одним важливим аспектом сучасної глобальної торгівлі є зміна товарної структури: поряд з традиційними товарами, такими як енергоносії та сировина, все більше значення набувають високотехнологічні категорії продукції, складні виробничі комплектуючі й цифрові компоненти. Такий зсув підтверджують і дані з раніше проаналізованої структури світового експорту, де електричні машини, частини механізмів та транспортні засоби зберігають провідні позиції, а інноваційні сегменти забезпечують високу додану вартість.

Ще однією глобальною тенденцією є зростання регіоналізації торгівлі та диверсифікація ланцюгів поставок. В умовах тривалих структурних ризиків та періодичної торговельної напруги між провідними економіками активізувалися стратегії nearshoring і friendshoring, тобто перенесення виробництва ближче до основних ринків збуту та розширення торговельної взаємодії між стратегічними партнерами. Це сприяє формуванню нових регіональних кластерів торгівлі та підсилює роль регіональних інтеграційних об'єднань у світовому товарообміні.

Річна зміна відносно середнього показника за 2021 рік (відсоток)

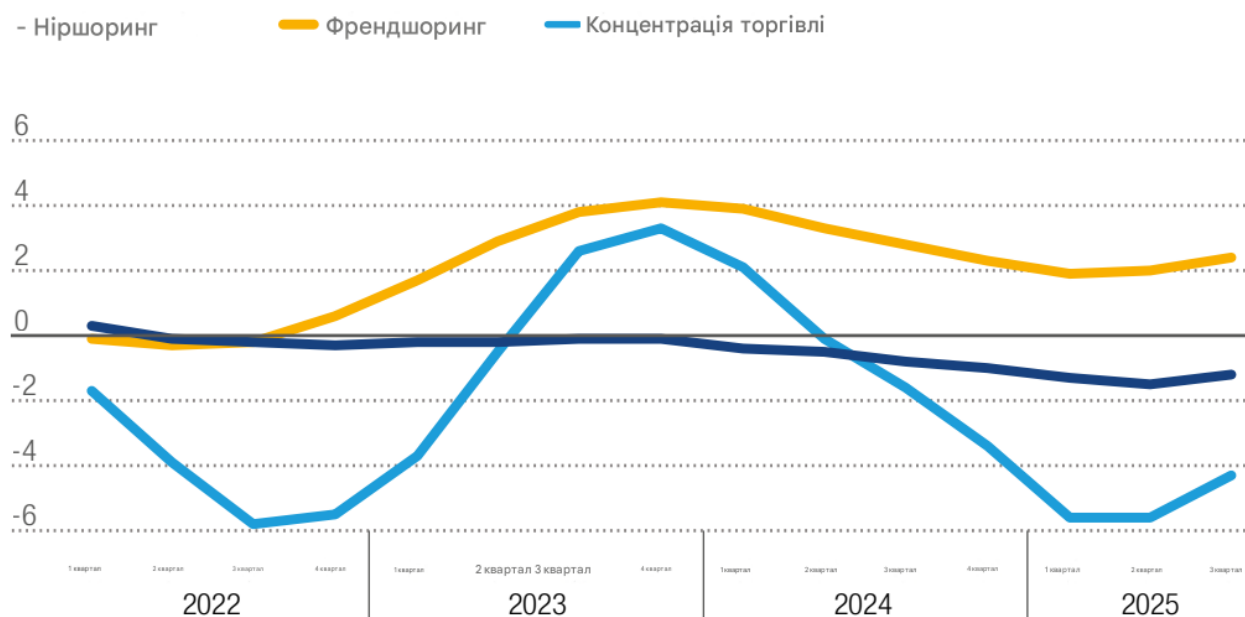


Рисунок 2.4 - Зростання ніршорингу, френдшорингу та концентрації торговельних потоків у світовій торгівлі товарами

Джерело: взято автором на основі оцінок Міністерства торгівлі та розвитку ООН (ЮНКТАД) [25]

Як свідчать дані рисунка 2.4, упродовж 2022-2025 років спостерігається посилення географічно та політично обумовлених торговельних зв'язків. У третьому кварталі 2025 року показники nearshoring і friendshoring зросли до своїх довгострокових середніх значень 2021 року, що свідчить про відновлення відповідних тенденцій після тимчасового спаду, зафіксованого на початку року. Friendshoring відображає зміщення торговельних потоків у напрямі політично узгоджених країн-партнерів, тоді як nearshoring характеризує переорієнтацію торгівлі на географічно ближчі ринки. Паралельно з цим посилилася концентрація світової торгівлі між найбільшими економіками, що означає зростання частки товарообміну, яка припадає на обмежене коло ключових гравців глобального ринку. Така тенденція свідчить про формування більш фрагментованої структури світової торгівлі, у якій регіональні блоки та стратегічні альянси відіграють дедалі важливішу роль.

Суттєвою складовою сучасних глобальних тенденцій є тарифна невизначеність та посилення торговельних бар'єрів. Аналіз світових торговельних прогнозів показує, що зміна торговельної політики, особливо у великих економіках, може мати високий вплив на обсяги торгівлі як у короткостроковому, так і у середньостроковому періоді. Невизначеність щодо потенційних тарифних спорів і подальші кроки з боку провідних країн можуть негативно відобразитися на темпах зростання світового товарообігу вже у 2026 році і далі [28].

У сучасних умовах розвиток світової товарної торгівлі визначається не лише циклічними змінами обсягів експорту та імпорту, а й сукупністю глибоких структурних викликів. Вони формуються під впливом трансформацій глобальної економіки, торговельної політики провідних країн, технологічного прогресу та геополітичної нестабільності. Саме ці виклики зумовлюють зміну товарної, географічної та інституційної структури світових торговельних потоків. Їхній вплив має довгостроковий характер і безпосередньо визначає стійкість міжнародної торгівлі. Узагальнення ключових викликів світової товарної торгівлі представлено на рисунку 2.5.



Рисунок 2.5 - Ключові глобальні виклики у структурі світової товарної торгівлі (2020-2025)

Джерело: складено автором на основі [29; 30; 31; 32; 33]

Інформація, узагальнена на рисунку 2.5, відображає ключові структурні виклики, які формували сучасну модель світової товарної торгівлі у 2020-2025 роках. Насамперед, ідеться про геоекономічну фрагментацію, що проявляється у зменшенні інтенсивності торгівлі між геополітичними блоками. За даними World Trade Report 2023, частка торгівлі між країнами з високою геополітичною близькістю зросла на 4-6 в.п., тоді як міжблокова торгівля зростала повільніше за середні світові темпи, що безпосередньо вплинуло на географічну структуру світового експорту та імпорту [29].

Вагомим викликом, відображеним на схемі, є посилення протекціонізму та тарифної невизначеності. Згідно з оцінками WTO Global Trade Outlook and Statistics (April 2025), саме торговельна політика стала ключовим чинником перегляду прогнозів: очікуване падіння світової товарної торгівлі на -0,2 % було замінене на зростання +2,4 % у 2025 році внаслідок тимчасового пожвавлення імпорту, передусім у США. Водночас у звіті наголошується, що подальше підвищення тарифів може знову стримати світові торговельні потоки [30].

Ще одним структурним викликом, що чітко простежується у світовій торгівлі, є вразливість глобальних ланцюгів постачання, насамперед у високотехнологічних секторах. За даними OECD Global Value Chains Report 2023, понад 70 % світової торгівлі промисловими товарами здійснюється в межах глобальних ланцюгів створення вартості, однак після 2020 року їхня стійкість істотно знизилася.

Перебої з постачанням ключових проміжних компонентів, зокрема напівпровідників (semiconductors), електронних мікросхем, друкованих плат та кабельних джгутів, у 2021-2022 роках призвели до скорочення обсягів виробництва в окремих галузях машинобудування та електроніки на 5-10 %. Найбільш уразливими виявилися автомобільна промисловість, виробництво електроніки та

телекомунікаційного обладнання, де дефіцит напівпровідників спричинив зупинку або уповільнення виробничих ліній.

Зазначені перебої мали негативний вплив на структуру світового експорту високотехнологічної продукції, що проявилось у тимчасовому скороченні фізичних обсягів експорту електронних і машинобудівних товарів, а також у зростанні їхньої вартості внаслідок дефіциту компонентів і подовження виробничих циклів [31].

Важливим елементом схеми є також цінова волатильність сировинних і енергетичних товарів, яка спричинила суттєві структурні перекоси у світовій торгівлі. За даними IMF World Economic Outlook 2023, у 2022 році понад 60 % номінального зростання світової торгівлі товарами було зумовлено саме зростанням цін, а не реальним збільшенням фізичних обсягів торгівлі. Це призвело до тимчасового домінування енергетичних товарів у структурі світового експорту та імпорту [32].

Окремо слід виділити технологічну асиметрію між країнами, яка посилює нерівномірність розподілу вигод від міжнародної торгівлі. За даними UNCTAD Digital Economy Report 2024, понад 70 % світового експорту високотехнологічних товарів припадає на обмежене коло розвинених країн, тоді як частка країн, що розвиваються, у глобальній торгівлі цифрово пов'язаними товарами не перевищує 15 %. Це закріплює їхню спеціалізацію на сировинних і низькотехнологічних сегментах [33].

Таким чином, наведена на рис. 2.5 система викликів відображає комплексний характер трансформацій світової товарної торгівлі, у межах яких геополітичні, цінові, технологічні та інституційні чинники діють одночасно. Їх сукупний вплив призводить не лише до коливань обсягів експорту й імпорту, а й до стійких змін у структурі світового товарообігу, що формують нові умови функціонування глобальної економіки у середньо- та довгостроковій перспективі.

2.2. Аналіз структурної трансформації світової торгівлі товарами: регіональний розріз

Структурна трансформація світової торгівлі товарами у регіональному розрізі відображає глибинні зрушення у глобальній економіці, що відбуваються під впливом макроекономічної нестабільності, змін у міжнародних виробничих ланцюгах та трансформації торговельної політики провідних економік світу. Упродовж 2019-2024 років регіональна структура світового товарообігу зазнала суттєвих змін, зумовлених кризовими явищами, нерівномірністю відновлення після глобальних шоків та перерозподілом торговельних потоків між основними макрорегіонами. Відмінності у динаміці експорту та імпорту окремих регіонів зумовили зміну їхньої ролі у формуванні світових товарних потоків.

Регіональний аналіз дозволяє виявити зсуви у співвідношенні між традиційними центрами світової торгівлі та регіонами, що демонструють прискорене зростання торговельної активності. Особливого значення набуває оцінка асиметрій між експортними та імпортними позиціями регіонів, що відображає їхню інтегрованість у глобальні ринки. У цьому контексті аналіз регіональної структури світової торгівлі товарами є важливим інструментом для оцінки сучасних тенденцій та виявлення довгострокових структурних змін у глобальній торговельній системі.

Таблиця 2.2 - Обсяг експорту та імпорту товарів за регіонами світу у 2019-2024 рр., млрд дол. США

Регіон	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Темп 2019-2024 (%)	Темп 2023-2024 (%)
Експорт								
Світ	19 014,20	17 648,30	22 343,80	24 904,50	23 885,60	24 456,32	28,62%	2,39%
Північна Америка	2 552,60	2 232,90	2 756,70	3 240,50	3 181,30	3 251,00	27,36%	2,19%
Південна і Центральна Америка та Карибський басейн	589,2	533,9	714,1	831,8	804,2	842,3	42,96%	4,74%
Європа	6 980,20	6 542,20	8 009,50	8 696,10	8 695,10	8 646,6	23,87%	-0,56%
Країни СНД	563,8	451,6	652	724	631,2	640	13,52%	1,39%

Продовження таблиці 2.2

Африка	479,9	394,4	556,1	655,2	617,2	626,8	30,61%	1,56%
Близький Схід	1 075,10	811,6	1 154,90	1 635,60	1 437,17	1 464,66	36,24%	1,91%
Азія	6 773,30	6 681,70	8 500,50	9 121,30	8 519,48	8 984,92	32,65%	5,46%
Імпорт								
Світ	19 338,80	17 881,50	22 620,20	25 621,20	24 278,31	24 782,72	28,15%	2,08%
Північна Америка	3 498,80	3 221,80	3 963,00	4 585,30	4 361,77	4 578,94	30,87%	4,98%
Південна і Центральна Америка та Карибський басейн	623,3	523,5	744,5	919,4	826,43	842,60	35,18%	1,96%
Європа	6 948,10	6 508,90	8 058,10	9 274,60	8 847,08	8 685,42	25,00%	-1,83%
Країни СНД	393	363	451,3	412,2	510,46	518,27	31,87%	1,53%
Африка	589,9	491,7	622,4	723,7	716,77	726,71	23,19%	1,39%
Близький Схід	790	688,5	869,3	1 045,70	1 086,74	1 218,64	54,26%	12,14%
Азія	6 495,70	6 084,00	7 911,70	8 660,30	7 929,07	8 212,14	26,42%	3,57%

Джерело: складено автором на основі [34; 35]

Дані таблиці 2.2 свідчать про суттєві структурні зрушення у регіональній структурі світової торгівлі товарами у 2019-2024 роках, що відбувалися під впливом глобальних економічних шоків, пандемії COVID-19, енергетичної кризи, геополітичної нестабільності та подальшого нерівномірного відновлення світової економіки. У 2020 році зафіксовано різке скорочення світового експорту до 17,65 трлн дол. США, однак уже у 2021-2022 роках спостерігалось динамічне зростання, внаслідок чого у 2022 році експорт досяг рекордного рівня 24,90 трлн дол. США. У 2023 році відбулося помірне зниження до 23,89 трлн дол. США, що відображало уповільнення глобального економічного зростання, проте у 2024 році світовий експорт знову зріс до 24,46 трлн дол. США. Загальний темп приросту світового експорту за 2019-2024 роки становив 28,62%, тоді як у 2024 році порівняно з 2023 роком зростання було обмеженим і становило лише 2,39%, що свідчить про перехід світової торгівлі до більш стриманої траєкторії розвитку.

Північна Америка характеризувалася відносно нестабільною, але загалом позитивною динамікою експорту. Після скорочення у 2020 році до 2,23 трлн дол. США регіон у 2021-2022 роках продемонстрував активне відновлення, досягнувши 3,24 трлн дол. США у 2022 році. У 2024 році експорт Північної Америки зріс до 3,25 трлн дол. США. Сукупний приріст експорту регіону за 2019-2024 роки

становив 27,36%, а темп зростання у 2024 році порівняно з 2023 роком - 2,19%. Водночас імпорт Північної Америки зростав швидшими темпами (30,87% за період), що зумовлювало збереження структурного торговельного дефіциту регіону.

Країни Південної і Центральної Америки та Карибського басейну продемонстрували одну з найвищих динамік зростання експорту серед регіонів світу. У 2024 році обсяг експорту досяг 842,3 млрд дол. США, а загальний темп приросту за 2019-2024 роки становив 42,96%. У 2024 році експорт регіону зріс на 4,74% порівняно з 2023 роком, що свідчить про поступове посилення ролі регіону у світовій торгівлі. Імпорт також зростав динамічно (35,18% за період), однак темпи його зростання у 2024 році були помірними.

Європа зберігала провідні позиції у світовій торгівлі товарами протягом усього аналізованого періоду. Експорт регіону зріс з 6,98 трлн дол. США у 2019 році до 8,70 трлн дол. США у 2022-2023 роках, однак у 2024 році дещо скоротився до 8,65 трлн дол. США. Загальний приріст експорту Європи за 2019-2024 роки становив 23,87%, а темп зміни у 2024 році був від'ємним (-0,56%), що свідчить про втрату частини конкурентних позицій на тлі загострення глобальної конкуренції та внутрішніх економічних обмежень. Аналогічна тенденція простежується і в імпорті, де у 2024 році зафіксовано скорочення на 1,83%.

Азія продемонструвала найбільш стійку та динамічну модель розвитку. Експорт регіону зріс з 6,77 трлн дол. США у 2019 році до 8,98 трлн дол. США у 2024 році, що відповідає темпу приросту 32,65%. Особливо показовим є зростання експорту у 2024 році на 5,46% порівняно з 2023 роком, що стало найвищим показником серед усіх регіонів. Імпорт Азії також зростав стабільно (26,42% за період), що відображає збереження ролі регіону як ключового центру глобального виробництва та споживання.

Близький Схід зазнав відчутних структурних змін, значною мірою зумовлених коливаннями світових цін на енергоресурси. Експорт регіону зріс з 1,08 трлн дол. США у 2019 році до 1,46 трлн дол. США у 2024 році, а загальний темп приросту становив 36,24%. У 2024 році експорт збільшився на 1,91%. Водночас

імпорт регіону зростав ще швидше, демонструючи найвищий темп приросту серед регіонів світу за 2019-2024 роки - 54,26%, а у 2024 році - 12,14%, що свідчить про розширення внутрішнього попиту.

Африка та країни СНД зберігали відносно скромні позиції у світовій торгівлі, однак демонстрували поступове зростання. Експорт Африки у 2024 році досяг 626,8 млрд дол. США, а сукупний приріст за період становив 30,61%. Країни СНД забезпечили приріст експорту на 13,52% за 2019-2024 роки, що свідчить про обмежений, але стабільний внесок регіону у світову торгівлю.

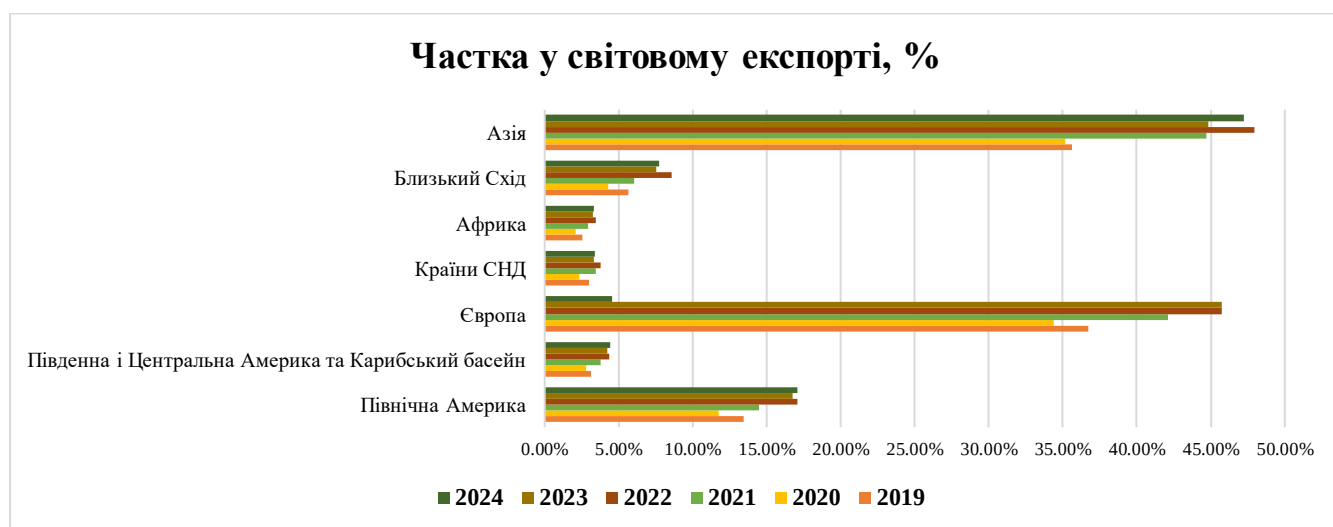


Рисунок 2.6 - Частка регіонів світу у світовому експорті товарів у 2019-2024 рр., %

Джерело: складено автором на основі [34; 35]

Рисунок 2.6 ілюструє зміну часток регіонів світу у структурі світового експорту товарів у 2019-2024 роках та доповнює кількісний аналіз, наведений у таблиці 2.2. Провідні позиції у світовому експорті зберігали Азія та Європа, однак їх частки змінювалися нерівномірно. Частка Європи зросла з 36,71% у 2019 році до 45,73% у 2022-2023 роках, після чого у 2024 році скоротилася до 44,55%, що відображає поступове послаблення позицій регіону. Азія, навпаки, після тимчасового зниження частки у 2023 році до 44,81% у 2024 році знову зміцнила свої позиції, збільшивши частку світового експорту до 47,25%. Це підтверджує її роль як ключового глобального виробничого та торговельного центру. Частка Північної Америки зросла з 13,42% у 2019 році до 17,10% у 2024 році, що корелює

з позитивними темпами зростання експорту регіону. Близький Схід також збільшив свою частку з 5,65% до 7,70%, тоді як Африка та країни Південної і Центральної Америки та Карибського басейну поступово нарощували присутність у світовому експорті, зберігаючи, однак, другорядні позиції.

Детальні дані щодо обсягів експорту товарів за регіонами світу у 2019-2022 роках наведені у додатку В, тоді як показники імпорту товарів у регіональному розрізі подано у додатку Д.

Загалом аналіз таблиці 2.2 та рисунку 2.6 дозволяє зробити висновок про подальше поглиблення регіональної диференціації світової торгівлі товарами у 2019-2024 роках. Домінування Азії та Європи зберігається, водночас зростає роль Північної Америки та Близького Сходу, що формує сучасну багатополярну конфігурацію глобальної торговельної системи.

Виявлені регіональні зрушення у структурі світової торгівлі товарами доцільно доповнити аналізом динамічних характеристик торговельних процесів у зіставленні з темпами економічного зростання. Порівняння темпів приросту експорту та імпорту з динамікою світового та регіонального ВВП дозволяє оцінити ступінь синхронізації торговельної активності з економічним циклом. Такий підхід дає змогу виявити асиметрії між відновленням виробництва та міжнародного обміну товарами, а також оцінити структурну стійкість окремих регіонів до зовнішніх шоків. Особливого значення набуває аналіз періоду 2020-2024 років, що охоплює фазу різкого спаду, посткризового відновлення та уповільнення глобальної економічної динаміки. У цьому контексті доцільним є розгляд темпів зростання світової торгівлі товарами у регіональному розрізі з урахуванням змін у макроекономічному середовищі. Відповідні показники наведено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Темпи зростання обсягів світової торгівлі товарами та ВВП, 2020-2024 рр. (%)

Регіон	2020	2021	2022	2023	2024
Світ (ВВП)	-2,9	6,4	3,4	2,9	2,9
<i>Експорт</i>	-4,9	8,4	2,3	0	2,9
<i>Імпорт</i>	-5,5	10,3	3,2	-1,9	2,5
Північна Америка					
<i>Експорт</i>	-8,9	6,5	4,2	3,5	2,4

Продовження таблиці 2.3

<i>Імпорт</i>	-5,9	12,5	6	-2,2	4,7
Південна і Центральна Америка та Карибський басейн					
<i>Експорт</i>	-4,9	5,8	1,9	2,4	5,8
<i>Імпорт</i>	-10,7	25,6	4,2	-4	6
Європа					
<i>Експорт</i>	-7,8	8,1	2,7	-2,9	-2
<i>Імпорт</i>	-7,3	8,5	5,2	-4,9	-2,3
Країни СНД					
<i>Експорт</i>	-1,7	-3,1	-5	-4,3	4,3
<i>Імпорт</i>	-5,5	9	-13,9	18	4,8
Африка					
<i>Експорт</i>	-8,1	3,5	0,7	5,5	-1,8
<i>Імпорт</i>	-14,7	6,4	5,6	2,6	2,6
Близький Схід					
<i>Експорт</i>	-8,9	-2,4	9,9	7,5	4,4
<i>Імпорт</i>	-10,1	8,3	9,4	8,6	11,8
Азія					
<i>Експорт</i>	0,5	13,1	0,6	0,2	8,4
<i>Імпорт</i>	-1	10,5	-0,4	-0,7	5,1

Джерело: складено автором на основі [36; 37; 38; 39]

Дані таблиці 2.3 відображають тісний, але нерівномірний зв'язок між динамікою світового ВВП та темпами зростання обсягів світової торгівлі товарами у 2020-2024 роках. У 2020 році глобальне скорочення світового ВВП на 2,9% супроводжувалося ще глибшим спадом світової торгівлі товарами (близько -5%), що свідчить про підвищену чутливість міжнародного товарообміну до кризових шоків порівняно з динамікою світового виробництва.

У 2021 році відбулося різке відновлення торговельної активності: за зростання світового ВВП на 6,4% обсяги світової торгівлі товарами зросли більш динамічно, що відображає ефект відкладеного попиту, відновлення глобальних ланцюгів постачання та активізацію міжнародного споживчого й інвестиційного попиту. У 2022-2023 роках темпи зростання світової торгівлі суттєво сповільнилися, а у 2023 році було зафіксовано фактичну стагнацію товарообміну, що відображає вплив інфляційного тиску, жорсткішої монетарної політики та зростання геополітичної невизначеності.

Регіональний аналіз свідчить про значну диференціацію динаміки торговельних процесів. Північна Америка після глибокого спаду торговельної

активності у 2020 році продемонструвала відносно стійке відновлення у 2021–2022 роках, однак у 2023 році зафіксовано скорочення імпорتنих потоків, що свідчить про корекцію внутрішнього попиту. У 2024 році регіон знову перейшов до помірного зростання як експорту, так і імпорту, що узгоджується з поступовою стабілізацією макроекономічної кон'юнктури.

Країни Південної і Центральної Америки та Карибського басейну характеризувалися підвищеною волатильністю торговельних потоків. Особливо різким було падіння імпорту у 2020 році, після чого у 2021 році спостерігалось рекордне відновлення. У 2024 році регіон продемонстрував прискорення зростання як експорту, так і імпорту, що свідчить про поглиблення інтеграції у світову торгівлю, передусім за рахунок експорту сировинних товарів.

Європа упродовж аналізованого періоду залишалася одним із найбільш вразливих до зовнішніх шоків регіонів. Після значного спаду у 2020 році та відновлення у 2021-2022 роках, у 2023-2024 роках зафіксовано скорочення торговельної активності, що відображає вплив енергетичної кризи, уповільнення промислового виробництва та загострення внутрішніх структурних дисбалансів. Така динаміка свідчить про зниження конкурентних позицій Європи у світовій торгівлі порівняно з іншими провідними регіонами.

Для країн СНД характерною є нестабільність торговельних показників із переважанням негативних темпів експорту у 2021-2023 роках та значними коливаннями імпорту. Позитивна динаміка експорту у 2024 році свідчить про часткову адаптацію регіону до нових умов міжнародної торгівлі, однак його роль у глобальних товарних потоках залишається обмеженою.

Африка та Близький Схід демонстрували високу залежність від кон'юнктури сировинних ринків: для Близького Сходу характерні високі темпи зростання торговельної активності у 2022-2024 роках, тоді як Африка у 2024 році знову зафіксувала спад експорту.

Найбільш стійкою у динамічному вимірі виявилася Азія, яка єдиною продемонструвала зростання експорту вже у кризовому 2020 році. Після стрімкого відновлення у 2021 році регіон зберіг позитивні, хоча й помірні темпи зростання у

2022-2023 роках, а у 2024 році експорт та імпорт знову суттєво зросли. Це підтверджує провідну роль Азії як ключового драйвера відновлення та довгострокової структурної трансформації світової торгівлі товарами.

У цілому Європейський Союз залишається одним із ключових суб'єктів світової торгівлі товарами, формуючи значну частку глобальних експортно-імпортних потоків. Структура торгівлі ЄС відображає його високу індустріалізацію, технологічну спеціалізацію та глибоку інтеграцію у світові виробничі ланцюги. Водночас зростаюча конкуренція з боку азійських економік та залежність від імпорту окремих ресурсних товарів посилюють структурні виклики для подальшого розвитку зовнішньої торгівлі ЄС.



Рисунок 2.7 - Структура експорту товарів Європейського Союзу за основними товарними групами у 2024 році, %

Джерело: складено автором на основі [36]

Як видно з рисунка 2.7, у 2024 році експорт ЄС має виразну технологічну спрямованість: найбільшу частку становили машини та транспортне обладнання (39,3%), що у вартісному вимірі перевищило 1,0 трлн євро. Значною також є частка хімічної продукції та інших промислових товарів (разом понад 43%), що свідчить про домінування високої доданої вартості у структурі експорту. Натомість

сировинні та енергетичні товари відіграють другорядну роль, формуючи лише близько 7,6% експортних надходжень.



Рисунок 2.8 - Структура імпорту товарів Європейського Союзу за основними товарними групами у 2024 році, %

Джерело: складено автором на основі [36]

Дані рисунка 2.8 демонструють більш диверсифіковану структуру імпорту ЄС, у якій поряд із машинами та транспортним обладнанням (32,8%) вагоме місце займають інші промислові товари (23,4%) та мінеральні палива й супутні матеріали (19,2%).

У вартісному вимірі імпорт енергоресурсів перевищив 469 млрд євро, що підкреслює збереження високої енергетичної залежності ЄС від зовнішніх постачальників. Така асиметрія між експортною та імпоротною структурою свідчить про спеціалізацію ЄС на високотехнологічному виробництві за одночасної потреби у зовнішніх ресурсах для його забезпечення.

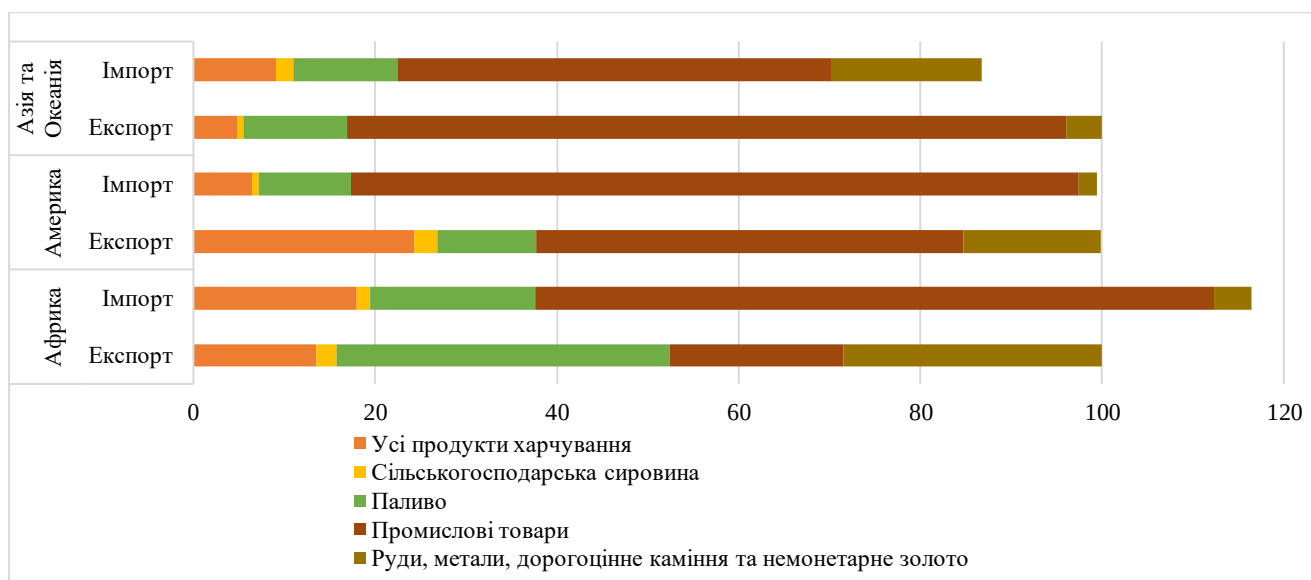


Рисунок 2.9 - Товарна структура зовнішньої торгівлі країн, що розвиваються, за експортом та імпортом у 2024 році, %

Джерело: складено автором на основі [27]

Дані рисунка 2.9 свідчать про суттєву структурну диференціацію зовнішньої торгівлі країн, що розвиваються, залежно від регіону, рівня індустріалізації та ресурсної забезпеченості. Африка характеризується домінуванням палива та мінерально-сировинних товарів в експорті, водночас у 2024 році регіон імпортував майже у чотири рази більше промислових товарів, ніж експортував, що зумовило значний структурний дисбаланс. Країни Азії та Океанії, навпаки, демонстрували високу концентрацію експорту на промислових товарах (понад 79%), що забезпечило профіцит торгівлі товарами на рівні понад 13% від вартості експорту. Для країн Америки, що розвиваються, позитивні торговельні баланси у продуктах харчування, сільськогосподарській сировині та мінеральних ресурсах значною мірою компенсували дефіцит у торгівлі промисловими товарами, сформувавши загальний профіцит у 0,6%. Водночас для Африки високий імпорт готової промислової продукції та від'ємне сальдо у торгівлі продовольством і аграрною сировиною не були компенсовані надлишками у паливі та мінеральних товарах, що призвело до негативного торговельного балансу на рівні 16,4%.

Структурна трансформація світової торгівлі товарами у 2019-2024 роках засвідчила поглиблення регіональної диференціації та формування багатопольярної конфігурації глобальних торговельних потоків із посиленням ролі Азії, Північної

Америку та Близького Сходу. Водночас уповільнення торговельної динаміки в окремих традиційних центрах, зокрема в Європі, відображає зростання впливу внутрішніх структурних обмежень і зовнішніх шоків на конкурентні позиції регіонів. Загалом виявлені зрушення свідчать про перехід світової торгівлі до нової моделі розвитку, у якій стійкість і адаптивність регіональних економік стають ключовими чинниками їхньої участі в глобальному товарообміні.

2.3. Ключові драйвери розвитку сучасної глобальної торгівлі товарами

У сучасних глобальних умовах розвиток світової торгівлі товарами визначається сукупністю взаємопов'язаних драйверів, серед яких ключову роль відіграють цифровізація економіки, технологічні інновації, трансформація логістичних ланцюгів та зміна моделей споживчої поведінки. Посилення ролі електронної комерції, фінансових технологій і платформних бізнес-моделей сприяє зростанню обсягів міжнародного товарообігу та зміні його структурних характеристик. Водночас глобальна торгівля дедалі більше орієнтується на швидкість, гнучкість і доступність, що зумовлює попит на інноваційні рішення у сфері торгівлі та логістики. За цих умов особливого значення набувають суб'єкти, здатні оперативно впроваджувати технологічні новації та масштабувати їх на міжнародні ринки.

Цифровізація виступає одним із базових структурних драйверів розвитку сучасної глобальної торгівлі товарами, оскільки забезпечує перехід від традиційних форм організації торговельних процесів до цифрових екосистем. Використання електронних платформ, цифрових платіжних інструментів та аналітики даних сприяє зростанню масштабів міжнародного товарообігу та скороченню транзакційних витрат. Особливо відчутним є вплив цифровізації на швидкість здійснення торговельних операцій, прозорість ланцюгів постачання та доступ суб'єктів господарювання до зовнішніх ринків. У результаті цифрові канали стають важливим механізмом інтеграції малого та середнього бізнесу у глобальні товарні потоки. Паралельно відбувається трансформація структури світової торгівлі, що проявляється у зростанні частки онлайн-продажів та транскордонної

електронної комерції. Таким чином, цифровізація не лише стимулює кількісне зростання світової торгівлі товарами, а й формує нові якісні параметри її розвитку.

Таблиця 2.4 - Основні показники цифровізації у світовій торгівлі товарами у 2021-2024 рр.

Показник	2021	2022	2023	2024
Глобальні е-commerce продажі, трлн дол. США	5,21	5,71	6,31	6,91
Частка онлайн-продажів у світовій роздрібній торгівлі, %	18,8	18,6	19,4	20,1
Глобальний цифровий товарообіг, трлн дол. США	3,00	3,82	4,25	7,23
Частка цифрової торгівлі у світовому товарообігу, %	20,1	20,7	21,3	21,9

Джерело: складено автором на основі [15; 37; 38; 39]

Дані таблиці 2.4 підтверджують прискорене зростання ролі цифровізації у розвитку світової торгівлі товарами у 2021-2024 рр. Обсяг глобальних е-commerce продажів зріс з 5,21 трлн дол. США у 2021 р. до 6,91 трлн дол. США у 2024 р., що свідчить про стале розширення цифрових каналів реалізації товарів у світовій торгівлі. Попри незначне зниження частки онлайн-продажів у світовій роздрібній торгівлі у 2022 р. (до 18,6%), уже у 2023-2024 рр. спостерігається відновлення зростання до 20,1%, що відображає адаптацію споживчого попиту до цифрових моделей після постпандемійних коригувань.

Особливо показовою є динаміка глобального цифрового товарообігу, який збільшився більш ніж удвічі - з 3,0 трлн дол. США у 2021 р. до 7,23 трлн дол. США у 2024 р. Згідно з оцінками ІТС та WTO, загальна вартість глобальної цифрової торгівлі зросла на 58% у 2020-2024 рр., випереджаючи темпи зростання традиційної міжнародної торгівлі. Середньорічний темп зростання цифрової торгівлі становив 12,1%, тоді як загальна світова торгівля зростала в середньому на 9,7% на рік, що підтверджує структурний зсув на користь цифрових форматів обміну.

Зростання цифрової торгівлі забезпечувалося як цифрово наданими послугами, так і цифрово замовленими товарами. Якщо перші формували більшу частку цифрового товарообігу, то цифрово замовлена торгівля демонструвала вищі темпи зростання - у середньому 16,7% на рік. Зокрема, глобальний експорт

цифрово наданих послуг досяг 3,82 трлн дол. США вже у 2022 р., що свідчить про тісний взаємозв'язок між цифровими сервісами та товарною торгівлею через платформізацію, логістику та фінансові технології.

Частка цифрової торгівлі у загальному обсязі світової торгівлі зросла з 20,1% у 2021 р. до 21,9% у 2024 р., однак таке підвищення є відносно помірним. Це означає, що, попри стрімке зростання цифрових каналів, значна частина світового товарообігу все ще здійснюється через традиційні офлайн-механізми. Таким чином, цифровізація глобальної торгівлі товарами перебуває на етапі активного розвитку, але її потенціал далеко не вичерпано.

У регіональному розрізі лідерами за рівнем цифровізації торгівлі виступають розвинені економіки, зокрема Велика Британія, США та Індія, де частка цифрової торгівлі у загальному обсязі зовнішньої торгівлі у 2024 р. сягала відповідно близько 43%, 38% та 37%. Водночас країни, що розвиваються, демонструють прискорене нарощування цифрових торговельних спроможностей, що створює передумови для подальшої трансформації структури світової торгівлі товарами у довгостроковій перспективі.

Крос-бордерна електронна торгівля (cross-border e-commerce) - це форма міжнародної торгівлі товарами, за якої замовлення, оплата та координація постачання здійснюються через цифрові платформи, а фізичне переміщення товарів відбувається між різними країнами. Вона охоплює операції між споживачами та бізнесом (B2C), а також між компаніями (B2B) і є одним із ключових інструментів інтеграції національних ринків у глобальний цифровий простір.

Зростання крос-бордерної e-commerce зумовлюється розвитком маркетплейсів, цифрових платіжних систем, логістичних сервісів та спрощенням митних процедур, що знижує транзакційні витрати та розширює доступ споживачів до міжнародних товарних ринків.

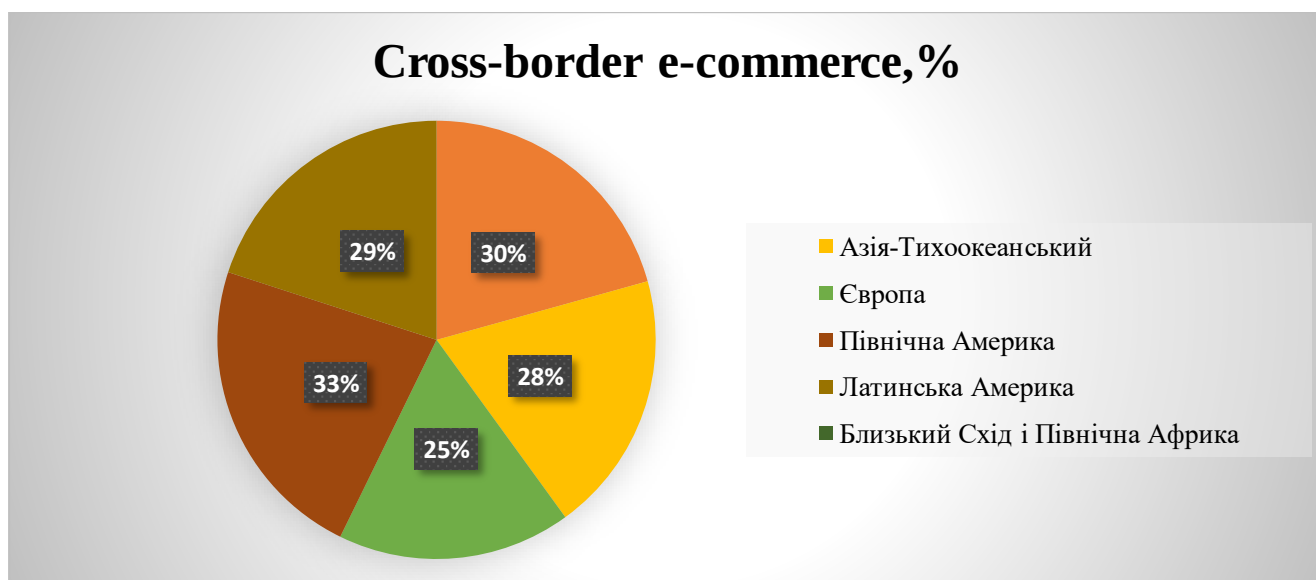


Рисунок 2.10 - Частка крос-бордерної електронної торгівлі у загальному обсязі e-commerce за регіонами світу у 2023 році, %

Джерело: складено автором на основі [40]

Дані рисунку 2.10 свідчать, що у 2023 році крос-бордерна електронна торгівля товарами набула суттєвого поширення в усіх ключових регіонах світу, однак її інтенсивність суттєво відрізнялася залежно від рівня цифрової зрілості та регуляторного середовища. Найвища частка крос-бордерної e-commerce була зафіксована у Латинській Америці - 33%, що зумовлено швидким розвитком маркетплейсів і прагненням споживачів отримати доступ до ширшого асортименту імпортованих товарів. В Азійсько-Тихоокеанському регіоні частка крос-бордерної електронної торгівлі становила 30%, що відображає високу інтегрованість регіону у глобальні цифрові ланцюги постачання та активне використання технологічних рішень для міжнародної торгівлі. Країни Близького Сходу та Північної Африки демонстрували показник 29%, що свідчить про стрімке зростання транскордонних онлайн-продажів на тлі обмеженого внутрішнього виробництва та високої залежності від імпорту.

Європа з часткою 28% характеризується відносно стабільним розвитком крос-бордерної e-commerce, однак її подальше розширення стримується складністю митного регулювання, витратами на повернення товарів і наслідками макроекономічної нестабільності. У Північній Америці частка крос-бордерної електронної торгівлі у 2023 році була найнижчою - 25%, що пояснюється високою

ємністю внутрішнього ринку та зростанням протекціоністських тенденцій. Водночас у всіх регіонах переважна більшість компаній активно використовують цифрові інструменти для оформлення торговельної документації та автоматизації податкових і митних процедур, що створює передумови для подальшого зростання крос-бордерної електронної торгівлі. Загалом електронна комерція дедалі більше перетворюється на системоутворюючий елемент світової торгівлі товарами, сприяючи поглибленню глобальної економічної інтеграції та цифровізації міжнародних ланцюгів постачання.

Логічним продовженням аналізу регіональних відмінностей крос-бордерної електронної торгівлі є оцінка рівня цифровізації торговельних процедур, що безпосередньо впливають на ефективність міжнародного обігу товарів. Для цього у світовій практиці використовується Індекс цифровізації торгівлі (Trade Digitalization Index, TDI) - спільна ініціатива п'яти регіональних комісій ООН (ECA, ECE, ECLAC, ESCAP, ESCWA), який відображає ступінь упровадження безпаперової торгівлі та транскордонних цифрових процедур. Високі значення TDI характерні насамперед для країн з розвиненою економікою, де рівень безпаперової торгівлі сягає 53,4%, а транскордонної безпаперової торгівлі - 25,8%, що свідчить про сформовану інституційну базу та зрілу цифрову інфраструктуру.

Натомість у регіонах, що розвиваються, цифровізація торговельних процесів залишається фрагментарною: зокрема, у країнах Тихоокеанських островів рівень безпаперової торгівлі становить лише 20,8%, а транскордонної - 4,2%, що істотно обмежує їхню інтеграцію у глобальні ланцюги постачання. Середні світові значення TDI - 41,6% для безпаперових процедур і 18,5% для транскордонної цифрової торгівлі - підтверджують наявність значного цифрового розриву між регіонами. Водночас регіони Південно-Східної та Східної Азії (47,0% і 22,2% відповідно), а також Південної та Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії (43,1% і 20,4%) демонструють високий потенціал подальшої цифрової інтеграції у світову торгівлю товарами. Узагальнюючи, індекс TDI підтверджує, що цифровізація торговельних процедур є критично важливою передумовою підвищення конкурентоспроможності національних економік у глобальній

торгівлі, а регіональні відмінності у її рівні формують асиметрію участі країн у сучасних цифрових торговельних процесах. Регіональні особливості цифровізації торгівлі наочно відображено на рисунку у додатку Ж [41].

Цифровізація створює сприятливе середовище для розвитку нових бізнес-моделей та інноваційних рішень у сфері торгівлі, і саме в цьому контексті особливе значення набувають стартапи. У сучасних глобальних умовах одним із ключових драйверів розвитку світової торгівлі товарами виступають стартапи, які формуються та масштабуються в середовищі цифрової економіки.

Саме стартап-компанії забезпечують швидке впровадження цифрових технологій у сфері торгівлі, зокрема електронної комерції, фінансових розрахунків, логістики, управління ланцюгами постачання та аналізу споживчих даних. За оцінками StartupBlink, країни з розвиненими стартап-екосистемами акумулюють найбільшу частку інноваційних торговельних рішень, що безпосередньо впливають на зростання обсягів міжнародної торгівлі товарами та зміну її структури. Стартапи сприяють зниженню трансакційних витрат, усуненню бар'єрів входу на зовнішні ринки для малого й середнього бізнесу та інтеграції національних ринків у глобальні торговельні мережі. Особливого значення набувають стартапи у сферах E-commerce & Retail, FinTech, Logistics Tech, AI та Big Data, які формують цифрову інфраструктуру сучасної торгівлі. Поширення платформних бізнес-моделей (маркетплейси, платіжні сервіси, SaaS-рішення для торгівлі) змінює традиційні підходи до експорту й імпорту товарів. У результаті стартапи виступають не лише джерелом технологічних інновацій, а й системним чинником структурної трансформації світової торгівлі товарами в умовах цифровізації бізнес-середовища та зміни поведінки споживачів.

Таблиця 2.5 - Країни світу за показниками у рейтингу Global Start-up Ecosystem Index у 2021-2025 рр.

Країна	Місце у рейтингу Global Start-up Ecosystem Index					Зміна рангу з 2024 р.	Щорічний приріст екосистеми	Загальна оцінка індексу у 2025 р.
	2021	2022	2023	2024	2025			
США	1	1	1	1	1	-	18,2%	254,05
Великобританія	2	2	2	2	2	-	26,3%	70,743
Ізраїль	3	3	3	3	3	-	20,6%	62,167
Сінгапур	10	7	6	5	4	+1	44,9%	54,682
Канада	4	4	4	4	5	-1	18,8%	45,438
Швеція	6	5	5	6	6	-	30,7%	35,311
Німеччина	5	6	7	7	7	-	28,4%	33,159
Франція	12	9	8	8	8	-	30,2%	32,417
Швейцарія	8	12	11	10	9	+1	31,8%	31,747
Нідерланди	11	11	10	9	10	-1	26,2%	30,872

Джерело: складено автором на основі [42]

Аналіз даних таблиці 2.5 свідчить, що Сполучені Штати Америки протягом 2021-2025 рр. стабільно утримують перше місце у світі за загальною оцінкою індексу стартап-екосистеми - 254,05 балів, що у 3,7 рази перевищує показник Великобританії. США є джерелом глобальних торговельних платформ і сервісів (Amazon, Shopify, Stripe, Salesforce), які формують сучасну архітектуру світової торгівлі товарами. Водночас США демонструють найнижчий серед топ-10 темп приросту стартап-екосистеми (18,2%), що свідчить про зрілість ринку та поступове уповільнення динаміки інновацій у порівнянні з новими центрами зростання.

Великобританія, посідаючи друге місце з оцінкою 70,743 балів, залишається провідним стартап-хабом Європи та ключовим центром розвитку фінтех-стартапів (Revolut, Wise), які забезпечують цифровізацію міжнародних торговельних розрахунків. Темп приросту екосистеми на рівні 26,3% підтверджує її високу адаптивність до глобальних змін. Разом із тим, наслідки Brexit мали негативний ефект: зростання корпоративного оподаткування та невизначеність у регуляторному середовищі ускладнили доступ деяких стартапів до європейських ринків і тимчасово стримали інвестиційну активність.

Ізраїль стабільно утримує третю позицію, демонструючи унікальну модель впливу стартапів на глобальну торгівлю через розвиток кібербезпеки, оборонних та логістичних технологій. При відносно невисокому темпі зростання вартості стартап-екосистеми (20,6%) ізраїльські стартапи (Waze, Wix, Fiverr, Viber) мають значний глобальний мультиплікативний ефект для цифрових торговельних платформ.

Найбільш динамічною країною за темпами розвитку стартап-екосистеми у сфері торгівлі є Сінгапур, який за п'ять років піднявся з 10-го на 4-те місце, демонструючи рекордний приріст екосистеми 44,9%. Його спеціалізація у E-commerce & Retail та FinTech (2-ге місце у світі) робить країну ключовим вузлом міжнародної товарної торгівлі в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Саме стартапи Сінгапуру забезпечують масштабування торгівлі за межі національних ринків.

Канада, незважаючи на зниження з 4-го до 5-го місця, зберігає потужний потенціал у розвитку торговельних стартапів (Shopify), однак її залежність від ринку США обмежує самостійний вплив на глобальні товарні потоки.

Країни Європейського Союзу (Швеція, Німеччина, Франція, Нідерланди, Швейцарія) демонструють стійкі темпи зростання індексу стартап-екосистеми понад 26-31%, формуючи інноваційне підґрунтя для розвитку електронної комерції, «зеленої» логістики та цифрових ланцюгів постачання.

Швеція, яка стабільно утримує 6-те місце у глобальному рейтингу стартап-екосистем, демонструє один із найвищих темпів приросту індексу стартап-екосистеми серед європейських країн - 30,7%. Для Швеції характерна орієнтація стартапів на глобальні ринки з моменту заснування, що обумовлено відносно невеликим внутрішнім попитом. Саме такі компанії, як Spotify, Klarna, Minecraft, а також нові no-code та SaaS-рішення, сприяють розвитку цифрової торгівлі та експорту цифрових послуг, які доповнюють традиційні товарні потоки. Особливе значення має спеціалізація Швеції у сфері Energy & Environment, де країна посідає 2-ге місце у світі, що формує нові сегменти «зеленої» торгівлі та сталих ланцюгів постачання.

Німеччина, перебуваючи на 7-му місці рейтингу, характеризується помірно високим приростом індексу стартап-екосистеми (28,4%), що перевищує середньосвітовий рівень. Її ключова особливість - децентралізована модель розвитку стартапів, яка охоплює одразу кілька потужних інноваційних центрів (Берлін, Мюнхен, Гамбург). Стартапи у сфері Transportation, Logistics Tech, Industry 4.0 забезпечують цифровізацію промислової та торговельної інфраструктури, що має прямий вплив на ефективність експорту товарів машинобудування та високотехнологічної продукції.

Франція, яка стабільно посідає 8-ме місце, демонструє високий темп приросту індексу стартап-екосистеми (30,2%) і поступове розширення географії стартап-активності за межі Парижа. Для Франції характерна сильна державна підтримка стартапів, що стимулює розвиток цифрової торгівлі, зокрема у сфері E-commerce & Retail, де країна входить до топ-6 у світі. Стартапи на кшталт BlaBlaCar, Ledger, Mistral AI формують нові моделі цифрової взаємодії між виробниками та споживачами, що сприяє зростанню транскордонної торгівлі товарами з високою доданою вартістю.

Швейцарія, піднявшись на 9-те місце у 2025 р., вирізняється одним із найвищих темпів приросту індексу серед топ-10 - 31,8%. Особливістю швейцарської моделі є поєднання фінансової стабільності, інновацій у HealthTech та FinTech, а також високого рівня довіри до цифрових інструментів. Стартапи у сфері цифрового банкінгу, медичних технологій та біотехнологій формують нові міжнародні товарні ринки, зокрема у фармацевтиці та медичному обладнанні. Важливою перевагою Швейцарії є її інтегрованість у світову торгівлю завдяки двостороннім торговельним угодам з країнами ЄС, що знижує бар'єри для масштабування стартапів.

Нідерланди, які у 2025 р. опустилися на 10-те місце, водночас демонструють стабільний приріст індексу стартап-екосистеми (26,2%) та одну з найсильніших позицій у сфері E-commerce & Retail (1-ше місце в ЄС). Голландські стартапи та scale-up компанії, зокрема Booking.com, Aduen, а також високотехнологічні виробники (ASML), відіграють ключову роль у цифровізації торгівлі та

міжнародних розрахунків. Завдяки розвиненій логістичній інфраструктурі та цифровим торговельним платформам Нідерланди виступають одним із головних транзитних та цифрових хабів світової торгівлі товарами.

Розвиток сучасної логістичної інфраструктури є одним із базових драйверів ефективності глобальної торгівлі товарами, оскільки безпосередньо визначає швидкість, надійність та вартість переміщення продукції між країнами. За даними Світового банку, з 2018 року глобальні ланцюги постачання зазнали безпрецедентних потрясінь унаслідок пандемії COVID-19, транспортних обмежень, дефіциту контейнерів та геополітичних конфліктів, зокрема повномасштабної війни Росії проти України. У 2021 році Глобальний індекс напруженості ланцюгів постачання досяг пікового значення 4,3 стандартних відхилення від історичної норми, що свідчило про масштабні логістичні дисбаланси у світовій торгівлі.

Попри це, результати Logistics Performance Index (LPI) 2023 демонструють відносну стабільність структурних логістичних показників у більшості країн, оскільки індекс вимірює не короткострокові збої, а глибинні інституційні та інфраструктурні чинники. Особливо важливим є те, що чотири з шести компонентів LPI - ефективність митного контролю, якість інфраструктури, компетентність логістичних послуг та можливості відстеження вантажів - формують довгострокову конкурентоспроможність країн у міжнародній торгівлі. Активне зростання крос-бордерної електронної комерції, обсяг якої у перспективі до 2030 року може досягти 1-2 трлн дол. США, додатково підвищує роль логістики як критичного елементу цифрової трансформації світової торгівлі товарами [43].

Таблиця 2.6 - Індекс логістичної ефективності (LPI) за окремими країнами світу, 2023 р.

Країна	Регіон	LPI (загальний бал)	Митниця	Інфраструктура	Міжнародні перевезення	Якість логістики	Своєчасність	Оцінка відстеження та трасування
Сінгапур	Азія	4,3	4,2	4,6	4	4,4	4,3	4,4
Фінляндія	Європа	4,2	4	4,2	4,1	4,2	4,3	4,2
Данія	Європа	4,1	4,1	4,1	3,6	4,1	4,1	4,3
Німеччина	Європа	4,1	3,9	4,3	3,7	4,2	4,1	4,2
Нідерланди	Європа	4,1	3,9	4,2	3,7	4,2	4	4,2
Швейцарія	Європа	4,1	4,1	4,4	3,6	4,3	4,2	4,2
Канада	Північна Америка	4	4	4,3	3,6	4,2	4,1	4,1
США	Північна Америка	3,8	3,7	3,9	3,4	3,9	3,8	4,2
ОАЕ	Близький Схід	4	3,7	4,1	3,8	4	4,2	4,1
Китай	Азія	3,7	3,3	4	3,6	3,8	3,7	3,8

Джерело: складено автором на основі [43]

Дані таблиці 2.6 свідчать, що у 2023 році найвищі значення Індексу логістичної ефективності спостерігаються у країнах з розвинутою економікою та вигідним стратегічним географічним положенням, що забезпечує їм переваги у глобальній торгівлі. Лідером глобального рейтингу є Сінгапур (4,3), який поєднує високоякісну портову інфраструктуру, цифровізовані митні процедури та розвинуті системи відстеження вантажів, що закріплює його ключову роль у торговельних потоках Азійсько-Тихоокеанського регіону. Серед європейських країн стабільно високі позиції займають Фінляндія, Німеччина, Нідерланди, Данія та Швейцарія, що підтверджує домінування Європи у групі країн з найефективнішими логістичними системами. Це пояснюється високим рівнем інтеграції транспортних мереж, стандартизацією митних процедур та активним використанням цифрових логістичних платформ у межах ЄС. Північна Америка представлена Канадою та США, однак їхні показники є дещо нижчими, зокрема через складність митного регулювання та вплив геополітичних і торговельних обмежень.

Водночас країни Азії та Близького Сходу, зокрема ОАЕ та Китай, демонструють поступове наближення до лідерів за рахунок масштабних інвестицій у транспортну інфраструктуру та логістичні хаби. Загалом у групі країн з найвищими значеннями LPI переважають європейський та азійський регіони, що підтверджує їхню провідну роль у формуванні сучасної архітектури глобальної торгівлі товарами. Це свідчить про те, що логістична інфраструктура є не лише обслуговуючим елементом, а стратегічною основою конкурентоспроможності країн у світовій торгівлі.

Одним із найпотужніших новітніх драйверів розвитку сучасної глобальної торгівлі товарами є штучний інтелект та пов'язані з ним товарні ринки. Зростаючий попит на обчислювальні потужності, дата-центри, напівпровідники, сервери та телекомунікаційне обладнання формує нову структуру міжнародного товарообігу, орієнтовану на цифрову інфраструктуру. На відміну від циклічних або кон'юнктурних чинників, торгівля AI-related товарами має довгостроковий інвестиційний характер і відображає глибоку перебудову виробничих і логістичних ланцюгів. Штучний інтелект виступає не лише кінцевим продуктом торгівлі, а й каталізатором зростання суміжних галузей - мікроелектроніки, машинобудування, хімічної промисловості та високотехнологічного обладнання. У результаті AI-індустрія дедалі більше визначає динаміку світової торгівлі товарами та формує нові центри глобального економічного тяжіння. Таким чином, штучний інтелект перетворюється на системоутворюючий фактор структурної трансформації світової торгівлі у XXI столітті.

На рисунку 2.6 відображено внесок торговельних потоків, пов'язаних зі штучним інтелектом, у зростання світової торгівлі товарами у 2024 році та у I-II кварталах 2025 року. Дані Світової організації торгівлі свідчать, що у першій половині 2025 року AI-related товари стали центральним рушієм зростання світової торгівлі, демонструючи приріст понад 20% у річному вимірі (1,92 трлн дол. США проти 1,61 трлн дол. США у першій половині 2024 року). Попри те, що AI-товари становлять менш ніж одну шосту світової торгівлі товарами (близько 15% глобального імпорту та експорту), їхній внесок у загальне зростання досяг 43%

світового приросту торгівлі, що вказує на різкий структурний зсув у бік високотехнологічних сегментів.

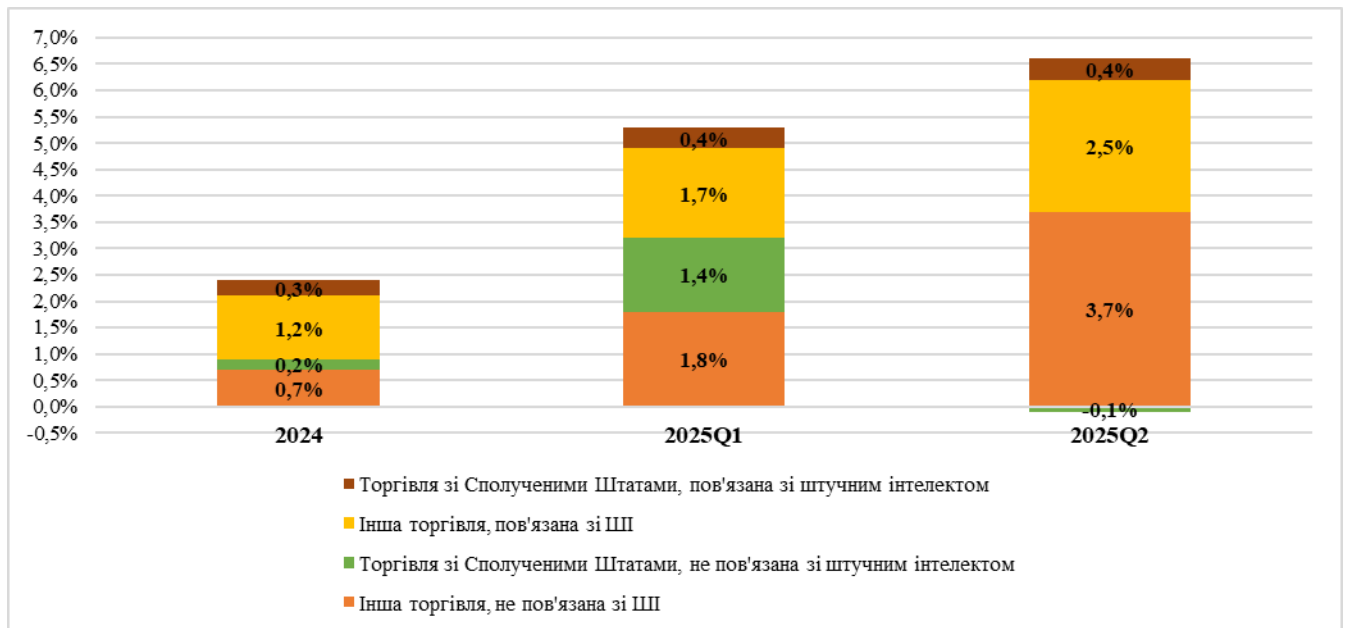


Рисунок 2.6 - Внесок торговельних потоків, пов'язаних зі штучним інтелектом, у зростання світової торгівлі товарами, 2024 та 2025Q1-2Q, %

Джерело: складено автором на основі [44, 17]

Як видно з рисунка, у 2024 році загальне зростання світової торгівлі товарами становило 2,2%, з яких понад половину забезпечили саме AI-related торговельні потоки. У першому кварталі 2025 року темпи зростання прискорилися до 5,4%, а у другому кварталі - до 6,6%, при цьому внесок AI-пов'язаних товарів залишався стабільно високим. Важливо, що на відміну від не-AI товарів, динаміка торгівлі AI-продукцією характеризується меншою волатильністю та стійким попитом, зокрема на напівпровідники, сервери та обчислювальні системи. Хоча Сполучені Штати відігравали ключову роль у зростанні торгівлі на початку 2025 року, вже у другому кварталі майже 40% приросту глобальної AI-торгівлі забезпечили інші країни, передусім азійські економіки та ринки, що розвиваються. Це підтверджує, що зростання торгівлі AI-related товарами має не ситуативний, а структурний і глобальний характер, формуючи нову конфігурацію світової торгівлі товарами.

Проведений аналіз структурної динаміки світової торгівлі товарами у 2020-2025 роках свідчить про перехід глобального товарообміну від фази посткризового

відновлення до нової моделі розвитку, що характеризується помірними темпами зростання та поглибленням структурних трансформацій. Світова торгівля залишається високочутливою до глобальних шоків, однак демонструє здатність до адаптації за рахунок перебудови ланцюгів постачання, регіоналізації торговельних потоків і зміни товарної структури на користь продукції з високою доданою вартістю. Водночас посилюється географічна концентрація експорту та формування багатопольярної конфігурації світової торгівлі з домінуванням Азії, Північної Америки та окремих регіонів Близького Сходу.

Ключовими тенденціями сучасної світової торгівлі товарами є зростання ролі високотехнологічних і цифрово пов'язаних товарів, посилення процесів *nearshoring* і *friendshoring*, а також поглиблення регіональної диференціації торговельної активності. Домінування промислових товарів у структурі експорту провідних економік поєднується з високою залежністю окремих регіонів від експорту сировини й енергоресурсів, що посилює структурну асиметрію світового товарообігу. Паралельно з цим зберігається тісний, але нерівномірний зв'язок між динамікою світової торгівлі та темпами економічного зростання, що свідчить про зростання ролі нециклічних, структурних чинників у формуванні торговельних потоків.

Основними драйверами розвитку сучасної глобальної торгівлі товарами виступають цифровізація торговельних процесів, технологічні інновації, трансформація глобальних ланцюгів створення вартості та зростання торгівлі між країнами, що розвиваються. Водночас довгострокову динаміку світової торгівлі стримують геополітична фрагментація, тарифна невизначеність, протекціоністські тенденції та вразливість логістичних систем. Сукупність цих факторів формує нові умови функціонування світової товарної торгівлі, у межах яких стійкість, технологічна спроможність та адаптивність економік стають визначальними чинниками їх конкурентних позицій у глобальному торговельному середовищі.

РОЗДІЛ 3. УКРАЇНА У СВІТОВІЙ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ

3.1. Оцінка сучасних трендів зовнішньої торгівлі товарами України в умовах глобальних викликів

У сучасних умовах глобальної економічної турбулентності зовнішня торгівля товарами виступає одним із ключових драйверів економічної стійкості та конкурентоспроможності держави. Для України, яка перебуває в умовах воєнних, економічних та інституційних трансформацій, розвиток зовнішньої торгівлі набуває стратегічного значення як чинник економічного відновлення та інтеграції у світові ринки. Зовнішня торгівля товарами є ключовим індикатором інтеграції України у світову економіку та важливим чинником формування її конкурентоспроможності в умовах глобальних трансформацій.

Сучасні тренди зовнішньої торгівлі України формуються під впливом геополітичної нестабільності, порушення логістичних ланцюгів, зміни кон'юнктури світових ринків та зростання протекціоністських заходів з боку торговельних партнерів. Водночас адаптація до нових умов сприяє структурній перебудові експорту, диверсифікації торговельних напрямів та активізації інтеграції у європейський економічний простір. В умовах воєнних та економічних викликів зростає роль продовольчого експорту, металургійної продукції та товарів із високою доданою вартістю, що визначає перспективні напрями розвитку торговельної політики держави.

Поряд із цим посилюється імпортозалежність України у сфері енергетики, машинобудування та хімічної продукції, що створює ризики для торговельного балансу, платіжної рівноваги та макроекономічної стабільності.

Таблиця 3.1 - Товарна структура зовнішньої торгівлі України в 2024 р. та 2025 р. (за 9 місяців) у грошовому вимірі, млн дол. США

Найменування товарної групи та код	2024				2025 (за 9 міс.)				Зміни до попереднього періоду		
	Товарообіг	Експорт	Імпорт	Сальдо	Товарообіг	Експорт	Імпорт	Сальдо	Товарообіг	Експорт	Імпорт
Всього	112 504	41 733	70 771	-29 038	89 763	29 572	60 191	-30 619	-20,2%	-29,1%	-14,9%
1-24 Продовольчі товари та с/г продукції	32 327	24 683	7 643,5	17 040	22 489	16 252,4	6 237,0	10 015	-30,43%	-34,16%	-18,40%
25-26 Мінеральні продукти	3 497	3 231	266,4	2 964	2 293	2 143,3	149,6	1 994	-34,44%	-33,66%	-43,84%
27 Паливно-енергетичні товари	9 103	201,5	8 901,7	-8 700	7 902	271,2	7 631,0	-7 360	-13,19%	34,59%	-14,27%
28-40 Продукція хімічної промисловості, каучук	13 275	1 321,9	11 952,9	-10 631	10 756	1 061,8	9 693,7	-8 632	-18,98%	-19,68%	-18,90%
41-43 Шкіра, хутро та вироби з них	358	105,5	252,4	-147	253	65,8	186,8	-121	-29,42%	-37,63%	-25,99%
44-49 Деревина та целюлозно-паперові вироби	2 612	1 465,7	1 146,7	319	2 360	1 499,5	860,3	639	-9,67%	2,31%	-24,98%
50-67 Текстиль, текстильні вироби, взуття	3 479	610,9	2 867,7	-2 257	2 823	608,0	2 214,8	-1 607	-18,85%	-0,47%	-22,77%
68-70 Вироби з каменю, скла, кераміки	1 061	326	734,5	-409	899	284,1	615,2	-331	-15,20%	-12,85%	-16,24%
72-83 Метали та вироби з них	8 332	4 456	3 876	581	6 770	3 435,0	3 335,4	100	-18,74%	-22,92%	-13,94%
84-90 Машини, устаткування та транспорт	27 277	3 143	24 133,8	-20 991	25 889	2 920,3	22 969,1	-20 049	-5,09%	-7,09%	-4,83%
Інші товари	4 300	1 226,2	3 073,9	-1 848	3 391	960,5	2 430,6	-1 470	-21,14%	-21,67%	-20,93%

Джерело: складено автором на основі [45; 46]

Як свідчать дані таблиці 3.1, у 2024-2025 рр. зовнішня торгівля товарами України характеризувалася спадною динамікою основних показників, що відображає вплив воєнних, економічних та глобальних викликів на зовнішньоекономічну діяльність країни. Загальний товарообіг у 2025 р. скоротився на 20,2 %, при цьому експорт зменшився більш інтенсивно (на 29,1 %), ніж імпорт (на 14,9 %), що призвело до поглиблення негативного торговельного сальдо до - 30,6 млрд. дол. США. Така тенденція свідчить про посилення структурної залежності України від імпорту та зниження конкурентоспроможності на світових товарних ринках.

Скорочення експортних обсягів спостерігалось за більшістю товарних груп, що зумовлено як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Зокрема, експорт продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції зменшився на 34,2 %, що може бути наслідком несприятливих погодних умов, скорочення врожайності, логістичних обмежень, а також зниження світових цін на зернові культури. Значне

скорочення експорту мінеральних продуктів (на 33,7 %) та металів і виробів з них (на 22,9 %) пояснюється зменшенням виробничого потенціалу металургійної галузі, руйнуванням інфраструктури, тарифними бар'єрами та зниженням попиту з боку ключових торговельних партнерів.

Водночас у структурі імпорту провідні позиції традиційно займають машини, устаткування та транспортні засоби, обсяги імпорту яких залишаються значними, що свідчить про технологічну залежність економіки України від зовнішніх поставок. Високі обсяги імпорту продукції хімічної промисловості та паливно-енергетичних товарів відображають критичну потребу економіки в енергетичних ресурсах і матеріалах для підтримки функціонування промисловості та інфраструктури в умовах воєнних дій.

Позитивною тенденцією є зростання експортного сальдо за групою деревини та целюлозно-паперових виробів, що свідчить про потенціал розвитку експорту продукції з вищою доданою вартістю. Окрім цього, відносна стабільність експорту текстильних товарів та окремих промислових груп може розглядатися як ознака поступової диверсифікації товарної структури експорту.

Загалом результати аналізу таблиці 3.1 підтверджують наявність негативних структурних тенденцій у зовнішній торгівлі України, зокрема домінування сировинної експортної моделі та зростання імпортозалежності у високотехнологічних секторах. Це обумовлює необхідність реалізації державної політики, спрямованої на розвиток переробної промисловості, стимулювання експорту товарів із високою доданою вартістю, диверсифікацію ринків збуту та зменшення структурних дисбалансів зовнішньоторговельної діяльності.

Одним із ключових чинників розвитку зовнішньої торгівлі України є диверсифікація географічних напрямів експорту та імпорту, а також формування стабільних торговельних партнерств у межах глобальних і регіональних економічних просторів. Географічна структура зовнішньої торгівлі України у 2025 р. характеризується переорієнтацією торговельних потоків у напрямі більш стабільних та інституційно інтегрованих ринків, що відображає адаптацію країни до умов глобальної економічної нестабільності та воєнних викликів.

Сучасні тенденції свідчать про посилення ролі регіональної інтеграції, розвиток нових торговельних коридорів, а також розширення партнерських зв'язків із країнами різних макрорегіонів світу. Така трансформація географічної структури зовнішньої торгівлі зумовлена змінами логістичних маршрутів, коливаннями світових цін, торговельними обмеженнями та необхідністю забезпечення економічної безпеки держави.

Водночас спостерігається асиметрія між експортними та імпортними потоками за окремими напрямками, що свідчить про наявність структурних дисбалансів зовнішньої торгівлі та зростання залежності економіки від імпорту технологічно складної продукції. Це актуалізує необхідність диверсифікації географії експорту, розвитку внутрішнього виробництва та формування стійкої системи міжнародного торговельного партнерства в умовах глобальних викликів.



Рисунок 3.1 - Географічна структура експорту товарів України в 2025 році,
%

Джерело: складено автором на основі [46]

Як показано на рисунку 3.1, провідним напрямом експорту товарів України залишаються країни Європейського Союзу, частка яких становить 56,7 % загального обсягу експорту (17,05 млрд дол. США). Така концентрація експорту на європейському ринку зумовлена дією Угоди про асоціацію з ЄС, торговельною лібералізацією та переорієнтацією логістичних маршрутів унаслідок воєнних дій. Другим за значенням партнером є Туреччина (7,0 % експорту, 2,06 млрд дол.

США), що пояснюється стабільним попитом на аграрну продукцію та сировину, а також розвитком транспортних коридорів Чорноморського регіону.

Важливу роль у структурі експорту відіграють також країни Близького Сходу та Африки, зокрема Єгипет (4,0 %) та Алжир (1,5 %), які виступають традиційними ринками збуту зернових культур та металургійної продукції. Частка Китаю в експорті України залишається відносно невеликою (4,6 %), що свідчить про втрату позицій на азійських ринках та посилення конкуренції з іншими постачальниками. Загалом географічна структура експорту України характеризується високою концентрацією на європейському ринку та поступовою диверсифікацією в напрямі країн Азії та Африки, що створює потенціал для зменшення ризиків залежності від одного торговельного партнера.



Рисунок 3.2 - Географічна структура імпорту товарів України в 2025 році,
%
Джерело: складено автором на основі [46]

Відповідно до рисунку 3.2, у географічній структурі імпорту України домінують країни Європейського Союзу з часткою 46,6 % (28,04 млрд дол. США), що свідчить про значну інтеграцію України у європейські виробничі та технологічні ланцюги. Водночас другим за значенням імпортерним партнером є Китай, частка якого становить 22,0 % (13,27 млрд дол. США), що відображає

критичну залежність України від китайської машинобудівної та електронної продукції.

Вагомими постачальниками імпортованих товарів також виступають Туреччина (6,8 %), США (5,6 %) та Індія (2,0 %), які забезпечують Україну енергетичними ресурсами, транспортними засобами, обладнанням і продукцією хімічної промисловості. Висока частка імпорту з США та Китаю свідчить про технологічну залежність економіки України та недостатній рівень розвитку власного машинобудування. Загалом географічна структура імпорту характеризується значною диверсифікацією, однак із домінуванням високотехнологічних економік, що формує стійкий від'ємний торговельний баланс.

Зміни у географії зовнішньої торгівлі України свідчать про суттєву трансформацію торговельних напрямів, зумовлену воєнними діями та перебудовою логістичних і економічних зв'язків. Унаслідок війни співпраця з традиційними ринками скоротилася до мінімальних значень, тоді як основний акцент зовнішньоторговельних потоків змістився на країни ЄС, Азії, Північної Америки та Африки.

Прогнозування розвитку зовнішньої торгівлі товарами України є важливим інструментом формування державної торговельної політики та оцінки перспектив економічного розвитку країни в умовах глобальної економічної нестабільності. В умовах воєнних викликів, структурних трансформацій економіки та зміни світової кон'юнктури ринків необхідність застосування економіко-математичних методів прогнозування набуває особливої актуальності. Прогнозні оцінки дозволяють визначити потенційні тенденції розвитку експорту та імпорту, оцінити ризики поглиблення торговельного дисбалансу та обґрунтувати напрями державної політики щодо стимулювання експорту і зниження імпортозалежності. У даному дослідженні прогнозні значення показників зовнішньої торгівлі України отримано за допомогою трендового аналізу на основі статистичних даних за 2020-2025 рр.

За допомогою трендового аналізу було розраховано можливі значення показників експорту та імпорту товарів України на 2026-2027 рр. Для побудови

прогнозу використано лінійні трендові моделі, які описують динаміку зовнішньоторговельних показників за 2020-2025 рр.

У процесі прогнозування застосовано метод лінійної регресії, який дозволяє визначити загальну тенденцію зміни показників у часі та екстраполювати її на майбутні періоди. Загальний вигляд рівняння тренду має форму:

$$y = ax + b \quad (3.1),$$

де y - прогнозне значення показника (експорт або імпорт),

x - порядковий номер року (часовий період),

a – коефіцієнт нахилу тренду, який характеризує середньорічну зміну показника,

b - вільний член рівняння, що відображає початковий рівень ряду,

R^2 - коефіцієнт детермінації, який показує ступінь пояснюваності моделі фактичними даними.

На рисунку 3.3 представлено прогноз експорту українських товарів, який характеризується спадною тенденцією. Отримане рівняння тренду має вигляд:

$$y = -5247,7x + 63415 \quad (3.2),$$

де від'ємне значення коефіцієнта $a = -5247,7$ свідчить про середньорічне скорочення експорту приблизно на 5,25 млрд дол. США. Значення коефіцієнта детермінації $R^2 = 0,5641$ вказує на середній рівень адекватності моделі, що дозволяє використовувати її для прогнозних оцінок.

На основі рівняння тренду розраховано прогнозні значення експорту на 2026-2027 рр. При збереженні поточних тенденцій обсяг експорту України у 2026 р. може становити близько 26,7 млрд дол. США, а у 2027 р. - 21,4 млрд дол. США.

Отримані результати свідчать про ймовірне подальше скорочення експортного потенціалу країни, що зумовлено руйнуванням виробничої та транспортної інфраструктури, обмеженням доступу до традиційних ринків збуту, зростанням торговельних бар'єрів, а також низькою часткою продукції з високою доданою вартістю у структурі експорту. Збереження такої тенденції може

призвести до зниження валютних надходжень, посилення девальваційних ризиків та уповільнення економічного відновлення.

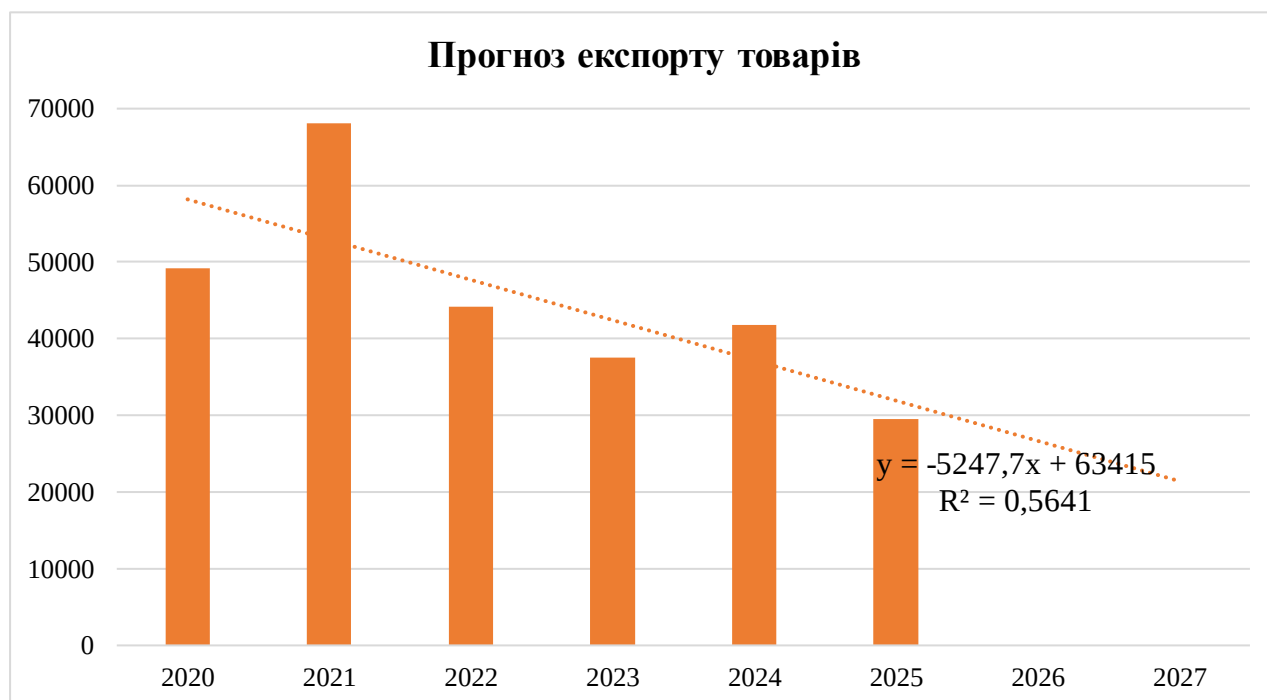


Рисунок 3.3 - Прогноз експорту товарів для України на 2026-2027 рр.

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків

На рисунку 3.4 наведено прогноз імпорту товарів України, який демонструє слабку зростаючу тенденцію. Рівняння тренду має вигляд:

$$y = 900,74x + 59714 \quad (3.3),$$

де позитивне значення коефіцієнта $a=900,74$ свідчить про середньорічне зростання імпорту приблизно на 0,9 млрд дол. США. Коефіцієнт детермінації $R^2=0,0473$ є низьким, що вказує на значну нестабільність імпортних потоків та вплив зовнішніх факторів (цінові коливання, валютний курс, воєнні ризики, зміни логістики). Відповідно до прогнозних розрахунків, обсяг імпорту у 2026 р. може досягти 66,0 млрд дол. США, а у 2027 р. - 66,9 млрд дол. США.

Зростання імпорту пояснюється критичною залежністю економіки України від постачання енергетичних ресурсів, машин і обладнання, транспортних засобів та продукції хімічної промисловості. Така тенденція підтверджує недостатній рівень розвитку внутрішнього виробництва високотехнологічної продукції та зумовлює поглиблення структурної імпортозалежності.

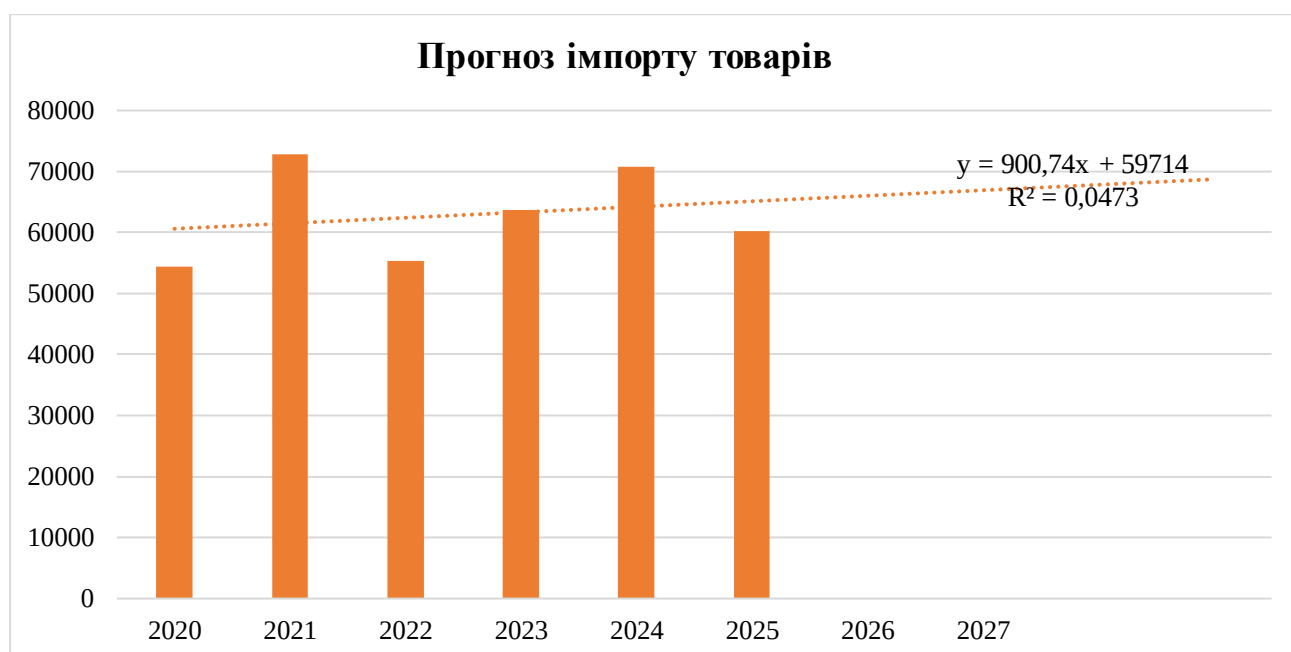


Рисунок 3.4 - Прогноз імпорту товарів для України на 2026-2027 рр.

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків

Результати трендового аналізу свідчать про можливе поглиблення негативного торговельного сальдо України у 2026-2027 рр. через одночасне скорочення експорту та зростання імпорту. Це створює ризики для платіжного балансу, валютної стабільності та економічної безпеки держави.

Отримані прогнозні оцінки підтверджують необхідність реалізації активної експортно-орієнтованої політики, спрямованої на розвиток переробної промисловості, підтримку експорту товарів із високою доданою вартістю, диверсифікацію географічних напрямів експорту та стимулювання інноваційного виробництва. Одночасно важливим напрямом є імпортозаміщення у стратегічних галузях, що дозволить зменшити залежність від зовнішніх поставок та підвищити конкурентоспроможність національної економіки.

Однак трендовий аналіз відображає лише інерційний розвиток зовнішньої торгівлі України за умови збереження існуючих тенденцій, не враховуючи можливі зміни макроекономічного середовища, торговельної політики та геополітичної ситуації. З огляду на високу невизначеність глобального економічного середовища та воєнні ризики, доцільним є застосування сценарного підходу до прогнозування, який дозволяє оцінити альтернативні траєкторії розвитку експорту та імпорту.

Сценарний аналіз широко використовується у стратегічному плануванні міжнародної торгівлі та дозволяє моделювати наслідки реалізації різних економічних політик і зовнішніх факторів. У межах дослідження сформовано три сценарії розвитку зовнішньої торгівлі України: базовий (інерційний), оптимістичний та песимістичний, що відображають можливі варіанти розвитку економічної ситуації у 2026-2027 рр.

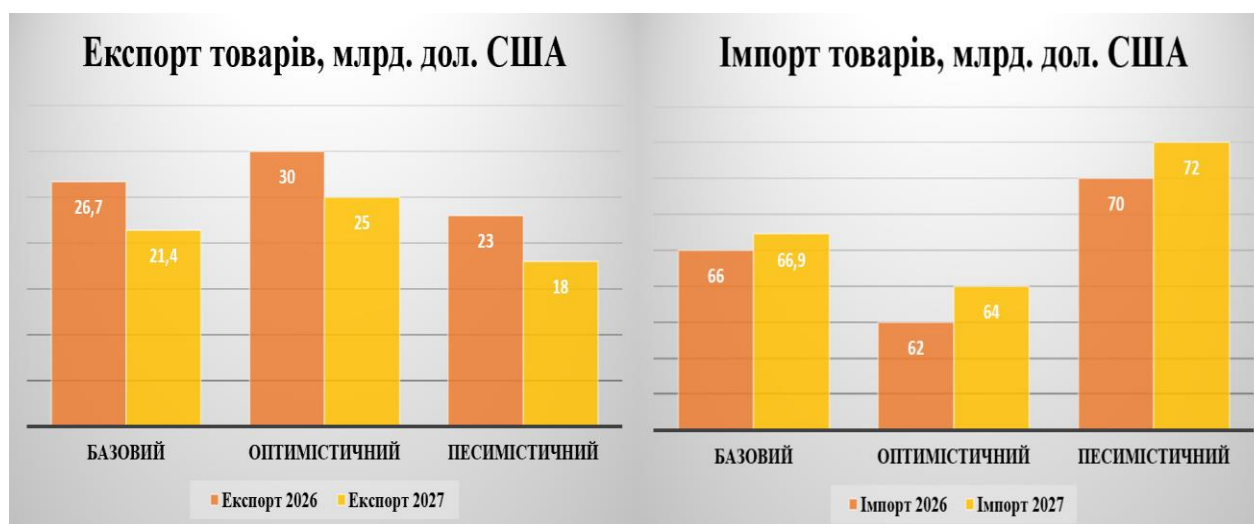


Рисунок 3.5 - Прогнозні сценарії розвитку експорту та імпорту товарів України на 2026-2027 рр.

Джерело: складено автором на основі [45; 46]

Сценарні прогнозні оцінки сформовано на основі базового трендового прогнозу з урахуванням можливих відхилень у межах $\pm 10-15\%$ для експорту та $\pm 5-8\%$ для імпорту. Такий діапазон коригування відповідає практиці макроекономічного прогнозування та відображає вплив внутрішніх і зовнішніх чинників розвитку зовнішньої торгівлі.

Базовий (інерційний) сценарій передбачає збереження існуючих тенденцій без суттєвих структурних змін у торговельній політиці та промисловому розвитку. За цим сценарієм експорт України у 2026 р. прогнозується на рівні близько 26,7 млрд дол. США, а у 2027 р. - 21,4 млрд дол. США, тоді як імпорт становитиме відповідно 66,0 та 66,9 млрд дол. США. Така динаміка підтверджує тенденцію до поглиблення негативного торговельного сальдо та зростання структурної

імпортозалежності економіки України, щодо домінування імпорту високотехнологічної продукції та сировинної спрямованості експорту.

Оптимістичний сценарій сформовано з урахуванням потенційної реалізації активної державної політики стимулювання експорту, розвитку переробної промисловості, інтеграції у глобальні ланцюги створення доданої вартості та розширення доступу до ринків ЄС. У межах цього сценарію експорт збільшується на 12-15 % порівняно з базовим прогнозом, тоді як імпорт скорочується на 5-8 % за рахунок імпортозаміщення. Відповідно, у 2026 р. експорт може досягти близько 30,0 млрд дол. США, а у 2027 р. - 25,0 млрд дол. США, тоді як імпорт зменшиться до 62,0-64,0 млрд дол. США. Реалізація оптимістичного сценарію сприятиме покращенню торговельного балансу, зростанню валютних надходжень і підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках.

Песимістичний сценарій враховує можливе погіршення глобальної економічної кон'юнктури, ескалацію воєнних ризиків, подальші логістичні обмеження та зниження світового попиту на українські товари. За такого сценарію експорт скорочується на 10-15 % від базового прогнозу, тоді як імпорт зростає на 5-8 % внаслідок критичної залежності від енергетичних ресурсів і технологічної продукції. У результаті експорт у 2026 р. може знизитися до 23,0 млрд дол. США, а у 2027 р. - до 18,0 млрд дол. США, тоді як імпорт збільшиться до 70,0-72,0 млрд дол. США. Така динаміка створює суттєві макроекономічні ризики, зокрема поглиблення дефіциту торговельного балансу, зростання зовнішнього боргу та валютної нестабільності.

Результати сценарного прогнозування свідчать про високу чутливість зовнішньої торгівлі України до геополітичних, економічних та інституційних факторів. Найбільш імовірним у короткостроковій перспективі є базовий сценарій, який відображає інерційний характер розвитку зовнішньої торгівлі за відсутності структурних реформ. Водночас реалізація активної державної експортної та промислової політики може забезпечити перехід до оптимістичного сценарію, що сприятиме скороченню торговельного дефіциту та підвищенню економічної безпеки держави.

Песимістичний сценарій демонструє потенційні ризики для економіки України у разі погіршення зовнішньоекономічної ситуації та підтверджує необхідність диверсифікації експорту, розвитку внутрішнього виробництва та зменшення залежності від імпорту високотехнологічної продукції. Таким чином, результати сценарного прогнозування підтверджують актуальність реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку зовнішньої торгівлі України, орієнтованої на підвищення частки товарів з високою доданою вартістю та інтеграцію у глобальні ланцюги створення вартості.

Отже, сучасні тренди зовнішньої торгівлі України формуються під впливом воєнних, економічних та глобальних викликів і характеризуються скороченням експорту, зростанням імпортозалежності та поглибленням негативного торговельного сальдо. Водночас відбувається переорієнтація торговельних потоків на ринки ЄС та поступова диверсифікація географічної і товарної структури експорту, що створює передумови для підвищення стійкості зовнішньоекономічної діяльності. Отримані результати підтверджують необхідність активної державної торговельної та промислової політики, спрямованої на розвиток експорту продукції з високою доданою вартістю та зменшення структурних дисбалансів зовнішньої торгівлі.

3.2. Стратегічні пріоритети участі України у глобальних торговельних потоках у контексті структурної динаміки світової торгівлі

Участь України у світовій торгівлі є стратегічно важливою передумовою забезпечення економічного зростання, технологічної модернізації та інтеграції у глобальні ланцюги створення доданої вартості. Світова торгівля виступає ключовим каналом трансферу інновацій, інвестицій і технологій, що визначає конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації. Для України, як відкритої економіки з високою залежністю від зовнішніх ринків, активна участь у світових торговельних потоках є критичною умовою макроекономічної стабільності та валютної безпеки. Водночас сучасна трансформація глобальної торговельної системи посилює конкуренцію між

країнами за позиції у високотехнологічних сегментах світового ринку. У цьому контексті Україна має чітко визначити стратегічні торговельні пріоритети, щоб уникнути закріплення ролі периферійного постачальника сировини та низькотехнологічної продукції. Формування ефективної торговельної стратегії є необхідною умовою переходу України від екстенсивної моделі експорту до інноваційної моделі економічного розвитку.

Сучасна світова торгівля перебуває у фазі структурної трансформації, що визначається технологічними, екологічними та геополітичними чинниками. Ці тенденції формують нові правила глобальної конкуренції та безпосередньо диктують стратегічні пріоритети інтеграції України у міжнародні торговельні потоки, зумовлюючи необхідність переорієнтації експортної структури та модернізації національної торговельної політики.

Однією з ключових тенденцій сучасної світової торгівлі є цифровізація та зростання ролі послуг у міжнародному обміні. За даними Конференції ООН з торгівлі і розвитку (UNCTAD), у 2024 році обсяг світової торгівлі товарами і послугами досяг рекордних 33 трлн дол. США, що становить близько 30% світового ВВП. При цьому саме торгівля послугами стала основним драйвером зростання, додавши близько 700 млрд дол. та забезпечивши майже 60% загального приросту світової торгівлі [47]. У 2023 році спостерігався структурний зсув у напрямі сервісної економіки: світова торгівля послугами зросла на 9%, тоді як торгівля товарами скоротилася на 5%, що призвело до збільшення частки послуг у глобальній торгівлі до 24,7% [35].

Цифрові технології радикально змінюють механізми світової торгівлі, забезпечуючи зниження транзакційних витрат і розширення доступу до світових ринків для підприємств різного масштабу. Розвиток електронної комерції, цифрових платформ, штучного інтелекту та блокчейн-технологій сприяє формуванню нових форматів торгівлі, зокрема цифрової торгівлі послугами та даними. За оцінками міжнародних організацій, електронна комерція демонструє стійке зростання, що формує новий сегмент глобальної торгівлі, орієнтований на цифрові продукти та послуги.

Для України зазначені глобальні зрушення визначають стратегічний пріоритет трансформації експортної моделі від товарно-сировинної до сервісно- та знаннєорієнтованої, з акцентом на експорт послуг і цифрових продуктів із високою доданою вартістю. Зростання ролі послуг у світовій торгівлі та їхня відносна стійкість до логістичних, геополітичних і цінових шоків створюють для України можливість зміцнити позиції на глобальних ринках без критичної залежності від фізичної інфраструктури та транспортних коридорів. Саме тому розвиток експорту послуг і цифрової торгівлі розглядається як довгостроковий стратегічний напрям підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

У цьому контексті ключовими пріоритетами експортної трансформації України є:

- розширення експорту ІТ-послуг, цифрової логістики, фінтеху, інжинірингових та консалтингових послуг, які формують високу додану вартість і інтегруються у глобальні цифрові ринки;
- інтеграція у глобальні ланцюги створення вартості як постачальника знаннєємних компонентів, цифрових рішень і сервісів, а не лише як експортера сировини чи продукції з низьким рівнем переробки;
- формування сучасної цифрової торговельної інфраструктури, зокрема систем e-trade, електронних митних платформ та блокчейн-документообігу, що забезпечує прозорість, швидкість і зниження транзакційних витрат у зовнішній торгівлі.

Другим фундаментальним трендом світової торгівлі є екологізація та впровадження політики «Green Deal». Європейський Союз запроваджує механізм транскордонного вуглецевого коригування імпорту (CBAM), який з 2026 року передбачає додаткові платежі за викиди CO₂ у таких галузях, як металургія, цемент, добрива та електроенергія. За оцінками аналітичних центрів, через впровадження CBAM Україна може втратити до 4,7 млрд дол. експорту у 2026-2030 рр. та до 7,2 млрд дол. ВВП, при цьому найбільші втрати припадають на металургійний сектор [48]. У 2024 році 14,5% українського експорту до ЄС підпадало під дію CBAM, що підкреслює високу вразливість традиційної експортної структури.

Отже, екологічні стандарти стають новим нетарифним бар'єром, який змінює конкурентні умови на європейському ринку.

Для України це формує такі стратегічні пріоритети:

- декарбонізація промисловості (металургія, хімія, енергетика);
- розвиток «зеленої» металургії, водневої економіки та відновлюваної енергетики;
- диверсифікація експорту на користь продукції з високою доданою вартістю та низьким вуглецевим слідом.

Таким чином, «зелений» перехід трансформує зовнішню торгівлю з кількісної моделі експорту сировини до якісної моделі технологічного та екологічного експорту.

Третім ключовим трендом сучасної світової торгівлі є регіоналізація, що проявляється у фрагментації глобальних ланцюгів постачання та формуванні регіональних виробничих кластерів. За оцінками Європейського центрального банку, ланцюги постачання дедалі більше реорганізуються на регіональному рівні, що дозволяє країнам поглиблювати спеціалізацію у межах регіональних ланцюгів створення вартості та знижувати залежність від віддалених глобальних ринків [49]. Для України регіональна економічна інтеграція з Європейським Союзом є не лише політичним вектором, а й ключовим економічним імперативом структурної перебудови зовнішньої торгівлі. Уже сьогодні українські підприємства забезпечують близько 7% виробництва кабельних джгутів для автомобільної промисловості ЄС, що свідчить про фактичну участь України у європейських виробничих ланцюгах створення вартості та наявний потенціал поглиблення промислової кооперації [49].

В умовах зростання геополітичних ризиків, торговельних війн та порушення глобальних ланцюгів постачання регіоналізація світової торгівлі набуває значення ключового чинника економічної стійкості та безпеки. Для України це означає необхідність стратегічного переорієнтування зовнішньоторговельної та промислової політики на поглиблення регіональної інтеграції з ЄС і закріплення позицій у європейських ланцюгах створення вартості.

У цьому контексті стратегічні пріоритети України у сфері регіональної торговельно-виробничої інтеграції включають:

- поглиблення інтеграції до внутрішнього ринку ЄС (Single Market) з метою розширення доступу українських виробників до європейських ринків товарів і послуг;
- розвиток промислової кооперації з європейськими компаніями у машинобудуванні, автомобільній промисловості, електротехніці та суміжних галузях;
- створення індустріальних парків і виробничих кластерів, орієнтованих на експорт та включення у регіональні ланцюги створення вартості ЄС;
- поглиблення логістичної інтеграції з європейською транспортною системою, зокрема через розвиток мережі TEN-T, митних коридорів, залізничних і портових хабів.

Результати аналізу товарної та географічної структури зовнішньої торгівлі України у 2024-2025 рр. (підрозділ 3.1) свідчать про збереження домінування сировинної експортної моделі за одночасного зростання імпортозалежності у високотехнологічних секторах. Частка продовольчих товарів і продукції рослинного походження у загальному експорті України у 2024 році перевищила 46%, при цьому зернові культури формували понад 22% загального обсягу експорту, а насіння олійних культур - ще 8,1%. Водночас експорт машин, обладнання та транспортних засобів становив лише 7,5% загального експорту, що є критично низьким показником для країни, яка декларує курс на технологічну модернізацію та євроінтеграцію [45; 46]

Скорочення експорту металів і виробів з них у 2025 році на 22,9% порівняно з 2024 роком, а також значні втрати експортних позицій у мінеральному секторі підтверджують вразливість традиційної експортної спеціалізації України до воєнних, логістичних і регуляторних шоків. Зокрема, запровадження механізму транскордонного вуглецевого коригування (СВАМ) ЄС створює довгострокові структурні ризики для українського металургійного експорту, частка якого у 2024 році все ще перевищувала 10% загального експорту товарів. [45; 46].

У цьому контексті формування нової експортної спеціалізації України є не лише завданням економічного розвитку, а й ключовою умовою збереження конкурентоспроможності у світовій торговельній системі. Світова практика свідчить, що країни, які зуміли інтегруватися у глобальні ланцюги створення доданої вартості як постачальники переробленої, технологічної та знаннєємної продукції, демонструють вищу стійкість до зовнішніх шоків і стабільніші темпи економічного зростання [35].

1. Перехід від сировинного експорту до переробної моделі

Поглиблення переробки сировини є базовим напрямом трансформації експортної моделі України. Аналіз структури експорту у 2024 році показує, що продукція з високою доданою вартістю у межах агропромислового комплексу (готові харчові продукти, продукція переробки зерна та олійних культур) формує лише близько 9% експорту, тоді як сировинні позиції залишаються домінуючими. Для порівняння, у країнах ЄС частка переробленої агропродукції у структурі експорту агросектору перевищує 60%.

Розвиток внутрішньої переробки зернових, олійних культур, деревини та продукції тваринництва дозволив би не лише збільшити валютні надходження, а й зменшити чутливість експорту до цінових коливань на світових сировинних ринках. За оцінками Світового банку, експорт продукції з первинною переробкою забезпечує у 1,7-2,3 рази вищу додану вартість порівняно з експортом необробленої сировини [50].

2. Високотехнологічні ніші: оборонно-промисловий комплекс, аерокосмічна галузь та ІТ-експорт.

Особливе значення у формуванні нової експортної спеціалізації України мають високотехнологічні сектори, здатні інтегрувати країну у глобальні ланцюги створення вартості. Незважаючи на воєнні умови, експорт послуг ІТ-сектору у 2024 році перевищив 7 млрд дол. США, що зробило його одним із найбільш стабільних джерел валютних надходжень. Частка ІТ-послуг у загальному експорті послуг України перевищила 40%, що відповідає світовій тенденції зростання ролі знаннєємних сервісів у міжнародній торгівлі [51].

Аерокосмічна галузь та підприємства оборонно-промислового комплексу формують ще один стратегічний напрям нової експортної спеціалізації. У 2024 році експорт літальних апаратів і пов'язаних компонентів зріс більш ніж на 70% порівняно з 2023 роком, хоча його частка у загальному експорті залишається незначною (близько 0,1%). Водночас зростаючий попит на оборонні технології, безпілотні системи, електроніку та прилади подвійного призначення відкриває для України можливості зайняти нішу постачальника високотехнологічної продукції у межах європейського та трансатлантичного ринків [45].

3. Критичні матеріали як елемент нової експортної спеціалізації

Окремим стратегічним напрямом формування нової експортної спеціалізації України є участь у глобальних ланцюгах постачання критичних матеріалів для енергетичного переходу. Україна володіє одними з найбільших у Європі запасів титану, літію, графіту та марганцю, які є ключовими компонентами для виробництва акумуляторів, електромобілів, відновлюваної енергетики та авіакосмічної техніки. За оцінками Європейської комісії, до 2030 року попит ЄС на літій зросте у 12 разів, а на графіт - у 5 разів, що створює довгострокові можливості для України як постачальника стратегічної сировини та продуктів її переробки [52].

Водночас збереження експорту критичних матеріалів у вигляді необробленої сировини не відповідає стратегічним інтересам країни. Формування виробничих ланцюгів із глибокою переробкою, створення спільних підприємств з європейськими компаніями та інтеграція у промислові кластери ЄС дозволили б Україні перейти від ролі сировинного до технологічного партнера у глобальній «зеленій» економіці.

Для практичної реалізації викладених стратегічних пріоритетів необхідна комплексна система заходів, що охоплює торговельну дипломатію, внутрішню промислову та інноваційну політику, а також розвиток інфраструктури.

1. Активізація торговельної дипломатії та розширення доступу на ринки

Умови доступу українських товарів і послуг на світові ринки визначаються мережею двосторонніх і багатосторонніх угод. Одним із ключових інструментів сприяння інтеграції українських товарів і послуг у глобальні ринки є глибока та

всеохопна зона вільної торгівлі між Україною та ЄС (DCFTA), яка є частиною Угоди про асоціацію Україна-ЄС. Це - фундаментальний документ для доступу на європейський ринок, що сприяє поступовому усуненню мит та нетарифних бар'єрів. З метою практичного розширення доступу на ринки ЄС Україна активізує переговори щодо оновлення DCFTA. Наприклад, у 2025 році сторони досягли принципової згоди про перегляд торговельної частини угоди відповідно до статті 29, що створює довгострокову основу та передбачувані умови взаємної торгівлі [49]. До того ж, підтверджено, що оновлений текст DCFTA набрав чинності 29 жовтня 2025 року, що створює «стійку, справедливу та постійну основу для взаємної торгівлі» між Україною і ЄС [54].

Пріоритетом має стати не лише збереження тарифних пільг, але й поступове зняття нетарифних бар'єрів через гармонізацію технічних регламентів, стандартів (зокрема, «зелених») і процедур оцінки відповідності. Необхідно активно працювати над включенням України до ключових європейських програм та агентств, таких як EU Single Market Programme, Digital Europe, а також до Європейського агентства з хімічних речовин (ECHA) для полегшення реєстрації продукції. Це дозволить українським виробникам де-факто працювати за правилами ЄС, зменшивши транзакційні витрати та прискоривши інтеграцію у ланцюги поставок.

Паралельно з поглибленням євроінтеграційної співпраці, Україна має посилювати діалог і з іншими стратегічними торговельними партнерами, що дозволить зменшити ризики надмірної залежності від європейського ринку та забезпечити гнучкість у зовнішній торгівлі. Існуючі угоди з Великою Британією створюють основу для подальшого розширення преференційних умов торгівлі після Brexit. Аналогічно, активізація переговорів про торгівлю з Туреччиною відкриває важливий регіональний ринок, що має потужні промислові та логістичні зв'язки з країнами Близького Сходу та Північної Африки. Паралельно Україні варто продовжувати роботу над включенням до угод з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону, зокрема з Японією та Республікою Корея, чи навіть розглядати потенційні можливості інтеграції до широкого торговельного

партнерства CPTPP (Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership), що може відкрити доступ до швидкозростаючих ринків Азії. Такий підхід не обмежується простим зменшенням митних ставок - він спрямований на створення передбачуваних і захищених умов для підприємницької діяльності, захисту інвестицій та стимулювання спільних інвестпроектів у ключових секторах, зокрема ІТ, агропереробці та виробництві критичних матеріалів.

Крім розширення мережі торговельних угод, актуальним викликом для України залишається адаптація до нових екологічних стандартів, що формуються в рамках Європейського Союзу, зокрема до механізму транскордонного вуглецевого коригування імпорту (CBAM), який поступово набирає чинності з 2026 року. CBAM передбачає, що імпорт продукції з високим вмістом вуглецю, такої як сталь, цемент, електроенергія чи добрива, оподатковуватиметься додатковими «вуглецевими» платежами, що залежатимуть від обсягу викидів CO₂, пов'язаних із виробництвом цих товарів. Це частина «Зеленого курсу» ЄС - політики Європейського Союзу, спрямованої на скорочення парникових газів та боротьбу зі «вуглецевими течіями» у глобальній торгівлі [55].

Для України таке середовище створює як ризики, так і можливості. За оцінками українських експертів, значна частина експорту до ЄС потрапляє під дію CBAM - наприклад, близько 15-20 % товарів у загальному експорті до Європейського Союзу підлягають цій процедурі [56]. До того ж частина експортерів уже відчуває вплив нових вимог ЄС і активізує переговори про тимчасове виключення чи адаптацію секторів, що особливо вразливі до нових «вуглецевих» платежів.

Проактивна стратегія адаптації до CBAM має декілька складових. По-перше, це впровадження національної системи MRV (моніторинг, звітування та верифікація викидів), яка відповідає б вимогам ЄС і дозволяла зменшувати фінансові навантаження на експорт продуктів з високою інтенсивністю викидів. Паралельно до цього важливо запускати цілеспрямовані програми підтримки модернізації підприємств у таких секторах, як металургія, хімічна промисловість чи цементне виробництво, включно з механізмами доступу до міжнародної

фінансової допомоги та фондів відновлення після війни. Такий підхід не лише підвищить конкурентоспроможність української продукції на європейському ринку, а й дозволить продуктивно впроваджувати принципи «зеленої» трансформації всередині країни [53].

Ці кроки мають бути підтримані активною роботою торговельних представників України у світі - від торговельних місій до двосторонніх переговорів, які повинні широко поширювати інформацію про нові вимоги, стандарти та можливості їхнього впровадження серед вітчизняних експортерів. Такий підхід не лише знизить ризики від запровадження нового регулювання, але й посилить довіру іноземних партнерів до українських товарів та послуг на глобальних ринках.

2. Стимулювання внутрішньої трансформації експортного потенціалу

Досягнення результатів у сфері зовнішньої торговельної політики неможливе без послідовної внутрішньої трансформації експортного потенціалу. Навіть найсприятливіші умови доступу на зовнішні ринки не забезпечать стійкого ефекту без модернізації виробничої бази, підвищення технологічного рівня підприємств та зростання їхньої здатності відповідати міжнародним стандартам якості, екологічності та інноваційності. Саме тому торговельна дипломатія має бути синхронізована з промисловою, інноваційною та фінансовою політикою держави, орієнтованою на формування конкурентоспроможного експорту.

Ключову роль у цьому процесі відіграють фіскальні та фінансові інструменти модернізації, які мають бути спрямовані не на загальне субсидування, а на досягнення чітко визначених структурних результатів. Міжнародна практика свідчить, що найбільш ефективними є цільові механізми підтримки, прив'язані до інноваційної активності та експортної орієнтації підприємств. Зокрема, важливим напрямом є компенсація частини витрат на впровадження міжнародних стандартів якості та сталого розвитку, таких як ISO, ESG та екологічні сертифікати, що є обов'язковими для доступу на ринки ЄС і країн ОЕСР. Подібні інструменти широко застосовуються в країнах Центральної та Східної Європи за підтримки Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) і Світового банку [50; 57].

Окреме значення має фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) через механізми державно-приватного партнерства, що дозволяє зменшити інноваційні ризики для бізнесу та прискорити комерціалізацію технологій. У цьому контексті перспективним є створення спеціалізованих кредитних і гарантійних програм за участю ЄБРР, Світового банку та національних інституцій експортного фінансування, зокрема Експортно-кредитного агентства України та державних гарантійних механізмів. Особливий акцент має бути зроблений на фінансуванні проєктів з декарбонізації, енергоефективності та впровадження чистих технологій, що безпосередньо підвищує конкурентоспроможність експорту в умовах дії механізму СВМ.

Важливою складовою внутрішньої трансформації є також розвиток венчурного та стартап-фінансування, особливо у сферах Agritech, Defence tech, Fintech та Green tech, які демонструють високий експортний потенціал і відповідають глобальним технологічним трендам. Світовий досвід показує, що підтримка інноваційних екосистем через фонди ранніх інвестицій і акселераційні програми суттєво підвищує участь країн у глобальних ланцюгах створення доданої вартості.

Не менш важливим елементом реалізації експортної стратегії є розвиток інфраструктури експорту та логістики, адже ефективність зовнішньої торгівлі безпосередньо залежить від швидкості, вартості та надійності постачання товарів. Стратегічним напрямом у цьому контексті є інтеграція України до транс'європейської транспортної мережі TEN-T, що передбачає модернізацію ключових залізничних коридорів, автомобільних шляхів та портової інфраструктури з акцентом на мультимодальні перевезення. У 2022-2024 роках Європейська Комісія офіційно включила українські маршрути до оновленої карти TEN-T, що створює інституційну основу для залучення фінансування на відновлення та розвиток логістики [58].

Паралельно має здійснюватися модернізація митної інфраструктури шляхом впровадження цифрових процедур та ефективних митних коридорів. Зокрема, приєднання України до системи спільного транзиту та використання

NCTS (New Computerised Transit System) дозволяє значно скоротити час перетину кордону та знизити логістичні витрати для експортерів, що підтверджується практикою країн ЄС [59].

Додатковим інструментом посилення експортного потенціалу є створення експортно-орієнтованих індустріальних парків і виробничих кластерів з готовою інженерною та логістичною інфраструктурою поблизу ключових транспортних вузлів. Такий підхід сприяє концентрації виробників, постачальників і логістичних операторів, формуючи ефект синергії та знижуючи бар'єри для виходу на зовнішні ринки.

Окремим напрямом внутрішньої трансформації експортного потенціалу є підтримка digital-експорту та електронної торгівлі. Для повноцінної реалізації потенціалу ІТ-сектору та цифрових послуг необхідною є гармонізація національного законодавства з європейськими регуляторними актами, зокрема Digital Services Act та Digital Markets Act, що визначають правила функціонування цифрових ринків і платформ у ЄС [60]. Водночас держава має сприяти інтеграції українських ІТ-компаній, стартапів і фрілансерів у європейські цифрові екосистеми та системи публічних закупівель, а також розвивати національні цифрові експортні платформи для малого і середнього бізнесу. Такі платформи повинні забезпечувати доступ до інструментів міжнародної логістики, маркетингу, фінансових сервісів і транскордонних платежів, що є критично важливим для масштабування експорту цифрових продуктів і послуг

3. Побудова ефективної інституційної архітектури управління експортом

Реалізація амбітної експортної стратегії неможлива без зміцнення інституційної спроможності держави та налагодження ефективної міжвідомчої координації у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Світовий досвід свідчить, що країни з високими показниками експорту мають розвинену систему спеціалізованих інституцій, які забезпечують узгодженість торговельної, промислової та інноваційної політики. Для України це особливо актуально з огляду на структурну трансформацію економіки, процес євроінтеграції та необхідність швидкої адаптації до глобальних регуляторних змін.

Важливим напрямом інституційного посилення є створення єдиного експортного центру за принципом “One-Stop Shop”. У міжнародній практиці такі центри функціонують як центральні координаційні платформи, що надають експортерам комплексний пакет послуг - від аналітики ринків і пошуку торговельних партнерів до фінансування, страхування та юридичного супроводу. За рекомендаціями Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), модель «єдиного вікна» дозволяє зменшити адміністративні бар’єри для бізнесу та підвищити ефективність державної підтримки експорту [61].

В Україні інституційною основою для такого центру може слугувати Державна установа «Експортно-кредитне агентство України» (ЕКА) у взаємодії з Офісом з розвитку підприємництва та експорту, Міністерством економіки та закордонними торговельними представництвами. Розширення мандату ЕКА від суто страхування експортних ризиків до координаційної функції відповідало б європейській практиці експортних агентств, які поєднують фінансові та нефінансові інструменти підтримки [62].

Такий Національний центр підтримки експорту має забезпечувати надання експортерам інтегрованих сервісів: доступ до інформації про зовнішні ринки, аналіз нетарифних бар’єрів, супровід участі у міжнародних тендерах, фінансування та страхування експортних операцій. Окремою функцією центру має стати моніторинг виконання міжнародних торговельних угод і захист інтересів українських компаній за кордоном, що відповідає моделі Trade Promotion Organizations [25].

Не менш важливим елементом інституційної архітектури є партнерство держави та бізнесу у формуванні експортної політики. У країнах з розвиненою експортною моделлю бізнес-асоціації та галузеві об’єднання системно залучаються до розробки торговельних стратегій і переговорних позицій. Наприклад, у Німеччині та Польщі постійні консультаційні платформи між урядом і бізнесом є ключовим каналом виявлення бар’єрів для експорту та адаптації політики до потреб підприємств. Для України доцільним є інституціоналізація такого діалогу через створення постійних робочих груп при Міністерстві економіки та

Міністерстві закордонних справ за участі представників ключових експортно-орієнтованих секторів - IT, агропромислового комплексу, металургії, оборонно-промислового комплексу. Це дозволить оперативно ідентифікувати проблеми доступу на ринки, регуляторні бар'єри та логістичні обмеження, а також формувати адресні рішення в межах торговельної дипломатії.

Окремим стратегічним напрямом є інвестування в експортну розвідку та аналітику, без якої формування нової експортної спеціалізації є неможливим. Провідні міжнародні організації наголошують, що конкурентні переваги країн у глобальній торгівлі дедалі більше залежать від здатності ідентифікувати перспективні ніші у глобальних ланцюгах створення доданої вартості. Особливого значення набуває аналітика у сферах «зеленої» економіки, критичних матеріалів, оборонних технологій та цифрових послуг. У цьому контексті держава має співпрацювати з науковими установами, університетами та аналітичними центрами для проведення систематичних досліджень глобальних ринків і технологічних трендів. Важливо, щоб результати таких досліджень були публічними та трансформувалися у практичні дорожні карти для бізнесу, які визначатимуть перспективні продукти, ринки збуту та вимоги до сертифікації й стандартів. Подібний підхід активно застосовується Міжнародним торговельним центром та UNCTAD у країнах, що розвиваються [63].

Таким чином, стратегічні пріоритети участі України у глобальних торговельних потоках мають формуватися з урахуванням цифровізації, екологізації та регіоналізації світової торгівлі, що вимагає глибокої трансформації експортної структури та інституційної підтримки. Перехід від сировинної до інноваційної, переробної та знаннєємної моделі експорту, поєднаний з активною торговельною дипломатією та внутрішньою модернізацією економіки, є ключовою умовою підвищення конкурентоспроможності України. Лише такий комплексний підхід дозволить Україні не лише адаптуватися до структурних зрушень у світовій торгівлі, але й активізувати свою роль як рівноправного технологічного партнера у глобальній економіці, забезпечивши довгострокове стійке зростання та економічну безпеку.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного комплексного дослідження закономірностей та тенденцій структурної трансформації світової торгівлі товарами в умовах глобалізації, цифровізації та геоекономічних зрушень можна зробити наступні висновки.

Проведена систематизація підходів до визначення сутності світової торгівлі товарами демонструє її еволюцію від класичних теорій абсолютних та порівняльних переваг до сучасних системних концепцій, де вона розглядається як складний процес формування глобальних ланцюгів доданої вартості та визначальний чинник конкурентних позицій країн. Встановлено, що сучасна торгівля характеризується різноманіттям форм (товарна, послугами, традиційна, коопераційна, цифрова) та потребує комплексної системи показників для оцінки обсягів, структури та результативності.

Аналіз сучасних теоретичних концепцій виявив їх багатовекторність, де фундаментальні моделі доповнюються концепціями, що акцентують увагу на інноваціях, ефектах масштабу, життєвому циклі продукту та подібності попиту. Це свідчить про те, що розвиток торгівлі нині визначається не лише ресурсною забезпеченістю, а й технологічними змінами, цифровізацією та здатністю до інноваційної спеціалізації.

Дослідження стратегій міжнародної конкурентоспроможності засвідчило, що в умовах глобалізації класична типологія М. Портера (лідерство у витратах, диференціація, фокусування) трансформується та доповнюється глобальними, мультиринковими та транснаціональними підходами. Ефективність будь-якої стратегії залежить від здатності підприємства інтегруватись у глобальні ланцюги створення вартості та динамічно адаптуватися до структурних зрушень на світових ринках.

Виявлені глобальні тенденції за 2020-2025 рр. свідчать про перехід від фази різкого спаду та відновлення до періоду помірного зростання, що супроводжується глибокими структурними змінами: геоекономічною фрагментацією (friendshoring, nearshoring), посиленням полі високотехнологічних товарів (особливо AI-related),

та високою вразливістю ланцюгів постачання. Ключовими викликами залишаються протекціонізм, тарифна невизначеність та екологічне регулювання (наприклад, СВМ).

Аналіз регіональної трансформації підтвердив формування багатопольної структури світової торгівлі з посиленням домінування Азії (зокрема Китаю) як виробничого та торговельного хабу, збереженням вагомості ролі Європи та Північної Америки, а також поступовим зростанням частки окремих регіонів, що розвиваються. Виявлена значна диференціація темпів відновлення та структурна асиметрія між регіонами-експортерами промислових товарів та регіонами-експортерами сировини.

Визначені ключові драйвери розвитку - цифровізація (зростання e-commerce та цифрових торговельних процедур), інноваційні стартап-екосистеми, розвинена логістична інфраструктура (високі індекси LPI) та штучний інтелект - формують нову парадигму конкурентоспроможності. Саме країни-лідери у цих сферах (США, Сінгапур, країни Західної Європи) контролюють найбільш прибуткові сегменти глобальних товарних потоків.

Оцінка сучасних трендів зовнішньої торгівлі України виявила глибокі структурні проблеми, загострені воєнними діями: скорочення обсягів експорту, збереження сировинної структури (понад 46% - продовольство та сировина), критичну залежність від імпорту високотехнологічної продукції та поглиблення негативного торговельного балансу. Географічно експорт перенаправлено на ринки ЄС (понад 56%), що свідчить про успішну, але ризиковану реорієнтацію. Прогнозні сценарії на 2026-2027 рр. вказують на високу ймовірність реалізації інерційного (базового) сценарію з подальшим скороченням експорту та зростанням імпорту, що загрожує макроекономічній стабільності.

На основі комплексного аналізу сформовано стратегічні пріоритети для України, які полягають у переході від сировинної до інноваційно-переробної моделі експорту. Ключовими напрямками є: (1) поглиблення переробки сільськогосподарської та мінеральної сировини; (2) розвиток високотехнологічних ніш (ІТ-послуги, Defence tech, аерокосмічна галузь); (3) інтеграція у ланцюги

поставок критичних матеріалів для «зеленої» енергетики ЄС. Для реалізації цих пріоритетів необхідні: активізація торговельної дипломатії (оновлення DCFTA, перемовини з Туреччиною, адаптація до СВМ); внутрішня трансформація через цільові фіскальні та фінансові інструменти підтримки модернізації; розвиток логістичної інфраструктури (інтеграція в TEN-T); та побудова ефективної інституційної архітектури на основі «єдиного вікна» для експортерів (Національний центр підтримки експорту).

Отже, досягнення стратегічної конкурентоспроможності України у світовій торгівлі товарами вимагає не поступової адаптації, а активного формування нової моделі експорту, заснованої на знаннях, технологіях та глибокій переробці, що є запорукою економічної безпеки та стійкого відновлення в повоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. — London: Methuen, 1776.
2. Ricardo D. On the Principles of Political Economy and Taxation. — London: John Murray, 1817.
3. Marx K. Das Kapital. Band I. — Hamburg: Otto Meissner Verlag, 1867.
4. Keynes J. M. The General Theory of Employment, Interest and Money. — London: Macmillan, 1936.
5. Wallerstein I. The Modern World-System. — New York: Academic Press, 1974.
6. Krugman P., Obstfeld M. International Economics: Theory and Policy. 10th ed. — Boston: Pearson, 2018.
7. Porter M. The Competitive Advantage of Nations. — New York: Free Press, 1990.
8. Baldwin, R. (2016). The great convergence: Information technology and the new globalization. Harvard University Press.
9. Vijayasri G. V. The importance of international trade in the world. International Journal of Marketing, Financial Services & Management Research. 2024. Vol. 13, no. 1. P. 16–23. URL: https://www.enrichedpublications.com/ep_admin/journal/pdf/1709702009.pdf#page=22
10. World Trade Report 2023 - Re-globalization for a secure, inclusive and sustainable future. World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr23_e.htm
11. Міжнародна економіка : підручник / Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук. — К. : КНЕУ, 2014. — 762, [2] с.
12. Зустрічна торгівля, її види та особливості. StudFiles. URL: <https://studfile.net/preview/9298480/page:7/>
13. Tri-Dung Lam. A Review of Modern International Trade Theories. American Journal of Economics, Finance and Management. 2015. Vol. 1, no. 6. P. 604–614.

URL: <https://aurak.ac.ae/publications/A-Review-of-Modern-International-Trade-Theories.pdf>

14. Robert C. Feenstra. Advanced International Trade: Theory and Evidence. 2nd ed. Princeton, New Jersey, та Oxford, Oxfordshire (UK) : Princeton University Press, 2016. 496 p.
15. Digital Trade for Development. World Trade Organization. 2023. P. 56. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/dtd2023_e.pdf
16. Opportunities and benefits of digital trade. Organisation for Economic Co-operation and Development. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/opportunities-and-benefits-of-digital-trade.html>
17. The Digitalisation of Trade Documents and Processes: Going Paperless Today, Going Paperless Tomorrow. OECD. 2025. P. 54. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/09/the-digitalisation-of-trade-documents-and-processes_de6a03e9/64872f25-en.pdf
18. Making trade and AI work together to the benefit of all. World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr25presentation_e.pdf
19. Чжан Х. Вплив цифрових технологій на міжнародну торгівлю. Економіка, управління та адміністрування. 2025. С. 131–134. URL: <https://ema.ztu.edu.ua/article/view/341699>
20. Digital and Sustainable Trade Facilitation: Global Report. UN Global Survey on Digital and Sustainable Trade Facilitation. URL: <https://www.untfsurvey.org/files/documents/report-digital-sustainable-2023-global.pdf>
21. Tanwar R. Porter's generic competitive strategie. IOSR Journal of Business and Management. 2013. Vol. 15, no. 1. P. 11–17.
22. Борисова Т. М. Конкурентна стратегія на міжнародному ринку: сутність, основні характеристики та види. Вісник Хмельницького національного університету. 2010. Т. 1, № 2. С. 156–160. URL: https://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_2_1/pdf/156-160.pdf

23. Goods exports. World Bank Group. URL:
<https://data.worldbank.org/indicator/BX.GSR.MRCH.CD?end=2024&start=2020>
24. Goods imports. World Bank Group. URL:
<https://data.worldbank.org/indicator/BM.GSR.MRCH.CD?end=2024&start=2019>
25. Global Trade Update (December 2025). UN Trade and Development (UNCTAD).
 URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ditcinf2025d10_en.pdf
26. Trade Map - Trade statistics for international business development. URL:
<https://www.trademap.org/Index.aspx>
27. International trade. UN Trade and Development (UNCTAD). URL:
<https://unctadstat.unctad.org/insights/theme/228>
28. AI goods and frontloading lift world trade in 2025 but outlook dims for 2026.
 World Trade Organization. URL:
https://www.wto.org/english/news_e/news25_e/stat_07oct25_e.htm
29. World Trade Report 2023. World Trade Organization. URL:
https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr23_e/wtr23_e.pdf
30. Global Trade Outlook and Statistics April 2025. World Trade Organization. URL:
https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_outlook25_e.pdf
31. Global value and supply chains. OECD. URL:
<https://www.oecd.org/en/topics/policy-issues/global-value-and-supply-chains.html>
32. World Economic Outlook 2023. International Monetary Fund. URL:
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO>
33. Digital Economy Report 2024. Shaping an environmentally sustainable and inclusive digital future. UN Trade and Development (UNCTAD). URL:
<https://unctad.org/publication/digital-economy-report-2024>
34. World Trade Statistical Review 2023. World Trade Organization. URL:
https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtsr_2023_e.pdf
35. World Trade Statistics 2024. World Trade Organization. URL:
https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/world_trade_statistics_e.htm

36. International trade in goods. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods
37. Ayse Cilaci Tombus, Ergin Eroglu, Ibrahim Halil Altun. Impact of Recommender Systems in E-Commerce – A Worldwide Empirical Analysis. Journal of Innovative Science and Engineering. 2024. Vol. 8, no. 2. P. 251–265. URL: https://www.researchgate.net/publication/387119531_Impact_Of_Recommender_Systems_in_E-Commerce_-_A_Worldwide_Empirical_Analysis
38. Ecommerce Share of Retail Sales (2022–2028). Oberlo. URL: <https://www.oberlo.com/statistics/ecommerce-share-of-retail-sales>
39. Global Digital Trade for Development Report 2025. International Trade Centre. URL: https://www.intracen.org/sites/default/files/media/file/media_file/2025/09/25/0103041315.pdf
40. The state of global cross-border e-commerce report 2023-24. Avalara. URL: <https://www.avalara.com/dam/avalara/public/documents/pdf/state-of-global-cross-border-ecommerce-report-2023-2024.pdf>
41. Trade Digitalization Index 2024. ESCAP. URL: <https://tdi.digitalizetrade.org/>
42. Global Startup Ecosystem Index 2025. StartupBlink. URL: <https://startupmedias.net/storage/startupecosystemreport2025.pdf>
43. Arvis, J. F., Ojala, L., Shepherd, B., Ulybina, D., & Wiederer, C. (2023). Connecting to compete 2023: Trade logistics in an uncertain global economy-the logistics performance index and its indicators. URL: https://lpi.worldbank.org/sites/default/files/2023-04/LPI_2023_report_with_layout.pdf
44. Global Trade Outlook and Statistics Update: October 2025. World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/news_e/news25_e/stat_07oct25_e.pdf
45. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm

46. Зовнішня торгівля України товарами за 9 місяців 2025 року (експрес-випуск). Державна служба статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-za-9-misyatsiv-2025-roku-ekspres-vypusk>
47. Global trade hits record \$33 trillion in 2024, driven by services and developing economies. UN Trade and Development (UNCTAD). URL: <https://unctad.org/news/global-trade-hits-record-33-trillion-2024-driven-services-and-developing-economies>
48. ДП «Держзовнішінформ». URL: <https://dzi.gov.ua/press-centre/news/dajdzhest-vazhlyvyh-novyn-54/>
49. Зміцнення економік у бурхливому та роздробленому світі. European Central Bank. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2025/html/ecb.sp250619~1cd73165da.uk.html>
50. World Bank (2024). Ukraine Economic Update. URL: <https://www.worldbank.org/ext/en/country/ukraine>
51. Оборот ІТ-сектору у 2025 році може зрости до 7,56 мільярда доларів – дослідження. Економічна правда. URL: <https://epravda.com.ua/biznes/oborot-v-it-sferi-u-2025-roci-maye-stabilizuvatisya-v-mezhah-7-56-milyardiv-dolariv-815404>
52. В.Є Олішевська, Г. С. Олішевський, Г. П. Іванова. Акумуляторні батареї електромобілів: технічні та екологічні аспекти. Екологія та промислова безпека. 2025. Т. 110, № 2. С. 34–49.
53. EU trade relations with Ukraine. European Commission. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en
54. Committee on Economic Development: Updated Agreement on Deep and Comprehensive Free Trade Area enters into force. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/en/print/267685.html>

55. EU Carbon Border Adjustment Mechanism. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/EU_Carbon_Border_Adjustment_Mechanism
56. 20% of Ukraine's total exports to the EU fall under CBAM. EcoPolitic. URL: <https://ecopolitic.com.ua/en/news/20-of-ukraines-total-exports-to-the-eu-fall-under-cbam/>
57. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). URL: <https://www.ebrd.com/home.html>
58. Trans-European Transport Network (TEN-T). European Commission. URL: https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/infrastructure-and-investment/trans-european-transport-network-ten-t_en
59. Customs procedures for import and export. European Commission. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs/customs-procedures-import-and-export_en
60. Shaping Europe's digital future. European Commission. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en>
61. Organisation for Economic Co-operation and Development. <https://www.oecd.org/en.html>
62. ЕКА України. URL: <https://www.eca.gov.ua/>
63. Trade analysis. UN Trade and Development (UNCTAD). URL: <https://unctad.org/topic/trade-analysis>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Система основних показників світової торгівлі та методика їх розрахунку

Назва показника	Формула	Характеристика складових
1. Темпи росту		
1.1. Темпи росту експорту	$Тр.е. = Ез.р. / Еб.р. \times 100 \%$	Тр.е. – темпи росту експорту; Ез.р. – обсяг експорту у звітному році; Еб.р. – обсяг експорту у базисному році
1.2. Темпи росту імпорту	$Тр.і. = Із.р. / Іб.р. \times 100 \%$	Тр.і. – темпи росту імпорту; Із.р. – обсяг імпорту у звітному році; Іб.р. – обсяг імпорту у базисному році
1.3. Темпи росту зовнішньоторговельного обігу	$Тр.зт.об. = ЗТОз.р. / ЗТОб.р. \times 100 \%$	Тр.зт.об. – темпи росту зовнішньоторговельного обігу; ЗТОз.р. – обсяг ЗТО у звітному році; ЗТОб.р. – обсяг ЗТО у базисному році
2. Темпи приросту		
2.1. Темпи приросту експорту	$Тпр.е. = Тр.е. - 100 \%$	Тпр.е. – темпи приросту експорту; Тр.е. – темпи росту експорту
2.2. Темпи приросту імпорту	$Тпр.і. = Тр.і. - 100 \%$	Тпр.і. – темпи приросту імпорту; Тр.і. – темпи росту імпорту
2.3. Темпи приросту зовнішньоторговельного обігу	$Тпр.зто = Тр.зто - 100 \%$	Тпр.зто – темпи приросту ЗТО; Тр.зто – темпи росту ЗТО
3. Показники на душу населення		
3.1. Експорт на одну особу	$Еод.особу = Ез.р. / \text{Населення}$	Еод.особу – експорт на одну особу; Ез.р. – обсяг експорту у звітному році
3.2. Імпорт на одну особу	$Іод.особу = Із.р. / \text{Населення}$	Іод.особу – імпорт на одну особу; Із.р. – обсяг імпорту у звітному році
4. Квотні показники відкритості економіки		
4.1. Експортна квота	$q_{\text{exp}} = \frac{Q_{\text{exp}}}{Y} \cdot 100\%$	Q_{exp} – обсяг експорту; Y – обсяг ВВП

Продовження таблиці

4.2. Імпортна квота	$q_{imp} = \frac{Q_{imp}}{Y} \cdot 100\%$	Q _{imp} – обсяг імпорту; Y – обсяг ВВП
4.3. Квота зовнішньоторговельного обігу	$\frac{(Q_{exp} + Q_{imp})}{Y} \cdot 100\%$	ЗТО – обсяг зовнішньоторговельного обігу; Y – обсяг ВВП

Джерело: побудовано автором на основі [11, 83-88]

ДОДАТОК Б

Основні теоретичні концепції розвитку світової торгівлі товарами

Теорія	Автори	Ключові положення	Аналітична цінність для дослідження світової торгівлі
Теорія Хекшера-Оліна (Heckscher–Ohlin)	Елі Хекшер, Бертиль Олін	Експорт визначається відносною забезпеченістю факторами виробництва; країни експортують товари, інтенсивні у використанні їхніх надлишкових факторів	Дає змогу оцінити вплив ресурсної структури та порівняти конкурентні переваги країн
Теорема Столпера–Самуельсона	Вольфганг Столпер, Пол Самуельсон	Зростання ціни товару збільшує винагороду фактора, що інтенсивно використовується у його виробництві	Пояснює розподільчі наслідки торгівлі, зміни доходів праці та капіталу
Теорема Рибчинського	Тадеуш Рибчинський	Збільшення пропозиції фактора збільшує випуск товару, інтенсивного за цим фактором, і зменшує випуск іншого товару	Дає змогу аналізувати структурні зміни та ефекти зростання ресурсів
Теорема вирівнювання цін на фактори виробництва (Factor-Price Equalization)	Пол Самуельсон	За умов вільної торгівлі факторні ціни між країнами вирівнюються без мобільності факторів	Дає уявлення про ефекти глибокої торговельної інтеграції
Теорія базового експорту (Export Base Theory)	Д. Норт, Лайченко	Розвиток країни залежить від зростання експорту, який формує мультиплікативний ефект	Сприяє оцінці впливу експорту на регіональний розвиток
Ендогенна теорія зростання (Endogenous Growth Theory)	П. Ромер, Р. Лукас, М. Портер (у регіональному вимірі)	Інновації, знання та людський капітал є ключовими джерелами зростання; торгівля стимулює spillovers	Пояснює роль інновацій, знань та технологій у торгівлі
Теорія життєвого циклу продукту (Product Cycle Theory)	Реймонд Вернон	Виробництво та експорт товарів переміщуються на різних стадіях життєвого циклу продукту	Важлива для пояснення переміщення виробництва у глобальних ланцюгах

Продовження таблиці

Теорія подібного попиту (Linder's Theory of Representative Demand)	Стаффан Ліндер	Торгівля найбільш інтенсивна між країнами зі схожими рівнями доходів та подібними уподобаннями	Пояснює інтенсивну торгівлю між розвиненими економіками
Теорія кумулятивної каузальності (Cumulative Causation Theory)	Н. Калдор, Г. Мюрдаль	Регіональне зростання самопосилюється завдяки ефектам масштабів та інвестиційним потокам	Пояснює стійкі нерівності у торгівлі та розвитку
Нова теорія торгівлі (New Trade Theory)	П. Кругман, Е. Гелпман	Економія від масштабу, монополістична конкуренція, агломераційні ефекти	Пояснює торгівлю між країнами з подібними ресурсами та високий рівень внутрішньогалузевої торгівлі

ДОДАТОК В

Обсяг експорту товарів за регіонами світу у 2012-2022 рр., млрд дол. США

Table A58

World merchandise exports by region and selected economy, 2012-2022

(Million dollars)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
World (1)	18508178	18957876	18999622	16554236	16035818	17740817	19549257	19014182	17648303	22343840	24904489
North America	2372077	2417940	2493768	2293208	2214972	2376394	2567033	2552609	2232884	2756696	3240479
Bermuda	11	12	22	22	19	18	18	19	11	12	10
Canada	455592	458318	476300	410062	389991	420665	452313	448817	390763	507615	597480
Mexico	370770	380015	396912	380550	373948	409433	450713	460604	417171	494765	578193
United States of America	1545703	1579593	1620532	1502572	1451011	1546273	1663982	1643161	1424935	1754300	2064787
South and Central America and the Caribbean	747752	728580	681602	536927	510522	580492	626340	589192	533918	714091	831783
Anguilla	---	---	5	11	7	11	12	12	11	14	16
Antigua and Barbuda	63	69	99	66	61	21	26	38	22	19	18
Argentina	79982	75963	68405	56784	57910	58644	61781	65116	54884	77935	88445
Aruba, the Netherlands with respect to	1389	279	259	330	284	135	194	131	87	123	235
Bahamas	984	955	834	521	481	571	642	695	431	636	783
Barbados	565	457	474	483	517	485	448	444	345	350	546
Belize	627	609	589	538	443	457	451	425	289	423	441
Bolivia, Plurinational State of	11254	11657	12300	8726	7082	7846	8965	8757	7015	11030	13653
Brazil	239953	232544	220923	186782	179526	214988	231890	221127	209180	280815	334136
Cayman Islands	39	51	48	65	58	39	41	50	22	27	28
Chile	77791	76770	75065	62035	60718	68823	74839	68794	74085	94677	97492
Colombia	60125	58824	54857	35691	31757	36897	41774	39489	31008	40287	56999
Costa Rica	11433	11480	11250	9422	10361	10769	11495	11864	12319	15494	20329
Cuba	5900	5283	4857	3350	2317	2402	2373	2062	1703	1966	1779
Curaçao	948	705	702	466	419	425	586	398	271	344	607
Dominica	34	35	36	30	18	12	10	19	14	17	16
Dominican Republic	9069	9651	9899	9442	9840	10135	10638	11193	10302	12350	13602
Ecuador	23765	24848	25724	18331	16798	19122	21628	22329	20355	26699	32658
El Salvador	5339	5491	5302	5509	5420	5760	5905	5905	4805	6395	7115
Grenada	35	37	37	33	30	30	31	34	25	35	37
Guatemala	9979	10025	10803	10677	10447	10990	10769	11175	11521	13753	15695
Guyana	1416	1375	1167	1151	1441	1437	1339	1567	2590	4356	10998
Haiti	815	885	950	882	986	980	1078	1200	721	969	914
Honduras	8359	7833	8117	8226	7960	8656	8644	8788	7683	10216	12222
Jamaica	1712	1569	1452	1263	1202	1310	1961	1651	1251	1441	1517
Montserrat	2	6	3	3	4	6	5	6	6	8	4
Netherlands Antilles	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Nicaragua	4686	4794	5126	4839	4782	5170	5014	5272	5087	6495	7360
Panama	15945	14732	12960	11348	11195	11093	11480	11318	9483	13161	14414
Paraguay	7283	9456	9636	8357	8494	8680	9042	7968	8518	10547	9957
Peru	45907	42576	38612	33545	36516	43454	48019	46444	39600	59648	58675
Saint Kitts and Nevis	46	56	57	55	51	50	54	58	52	50	25
Saint Lucia	182	174	161	180	120	127	62	82	55	59	49
Saint Vincent and the Grenadines	43	49	48	46	47	42	44	39	55	34	28
Sint Maarten	131	164	132	129	132	123	148	181	134	144	207
Suriname	2695	2416	2113	1652	1439	1992	2180	2155	2193	1513	1665
Trinidad and Tobago	12983	18745	14530	10748	7633	8741	10532	7192	5519	8619	12312
Uruguay	8709	9067	9132	7688	7043	7888	7498	7680	6864	9541	11237
Venezuela, Bolivarian Republic of	97340	88753	74714	37309	26696	31960	34440	17210	5010	3565	5170
Europe	6540713	6859394	6878129	6011438	5993485	6557685	7183680	6980212	6542151	8009503	8696126
Albania	1967	2339	2429	1917	1959	2292	2870	2716	2506	3559	4309
Austria	166611	175156	178223	152728	152090	168026	184815	178670	169418	202806	211647
Belgium	445939	468760	472192	396841	398134	429645	468213	446910	421842	548869	632852
Bosnia and Herzegovina	5162	5687	5892	5098	5328	6402	7182	6578	6155	8614	9674
Bulgaria	26686	29579	29245	25371	26572	31438	33617	33340	31954	41157	50718
Croatia	12371	12659	13835	12925	13813	16069	17402	17180	17193	21878	25294

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Cyprus	1740	2019	3163	3295	2965	3288	5052	3453	3063	3888	4330
Czech Republic	157041	162274	175021	157878	162692	182142	202238	199128	191911	226564	241228
Denmark	105469	110949	111493	95457	95326	102506	109696	111076	108454	125945	131048
Estonia	16087	16320	16042	12836	13171	14559	17017	16101	16340	21520	22360
Faeroe Islands	952	1087	1110	1023	1202	1329	1271	1429	1284	1600	1778
Finland	73077	74437	74333	59817	57908	68073	75869	73468	66220	81996	85614
France	568708	580963	581393	506264	501179	535298	582222	570951	488637	585021	617817
Germany	1401113	1445067	1494214	1326206	1334355	1448191	1560539	1489412	1382533	1636742	1655480
Greece	35324	36140	35960	28554	28151	32627	39502	37907	35215	47218	57392
Hungary	103570	107503	110622	98524	101919	113806	124705	123796	120654	141830	151303
Iceland	5064	4998	5053	4732	4436	4878	5556	5223	4582	5987	7390
Ireland	116773	116637	121057	123361	130864	137359	164794	169625	180104	190658	213991
Italy	501306	518268	529797	456990	461737	507418	549526	537718	499792	615635	656925
Latvia	14112	14467	14715	12286	12294	14126	16166	15705	16337	20833	23885
Lithuania	29611	32598	32319	25392	25010	29901	33337	33151	32852	40706	46340
Luxembourg	18833	18441	19099	17139	15796	15761	16412	16451	13839	16800	17420
Malta	4250	3637	2929	2607	3186	2858	3192	3178	2837	3064	3180
Moldova, Republic of	2162	2428	2340	1967	2045	2425	2706	2779	2467	3144	4335
Montenegro	469	498	441	352	361	421	472	465	419	515	742
Netherlands	655374	671556	672410	570442	570606	652065	726697	708596	674602	840032	965518
North Macedonia	4015	4299	4969	4536	4790	5668	6911	7189	6638	8186	8727
Norway	160953	156022	144677	103915	88410	101054	121791	102799	84459	160106	249805
Poland	185374	204984	220052	199124	203817	234364	263569	266595	273835	340634	360542
Portugal	58090	62823	63832	55047	55372	62130	68361	67063	61496	75229	82382
Romania	57841	65835	69725	60595	63534	70761	79660	76871	70718	87388	96706
Serbia	11229	14614	14845	13376	14874	16992	19227	19630	19498	25564	29058
Slovak Republic	80721	85701	86227	75146	77060	83414	93425	89509	86640	103891	108037
Slovenia	32163	34019	35956	31929	32917	38443	44200	44943	44832	57352	69624
Spain	295250	317833	324533	282274	289981	319531	346754	334018	308317	379969	418364
Sweden	172345	167550	164645	140023	139290	152920	165968	160576	155496	189516	197792
Switzerland	312464	357852	311204	289720	302900	299603	310749	313934	319318	380194	401731
Türkiye	152462	161481	166505	150982	149247	164495	177169	180833	169638	225214	254172
Ukraine	68530	64338	53901	38127	36360	43265	47336	50054	49192	68073	45830
United Kingdom	478780	546755	510789	465850	410856	440997	486439	460026	399529	470508	529435
European Union	5342467	5535309	5653032	4929053	4969739	5466719	5992950	5825391	5475129	6647139	7147789
Extra-EU exports	2275655	2363804	2385603	2080189	2065528	2253396	2431917	2386382	2210314	2577763	2703745
Commonwealth of Independent States (CIS), including certain associate and former member States											
Armenia	729119	712207	676861	456190	377236	471484	588296	563789	451644	652011	724002
Azerbaijan	1380	1480	1519	1485	1792	2245	2412	2640	2544	3023	5360
Belarus	32634	31703	28260	16592	13108	15481	20317	19635	13733	22207	41794
Georgia	46060	37558	36081	26758	23414	29267	33726	32955	29179	39762	23323
Kazakhstan	2376	2910	2861	2204	2117	2746	3380	3798	3345	4243	5593
Kyrgyz Republic	86449	84700	79460	45956	36685	48304	60956	57309	46447	60625	84663
Russian Federation	1894	2058	1897	1441	1573	1764	1837	1986	1973	2752	2187
Tajikistan	529256	521836	496807	341419	281710	352943	443914	419721	333374	493820	531887
Turkmenistan	1360	1162	977	891	899	1198	1073	1174	1407	2150	2142
Uzbekistan	16500	16800	17500	10000	6964	7458	9760	10545	6544	9349	11703
Africa	11210	12000	11500	9443	8974	10079	10921	14024	13097	14081	15350
Algeria	637066	594337	564907	397667	361148	434363	508966	479916	394404	556149	655239
Angola	71866	64974	60061	34668	30026	35191	41797	35312	21925	38558	61089
Benin	71093	68247	59170	33181	27589	34613	40758	34726	20937	33581	47560
Botswana	1443	1982	2560	1682	1774	2216	3344	3052	2996	3445	3611
Burkina Faso	5971	7911	8510	6316	7366	5870	6575	5237	4262	7395	8295
Burundi	2182	2356	2453	2176	2509	2875	3254	3239	4372	5043	4518
	134	94	132	121	125	172	180	180	162	165	181

Table A58 (continued)

World merchandise exports by region and selected economy, 2012-2022
(Million dollars)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Cabo Verde	56	69	80	67	60	50	76	62	53	55	46
Cameroon	4274	4515	5145	4058	3305	3233	3803	4084	3132	4317	5900
Central African Republic	203	116	99	86	115	140	164	148	134	133	141
Chad	4800	3800	4194	2426	2090	2621	2670	2588	1713	2694	3300
Comoros	20	21	26	17	31	39	41	39	21	34	55
Congo	7438	10453	8673	8623	7901	8252	11155	5576	4893	2362	3230
Côte d'Ivoire	12124	12049	12951	11730	10876	11853	11912	12718	12454	15333	16436
Democratic Republic of the Congo	6300	6200	7915	8685	7193	12296	20004	13382	14122	23300	26200
Djibouti	118	120	129	134	1732	3162	3522	3996	2785	4147	4518
Egypt	29409	29018	26853	21349	25468	25604	27624	29000	27078	40798	49277
Equatorial Guinea	15500	14700	12800	6500	4900	5200	6500	5400	3200	5700	8000
Eritrea	480	316	630	499	436	583	669	768	556	600	719
Eswatini	1926	1895	2004	1812	1633	1801	1842	2002	1752	2068	2076
Ethiopia	3370	2973	3275	2914	2789	3022	2704	2741	3258	3949	3941
Gabon	9493	10039	8290	5113	4296	5164	6231	6722	6222	7598	9200
The Gambia	126	134	125	115	105	124	140	133	61	33	51
Ghana	13552	13752	13217	10321	11138	13835	14943	15668	14472	14727	17267
Guinea	1928	1886	2086	1781	2414	4594	3978	3945	8931	10239	11150
Guinea-Bissau	131	153	166	252	277	339	339	249	214	215	236
Kenya	6127	5856	6115	5906	5695	5747	6052	5839	6034	6739	7545
Lesotho	972	847	826	929	881	1028	1221	1063	888	1061	1117
Liberia	460	559	444	283	279	358	548	543	608	879	800
Libya	61026	46018	20826	11392	6764	18865	29830	27733	7354	28986	35697
Madagascar	1516	1923	2196	2048	2254	2848	3110	2696	2026	2726	3609
Malawi	1183	1208	1370	1080	1022	884	880	913	781	1007	945
Mali	2610	2339	2776	2717	2826	2896	3584	3675	4794	5015	5288
Mauritania	2641	2463	2140	1832	1623	1989	2052	2266	2829	3267	3203
Mauritius	2649	2869	3094	2662	2359	2342	2366	2223	1789	1962	2301
Morocco	21446	21972	23920	22334	22661	25272	28609	29132	27159	35843	41146
Mozambique	3856	4024	4421	3413	3328	4725	5012	4669	3588	5583	8333
Namibia	4389	4629	4612	4067	4084	5229	7488	6256	5600	6696	7100
Niger	1450	1588	1445	1087	1032	1206	1202	1126	1116	1211	1243
Nigeria	114700	90555	103100	50216	33302	44468	60547	62531	35634	46932	62675
Rwanda	591	703	723	682	731	1037	1122	1241	1408	1531	2111
Sao Tomé and Príncipe	12	13	17	11	14	15	16	13	14	21	18
Senegal	2532	2661	2750	2612	2640	2989	3623	4179	3929	5202	5851
Seychelles	497	578	540	415	460	547	569	518	432	464	593
Sierra Leone	1122	1917	1552	512	624	567	554	635	423	697	1003
Somalia	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
South Africa	99606	96153	93043	81002	76214	88947	93970	90016	85834	123572	122901
Sudan	4066	4790	4350	3169	3094	4100	3478	3735	3803	4279	4191
Tanzania	5075	4559	4628	4834	4500	4113	4041	5005	6061	6391	6825
Togo	1314	1522	1324	1011	1036	1016	1080	1055	1207	1350	1471
Tunisia	17007	17061	16756	14073	13572	14204	15535	14933	13799	16689	18561
Uganda	2357	2408	2262	2267	2482	2901	3087	3564	4149	4179	3973
Zambia	9365	10607	9694	6607	6372	8000	9034	7039	7924	10101	11651
Zimbabwe	3882	3907	3866	3248	3335	3481	4057	4269	4396	6036	6586
Middle East	1361455	1351838	1260169	891726	819970	938773	1172492	1075148	811563	1154938	1635577
Bahrain, Kingdom of	19768	21930	20130	16540	12785	15376	18044	18120	14066	22369	29788
Iran	108341	90765	95160	70275	72903	92764	103422	65718	46916	71646	73000
Iraq	94392	93066	88112	57577	46830	63604	92831	88903	50613	86298	131766
Israel	63191	66607	68507	64063	60571	61150	61952	58507	50152	60159	73585
Jordan	7887	7920	8385	7833	7549	7511	7750	8317	7943	9358	12289
Kuwait, the State of	118912	115104	102111	54122	46273	55015	71938	64483	40116	63128	104118
Lebanese Republic	5615	5170	4548	3982	3930	4026	3830	4829	4085	4590	4370

Table A58 (continued)
World merchandise exports by region and selected economy, 2012-2022
(Million dollars)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Oman	52138	55497	50718	31927	30014	32904	41761	38724	33479	44591	62904
Qatar	132962	136855	131592	77971	57309	67498	84905	72935	51504	87203	129810
Saudi Arabia, Kingdom of	388401	375872	342433	203550	183579	221835	294373	261603	173854	276179	410460
Syrian Arab Republic	3059	1709	1162	887	713	712	631	521	898	765	951
United Arab Emirates	359728	374214	343036	300477	295031	313603	387964	389428	335297	425160	598509
Yemen	7062	7130	2417	510	411	418	570	652	404	662	873
Asia (1)	6119996	6293579	6444186	5967082	5758485	6381627	6902451	6773317	6681739	8500452	9121284
Afghanistan	429	515	570	571	596	723	875	864	777	1036	883
Australia	256675	252981	239975	187684	192505	231131	257098	271005	250823	344864	412184
Bangladesh	25127	29114	30405	32379	34894	35851	39252	39337	33605	44223	54695
Bhutan	535	544	583	549	525	573	606	674	651	784	720
Brunei Darussalam	13001	11447	10509	6353	4875	5571	6574	7039	6608	11058	14039
Cambodia	7838	6666	6846	8542	10069	11278	12700	14825	17716	19307	22472
China	2048714	2209005	2342293	2273468	2097632	2263346	2486695	2499457	2589952	3358163	3593601
Fiji	1221	1108	1373	895	926	956	1041	1033	826	815	1085
French Polynesia	139	151	170	130	173	153	148	133	72	119	131
Hong Kong, China	492907	535546	524130	510486	516635	549865	568456	534887	548773	669903	609925
Domestic exports	22371	20185	15597	13073	25526	18407	12445	15341	35446	20217	17669
Re-exports	470537	515361	508533	497413	491108	531458	556011	519547	513327	649686	592255
India	296828	314848	322694	267951	264542	299241	324778	324340	276410	395426	453481
Indonesia	190032	182552	176293	150366	144490	168811	180124	167683	163306	231506	291979
Japan	798568	715097	690203	624921	645052	698329	738143	705564	641319	756032	746920
Kiribati	6	7	10	10	11	15	8	12	9	9	11
Korea, Republic of	547870	559632	573091	526757	495426	573694	604860	542233	512498	644400	683585
Lao People's Democratic Republic	2271	2264	2662	3653	4245	4873	5408	5806	6115	7695	7906
Macao, China	1021	1138	1241	1339	1257	1406	1510	1586	1353	1620	1677
Malaysia	227538	228331	233927	199952	189743	218130	247455	238195	234766	299425	352501
Maldives	314	331	301	240	256	318	339	361	286	285	400
Micronesia, Federated States of	52	35	32	40	49	46	47	49	50	76	134
Mongolia	4385	4269	5775	4669	4916	6201	7012	7620	7576	9241	12540
Myanmar	8877	11233	11453	11429	11831	13879	16614	17997	16692	15154	19607
Nepal	911	879	889	721	696	742	786	968	856	1684	1291
New Caledonia	1326	1223	1595	1219	1330	1561	1929	1700	1722	1829	2331
New Zealand	37305	39445	41622	34355	33756	38075	39673	39517	38377	44777	45652
Northern Mariana Islands	4	4	2	2	6	5	5	5	5	3	4
Pakistan	24567	25121	24731	22089	20375	21569	23425	23329	21979	28319	30936
Palau	9	7	11	6	7	6	4	4	7	2	3
Papua New Guinea	6328	5951	8794	8453	8194	9952	10524	11399	9288	10885	15193
Philippines	52100	56698	62102	58827	56313	68713	67488	70334	63879	74618	78798
Samoa	76	62	51	59	56	44	46	49	37	29	39
Singapore	408393	410250	415378	351587	330481	373446	412955	390763	362534	457357	515802
Domestic exports	228161	207045	212918	172919	158861	187917	208892	184666	158168	207676	239213
Re-exports	187437	203205	202272	184811	171620	185529	204062	206098	204366	249681	276589
Solomon Islands	500	487	459	400	437	500	569	461	379	371	333
Sri Lanka	9380	10208	11298	10547	10310	11360	11890	11940	10047	12499	13107
Chinese Taipei	306409	311428	320092	285344	280321	317249	335909	330622	347193	447693	477778
Thailand	229106	228505	227462	214310	215388	236635	252957	246269	231634	272006	287068
Timor-Leste	31	18	15	18	20	23	45	154	264	616	357
Tonga	16	17	19	18	21	19	13	20	15	16	16
Tuvalu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vanuatu	55	39	63	39	50	47	61	56	46	54	64
Viet Nam	114529	132033	150217	162065	176581	215014	243699	264268	282629	335929	371374
Memorandum item:											
World											
excluding intra-EU exports (1)	15441367	15786371	15732193	13705372	13131607	14527495	15988225	15575173	14383489	18274464	20460445
Europe											
excluding intra-EU exports	3473902	3687889	3610700	3162573	3089274	3344362	3622647	3541204	3277337	3940128	4252083

Note: Breaks in the continuity of the value series for particular countries and regional groupings are indicated by an 'T'. They result mainly from changes in the methods of collecting and reporting merchandise trade statistics.

It should be noted that the World and Asia totals contain a significant element of double counting due to the use of the general system of recording merchandise trade statistics which includes re-exports.

Recent figures for a number of countries and territories have been estimated by the Secretariat.

(1) Includes significant re-exports.

Джерело: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtsr_2023_e.pdf [34]

ДОДАТОК Д

Обсяг імпорту товарів за регіонами світу у 2012-2022 рр., млрд дол. США

Table A59

World merchandise imports by region and selected economy, 2012-2022

(Million dollars)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
World (1)	18663062	18970849	19065824	16737067	16206454	17976786	19818778	19338838	17881471	22620211	25621162
North America	3194299	3196938	3300527	3151735	3061682	3285500	3561360	3498800	3221780	3962957	4585335
Bermuda	900	1012	962	934	977	1095	1101	1146	893	1085	1030
Canada	476296	475777	475319	430124	412940	443651	469106	462993	420578	503985	581669
Mexico	380477	390965	411581	405282	397522	432179	476835	467118	393278	522455	626324
United States of America	2336524	2329060	2412547	2315301	2250154	2408476	2614221	2567445	2406932	2935314	3376200
South and Central America and the Caribbean	752117	777130	749199	628033	539032	592097	656119	623286	523503	744514	919360
Anguilla	---	---	175	204	193	222	234	228	211	267	302
Antigua and Barbuda	492	503	532	449	478	554	699	701	498	596	728
Argentina	67974	74442	65735	60205	55852	66937	65482	49124	42354	63185	81522
Aruba, the Netherlands with respect to (2)	2046	1377	1350	1250	1138	1124	1232	1206	861	1061	1275
Bahamas	3386	3166	3344	2954	2632	3109	3317	3009	2024	3241	4195
Barbados	1780	1759	1739	1618	1622	1600	1578	1581	1497	1672	2133
Belize	861	928	962	991	953	916	958	986	787	1061	1378
Bolivia, Plurinational State of	8578	9338	10519	9766	8427	9288	9996	9784	7080	9559	13049
Brazil	235404	252282	240763	180460	145248	165855	192840	193162	166336	234690	292245
Cayman Islands	960	980	1023	986	1023	1098	1251	1428	1337	1538	1906
Chile	80073	79353	72852	62388	59376	65230	74612	69855	59212	92197	104407
Colombia	59048	59397	64029	54058	44889	46076	51233	52703	43489	61101	77413
Costa Rica	17591	18127	17509	16273	15456	16796	18289	17573	14942	20728	26431
Cuba	13869	14707	13037	11702	10270	10172	11484	9901	7230	8431	---
Curaçao	2254	1906	1819	1532	1432	1469	1757	1461	1209	1482	2140
Dominica	208	203	230	214	214	198	302	319	213	231	164
Dominican Republic (2)	17739	16873	17273	16907	17399	17734	20197	20268	17105	24143	30718
Ecuador	25477	27146	27726	21518	16324	20010	23177	22564	17918	25690	33049
El Salvador	10258	10772	10514	10293	9826	10572	11464	11602	9888	14617	17108
Grenada	341	368	340	372	351	420	467	480	395	447	589
Guatemala	16994	17518	18282	17640	17000	18388	19699	19882	18205	26607	32116
Guyana	1997	1875	1791	1492	1448	1644	2410	4040	2250	4376	4204
Haiti	3170	3580	3734	3683	3423	3890	4822	4513	2971	3207	2987
Honduras (2)	11371	10953	11051	11175	10559	11409	12462	12149	10241	15034	17573
Jamaica	6331	6216	5840	4993	4767	5818	6171	6389	4765	5976	7360
Montserrat	37	42	41	39	36	30	34	33	31	33	26
Netherlands Antilles	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Nicaragua (2)	6778	6688	6946	7060	5827	7708	7351	6837	6377	10166	11247
Panama	26524	22988	24401	22504	20935	21934	23006	21492	14740	20596	31617
Paraguay	11555	12142	12169	10291	9753	11875	13334	12544	10217	13560	15853
Peru	42545	43670	42346	37924	36254	39885	43262	42284	36140	50891	60919
Saint Kitts and Nevis	226	249	268	297	333	309	335	338	271	260	392
Saint Lucia	644	620	627	570	655	655	659	598	504	601	914
Saint Vincent and the Grenadines	356	370	361	334	335	330	354	335	321	373	557
Sint Maarten	768	925	1013	857	856	761	919	928	598	770	1334
Suriname	1994	2174	1982	2028	1252	1280	1527	1711	1533	1381	1735
Trinidad and Tobago	9065	12629	11249	9233	8052	6893	7719	6340	4877	5763	6202
Uruguay	11652	11642	11485	9489	8137	8458	8893	8246	7564	10320	12973
Venezuela, Bolivarian Republic of	51331	48773	43169	33330	15540	10570	11710	5870	6590	7720	10225
Europe	6629652	6728139	6775252	5872430	5897920	6505606	7152513	6948119	6508872	8058094	9274578
Albania	4879	4920	5222	4302	4613	5271	5925	5897	5570	7718	8399
Austria	178513	183277	182076	156046	157697	175755	193722	184758	172449	219520	232433
Belgium	439128	451677	453700	375530	379409	409220	455188	428878	397957	527128	620616
Bosnia and Herzegovina	10019	10295	10988	8986	9146	10504	11630	11159	9873	13029	15377
Bulgaria	32710	34303	34651	29205	28933	34184	37856	37663	35056	46210	58167
Croatia	20832	22022	22809	20571	21903	24829	28203	28160	26830	34527	44307

Table A59 (continued)
World merchandise imports by region and selected economy, 2012-2022
(Million dollars)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Cyprus	7296	6314	7996	7023	7830	9231	10815	9127	8761	10309	11924
Czech Republic	141412	144259	154237	141364	143040	163352	184659	179039	171100	211972	235978
Denmark	91925	97348	99572	85623	85513	92957	102754	98184	98298	120307	126832
Estonia	18085	18464	18296	14521	14959	16674	19140	18025	17323	23600	25801
Faeroe Islands	1153	1115	1051	910	980	1100	1227	1228	1246	1477	1698
Finland	76468	77570	76765	60430	60841	70586	78624	73716	68268	86013	97064
France	674415	681467	676617	570758	567657	619334	676441	654658	581297	715082	817994
Germany	1154852	1181233	1207193	1051132	1055326	1162907	1284353	1233978	1171782	1421512	1571455
Greece	61686	60859	61983	46786	46809	53495	63877	62384	55947	77105	97696
Hungary	95176	100111	104897	91973	93880	107519	120741	120590	116020	142917	163141
Iceland	4772	5020	5375	5299	5670	6965	7679	6567	5697	7817	9690
Ireland	62769	72134	82016	76977	81185	93198	107669	101104	99823	120315	145856
Italy	488600	479447	474394	410919	406788	453122	503240	475006	426867	567421	689452
Latvia	17227	17865	17964	14719	14434	17033	19681	18959	18441	24446	29466
Lithuania	31965	34806	34359	28154	27376	32258	36502	35759	33359	44488	54938
Luxembourg	27543	26692	26656	23289	21872	22876	24175	24264	21165	26170	26416
Malta	6598	6142	6798	6036	6444	5997	6769	7388	5718	7133	8328
Moldova, Republic of	5213	5492	5317	3987	4020	4831	5760	5843	5416	7177	9219
Montenegro	2336	2354	2369	2040	2286	2613	3010	2909	2404	2956	3704
Netherlands	586927	589697	589570	512105	500797	574646	645502	635678	595122	757380	898536
North Macedonia	6522	6620	7301	6427	6758	7723	9050	9471	8715	11386	12755
Norway	87308	89808	89460	76424	72110	81249	86600	85319	80447	97764	105545
Poland	199060	207607	223556	196473	199506	233812	268959	265282	261626	342118	381187
Portugal	72429	75719	78389	66914	67954	78763	89060	89538	77895	98200	114691
Romania	70207	73481	77748	69824	74560	85486	97747	96544	92132	116203	132483
Serbia	18925	20543	20601	17876	19245	21947	25882	26730	26233	33797	41148
Slovak Republic	77443	81915	81549	72837	74680	81617	92902	90001	84393	103891	112756
Slovenia	32035	33373	33934	29815	30537	36078	42267	44007	42225	57560	69696
Spain	337338	340598	358860	311851	310921	351981	390562	372750	326192	419700	493354
Sweden	164436	160609	162211	138398	141021	154215	170605	158971	149985	187033	202018
Switzerland	295961	321509	275741	253027	270128	269834	279528	277830	291981	324069	356473
Türkiye	236545	260823	251142	213619	202189	238715	231152	210345	219517	271426	363711
Ukraine	84639	76787	54430	37517	39252	49609	57188	60800	54337	72843	56092
United Kingdom	702840	662160	694126	630003	636731	641002	672450	696208	638251	694635	823866
European Union	5178265	5261244	5348793	4609273	4621875	5161124	5752013	5544411	5156031	6508262	7462582
Extra-EU imports	2188553	2165741	2160164	1828018	1772801	2000932	2257178	2172964	1961585	2509458	3154700
Commonwealth of Independent States (CIS), including certain associate and former member States	482011	489201	445820	299249	286410	346786	373734	393009	363019	451280	412158
Armenia	4261	4477	4401	3239	3273	4189	4963	5514	4559	5357	8769
Azerbaijan	10417	10321	9188	9217	8489	8783	11466	13668	10732	11706	14399
Belarus	46404	42948	40502	29941	27464	34231	38409	39477	32767	41387	39682
Georgia	8037	8023	8602	7300	7342	8057	9362	9520	8054	10100	13450
Kazakhstan	46358	48806	41296	30568	24995	29266	32534	37757	37222	41171	49586
Kyrgyz Republic	5374	6070	5732	4070	4000	4495	5292	4989	3719	5580	9629
Russian Federation (2)	335446	341269	307877	193019	191493	238384	248856	253876	239641	303994	240391
Tajikistan	3778	4151	4297	3436	3031	2775	3151	3349	3151	4210	5167
Turkmenistan	9900	10000	10000	7000	4994	4571	2390	2994	3242	4037	2912
Uzbekistan	12034	13138	13925	11461	11328	12035	17312	21866	19932	23740	28173
Africa	621170	646831	649064	565459	500101	522671	588868	589873	491747	622375	723663
Algeria	50378	55028	58580	51702	47089	46059	46330	44632	35547	37464	39173
Angola (2)	23717	26331	28580	20693	13040	14463	15798	14127	9543	11795	16932
Benin	2339	3010	3828	2561	2872	3494	4375	3932	3555	4333	4975
Botswana	8025	8352	8078	7238	6143	5329	6306	6564	6516	8382	7840
Burkina Faso	3575	4365	3576	3080	3345	3861	4301	4284	4126	4614	5504
Burundi	751	811	769	857	616	755	793	887	909	1030	1206

Table A59 (continued)
World merchandise imports by region and selected economy, 2012-2022
(Million dollars)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Cabo Verde	766	725	768	604	666	789	816	796	720	821	882
Cameroon	6515	6649	7553	6045	5206	4796	5656	6583	5521	6981	7800
Central African Republic (2)	323	213	406	346	399	488	606	613	506	451	500
Chad (2)	2800	3000	4400	3700	2465	1851	3173	2694	2645	2900	3500
Comoros	273	284	278	214	219	253	243	265	280	327	319
Congo (2)	7349	8372	10099	10550	11270	4560	3486	2242	1908	2352	3056
Côte d'Ivoire	9770	12483	11178	9532	8404	9614	10970	10483	10527	14007	17948
Democratic Republic of the Congo	6100	6300	7087	8068	5492	5803	7930	8825	6663	10200	12200
Djibouti (2)	564	719	803	871	2327	3576	3603	4138	2911	4870	5430
Egypt	69200	66180	66786	63574	55789	61627	72000	70991	59949	73400	85758
Equatorial Guinea	7505	6104	5946	3525	2323	2842	3087	2100	1289	2390	2800
Eritrea	970	1040	1130	1020	957	1026	1065	1147	980	1195	1431
Eswatini	1848	1693	1690	1412	1476	1612	1858	1832	1605	2123	2004
Ethiopia	11913	12072	15357	16702	16429	15761	15305	14554	13115	15973	18809
Gabon	3629	3754	4055	3171	3198	3491	3816	2538	3432	3607	4569
The Gambia	380	350	387	420	336	548	677	621	582	607	597
Ghana	17763	17600	14600	13465	12920	12647	13134	13411	12429	13629	14654
Guinea	2254	1869	2372	2192	4429	3484	3386	3470	3727	4187	5378
Guinea-Bissau (2)	182	183	214	207	230	291	284	335	299	355	370
Kenya	16290	16358	18396	16093	14107	16687	17378	17655	15435	19559	21571
Lesotho	2602	2175	2207	1997	1861	2066	2185	1783	1586	1844	1924
Liberia	1005	1150	1997	1687	1302	1089	1143	1033	1102	1478	1500
Libya	22000	27000	18994	16429	8667	10556	13786	17184	13748	18972	21588
Madagascar	3094	3260	3227	2795	2966	3670	4061	3942	3221	4408	5471
Malawi	2360	2845	2778	2312	2210	2547	2706	2941	2726	3257	3170
Mali	3524	3807	3909	3800	4051	4286	4722	5134	5107	6530	7380
Mauritania	3129	3978	3642	3703	2174	3522	3183	3520	2744	3860	4594
Mauritius	5354	5397	5610	4790	4655	5254	5661	5596	4220	5133	6617
Morocco	44872	45190	46283	38100	41391	44490	51038	50734	43831	58034	71511
Mozambique	8688	10099	8747	8334	5206	5745	6944	7428	6471	8618	8840
Namibia	7256	7621	8523	7697	6673	6778	8289	8086	6823	9122	9800
Niger	1900	2018	2190	1976	1715	1952	2281	2326	2415	2741	2722
Nigeria	51000	56000	58300	44700	35532	31273	43007	55257	35740	51941	53614
Rwanda	2300	2302	2470	2382	2254	2212	2464	2659	2542	2895	3569
Sao Tomé and Príncipe	131	152	170	142	139	147	148	148	138	166	184
Senegal	6434	6552	6555	5595	5478	6729	8071	8144	7812	9699	12923
Seychelles	1071	1082	1144	991	1040	1302	1271	1167	1004	1133	1380
Sierra Leone	1604	1780	1568	1530	1068	1301	1354	1502	2146	1803	1995
Somalia	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
South Africa	127154	126330	121950	104651	91692	101576	113971	107539	84063	113988	136208
Sudan	9230	9918	9211	9509	8311	9134	7850	9291	9838	8993	10064
Tanzania	11346	12091	11993	10789	9300	8299	9120	9452	8439	10024	14255
Togo	2380	2769	2526	2336	2261	1874	2116	2091	2252	2632	2900
Tunisia	24471	24266	24828	20221	19462	20654	22698	21564	18360	22486	26656
Uganda	6044	5818	6074	5528	4829	5596	6729	7696	8251	8793	9366
Zambia	8805	10586	9707	7935	7290	7988	9466	7173	5285	6435	9047
Zimbabwe	6939	7216	6070	6053	5336	5064	6391	4817	5002	7536	8683
Middle East	764802	787863	813192	767744	711039	719365	732337	790017	688517	869336	1045732
Bahrain, Kingdom of	10891	9997	12216	12408	11579	13145	14871	13256	12683	14188	15537
Iran	57292	46571	55106	44937	43080	49499	49353	41828	38757	48978	55446
Iraq	59006	65104	59990	58517	44116	48506	56876	72283	54725	66217	78227
Israel	72270	71102	71480	62065	65812	69127	76598	76591	69260	92155	107269
Jordan	20752	21549	22930	20475	19324	20498	20310	19170	17233	21542	27191
Kuwait, the State of	27259	29299	31021	30963	30825	33573	35864	33574	27738	31889	34652
Lebanese Republic	21945	22024	22081	18965	19368	19911	20396	19641	11355	13857	19503

Table A59 (continued)
World merchandise imports by region and selected economy, 2012-2022
(Million dollars)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Oman	28636	34331	29303	29007	23148	26435	25770	23507	28507	30995	36888
Qatar	30787	27034	30448	32610	32060	29896	31696	29178	25835	27985	33199
Saudi Arabia, Kingdom of	155593	168155	173834	174676	140170	134519	137065	153163	137998	152849	188336
Syrian Arab Republic	12583	8846	10220	6275	4934	6153	7574	6606	5334	6490	8579
United Arab Emirates	256528	270579	276025	263417	266576	257733	244688	288447	246961	347529	424525
Yemen	11260	13273	12042	6573	3080	3088	3312	4720	4684	5239	5715
Asia (1)	6219012	6344746	6332769	5452416	5210270	6004761	6753848	6495733	6084033	7911654	8660336
Afghanistan	9069	8554	7729	7723	6534	7065	7407	6777	6538	5550	5629
Australia	260940	242140	237352	208501	196270	228780	235386	221564	211824	261165	309188
Bangladesh	34173	37085	41119	42047	44772	52836	60495	59094	52804	80448	88234
Bhutan	991	909	932	1061	1002	1029	1048	981	899	1220	1702
Brunei Darussalam	3572	3612	3599	3229	2679	3085	4164	5103	5343	8575	9651
Cambodia (2)	11350	9555	10692	13261	12371	14283	17489	20279	19114	28583	29795
China	1818405	1949990	1959233	1679566	1587925	1843792	2135748	2078386	2065964	2686747	2715999
Fiji	2253	2826	3250	2081	2316	2420	2720	2734	1731	2116	2984
French Polynesia	1705	1801	1765	1527	1491	1637	2232	2102	1698	1981	2196
Hong Kong, China	553486	622277	600765	558770	546520	588913	626616	577834	569769	712358	667554
Retained imports	136229	142411	149882	133872	129070	137170	154010	136220	133440	160135	164140
India	489694	465397	462910	394131	361649	449925	514464	486059	373202	573092	723348
Indonesia	191691	186629	178179	142695	135653	156925	188708	171276	141622	196190	237447
Japan	885843	833166	812208	648117	607728	672096	748488	720957	635460	768976	897242
Kiribati	109	97	107	117	137	131	122	132	133	176	106
Korea, Republic of	519585	515584	525564	436499	406193	478478	535202	503343	467633	615093	731370
Lao People's Democratic Republic	3055	3081	4271	5675	5372	5667	6315	6272	5370	6275	7369
Macao, China	8982	10140	11262	10603	8924	9451	11162	11167	11588	19219	17338
Malaysia	196393	205897	208851	175971	168684	195417	217602	204998	190860	238240	294430
Maldives	1554	1733	1993	1896	2125	2360	2960	2888	1838	2573	3516
Micronesia, Federated States of	194	188	161	160	186	183	198	194	207	197	223
Mongolia	6738	6358	5237	3798	3358	4337	5875	6128	5299	6846	8704
Myanmar	9201	12043	16459	16885	15705	19253	19334	18588	17947	14327	16941
Nepal	6066	6571	7590	6652	8935	10345	12712	12340	9856	15893	13353
New Caledonia	3245	3202	3323	2689	2395	2511	2805	2944	2592	2780	3709
New Zealand	38254	39641	42518	36554	36079	40125	43793	42363	37152	49855	54256
Northern Mariana Islands	329	335	442	472	588	625	591	592	427	459	550
Pakistan	44105	44647	47590	44168	46847	57746	60078	50332	45837	72489	71072
Palau	142	169	165	150	154	182	176	193	149	156	211
Papua New Guinea	4755	5410	4000	2551	2068	3059	3519	3934	3289	3383	3189
Philippines	65839	65739	68704	74750	85935	101902	115119	112909	90751	124367	144493
Samoa	346	367	388	371	350	356	363	391	312	368	435
Singapore	379723	373016	377914	297087	283339	327923	370881	359266	329630	406226	475578
Retained imports	199491	169612	175442	123157	111719	142395	166818	153168	125464	156545	198989
Solomon Islands	486	537	499	466	454	572	601	590	479	556	644
Sri Lanka	19190	18003	19417	18935	19183	20980	22233	19937	16055	20637	18291
Chinese Taipei	277324	278010	281850	237219	230568	259266	286333	287164	288053	382101	435835
Thailand	249115	250407	227749	202653	194198	221519	248201	236260	206156	266882	303191
Timor-Leste	664	843	858	578	547	554	520	591	625	873	909
Tonga	199	198	219	209	229	231	230	238	229	246	197
Tuvalu	21	21	22	37	23	27	25	33	34	34	34
Vanuatu	296	313	313	367	422	370	390	357	301	339	413
Viet Nam	113780	132033	147849	165610	174804	212919	236862	253393	262701	331582	359280
Memorandum item:											
World											
excluding intra-EU imports (1)	15673350	15875346	15877195	13955812	13357380	14816595	16323944	15967391	14687025	18621406	21313280
Europe											
excluding intra-EU imports	3639940	3632636	3586623	3091176	3048845	3345414	3657678	3576672	3314426	4059290	4966696

Note : Breaks in the continuity of the value series for particular countries and regional groupings are indicated by an 'T'. They result mainly from changes in the methods of collecting and reporting merchandise trade statistics.

It should be noted that the World and Asia totals contain a significant element of double counting due to the use of the general system of recording merchandise trade statistics which includes re-exports.

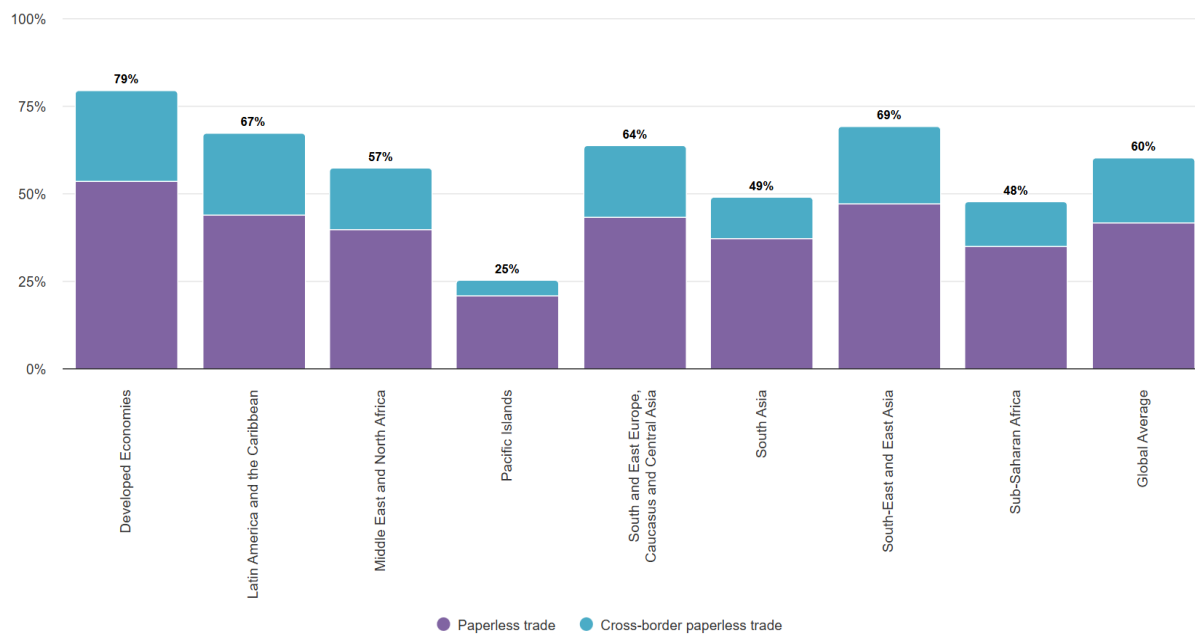
Recent figures for a number of countries and territories have been estimated by the Secretariat.

(1) Includes significant imports for re-export.

(2) Imports are valued f.o.b.

ДОДАТОК Ж

Індекс цифровізації торгівлі 2024 рік



Джерело: <https://tdi.digitalizetrade.org/> [41]

ДОДАТОК И

Методика оцінки Індексу логістичної ефективності (LPI)

Індекс логістичної ефективності (Logistics Performance Index, LPI) визначається на основі опитування логістичних фахівців з міжнародних експедиторських компаній та основних експрес-перевізників. Оцінка країни проводиться за шістьма компонентами:

- Митниця - ефективність митного та прикордонного контролю.
- Інфраструктура - якість транспортної та торговельної інфраструктури.
- Міжнародні перевезення - легкість організації міжнародних відправлень за конкурентними цінами.
- Якість логістики - компетентність і якість логістичних послуг.
- Своєчасність - частка вантажів, що прибувають у запланований час.
- Оцінка відстеження та трасування - здатність відстежувати вантажі на всьому шляху їх доставки.

Кожен компонент оцінюється за 5-бальною шкалою. Загальний LPI формується агрегуванням шести компонентів із застосуванням статистичних методів, що перетворюють якісні оцінки у кількісні показники. Основне джерело даних - опитування учасників логістичної галузі, що безпосередньо впливають на вибір маршрутів, постачальників та ринків збуту.

Нова редакція 2023 р. доповнена ключовими показниками ефективності (KPI), заснованими на великих масивах даних (Big Data) про фактичні перевезення контейнерів, авіа-вантажів і посилок. KPI дозволяють вимірювати швидкість і надійність міжнародної торгівлі, зокрема затримки у портах і аеропортах, проте вони ще не включені до основного розрахунку LPI.

Джерело: складено автором на основі [43].